

BAGIMSIZ YASAM ISTEGI

Hasan Bulent Paksoy

Florence

Carrie/European University Institute

2012

2012 Copyright © H. B. Paksoy
Bagimsiz Yasam Istegi
kitabinin butun yayın haklari,
Bern-Isvicre uluslararası Copyright anlasmaları uyarınca,
H. B. Paksoy adına
ABD Kongre Kutuphanesi
Copyright kutugune kayitlidir.

Bu yazilar son yillar icinde, bilgisayar aglari yolu ile, teker-teker dunyaya dagitildilar; Sonra, degisik ag sayfalarına yerlestirildiler.
Ilgı gosteren Ag Sayfasi ve Dagitim Duzeni yoneticileri eksik olmasinlar.

Buradaki dizin ne yazim, ne de yayın sirasindadir.

The author would like to express his heartfelt thanks to the European University Institute, Florence, Carrie Collection and Dr. Serge Noiret in particular, for the publication and hosting of this volume in the present format.

Libraries, Institutions and Webmasters are authorized to make copies for private use, circulation and study, to include this page verbatim.

Those wishing to produce copies for sale in any format must obtain written permission.

Soru sormasini bilen kisilere denk gelmek pek kolay degildir. Bu kitabın icindekilerin buyuk bir bolumunun, Profesör Gavin Hambly¹ ve Muhterem Yusuf Oktay Solak ile olan konusma ve yazismalar sonunda ortaya ciktigini belirtmekten mutluluk duyuyorum.

---

¹ <http://amputd.com/pdfs/200612/22-benmourns.pdf>

Icindekiler

Universite'nin Gorevi
(Functions of the University)

Bagimsiz Yasam Istegi
(Desire to live Independently)

Basari ve Basarisizlik
(Success and Failure)

Bir Turk Destani **ALPAMIS**'da yarismalar
(Competition idea in the Turk *Dastan* **ALPAMIS**)

Dogu ve Bati
(East and West)

Elcibey
(Former President of Azerbaijan Republic)

Korku ve Sevgi
(Fear and Love)

Tengri Mars Gezegeninde
(Tengri on Mars)

Secilmislik ve Seckinlik
(Elected and Selected)

Surec Aygiti
(Time Machine)

Tutuculuk ve Ilericilik
(Conservatism and Progressivism)

Universitenin Gorevi

Hasan Bulent Paksoy

Universite'nin gorevi nedir? Su tanim'i yapabiliriz: ***dusunceleri birlestirip, ilerletmek.*** Dusunceleri birlestirmek ve ilerletmek neden gereklidir? Bir atilim'a gecmek icin, yer alacak olaylarin onceden ve kapsimli olarak dusunulmesi gerekir.²

Dusunceler, bir atilimin baslangicidir ve yalniz universite icinde gelismez. Dusunceler bir yonetim'e katilim birimi icinde gelkisebilecegi gibi, arkadas topluluklari icinde de yer alabilir. Ayrica, bir tek kisi'ce de olusturulup bir kitap icinde dunya'ya sunulabilir. Orneklerini gosterme gucu degildir.

Her ileri surulen dusunce, ardindan gidilmesi gereken iyilik ve duzende midir? Bu degerlendirme yalniz universitelerde mi yapilabilir? Bir toplum icinde degisim gerekiyor ise, neden bu degisim bir kurumun tekelinde kalsin?

---

² H.B. Paksoy, Onsoz, **TURK TARIHI, TOPLUMLARIN MAYASI, UYGARLIK** (Izmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3

Bir toplum, yasamini diger bir toplum'un eline birakamaz. Yoksa, o toplum yok olacaktir. Bir toplum icindeki alt kumeler icin de bu durum gecerlidir.³ O zaman, dusunmeyi neden baskalarına biraksin?

Uzun sure'dir, 'dusunce onderligi' adi altinda yazi yazarlarin aliskanliklari surup gidiyor. Ancak, bu 'dusunce onderlerinin' one surduklari dusuncelere bireysel ya da kitlesel yanit vermemek, gene dusunce yetenegini 'baskalarına birakmak' anlamina gelmiyor mu?⁴

Bir dusunce'ye yanit vermek, agzina geleni soylemek degildir. Yanit, dusunce'ye verilmelidir--kisi'ye degil. En uygun yanit da, ileri surulen dusuncelerin ardinda ne gibi ve kimlerin cikarlarinin oldugu bulunup dokumu yapilarak elde edilir. Bu tur yanitlar da, gereginde derin bilgi gerektirir. Bu tur bilgi derinligi de, birkac kisinin bir kitapligin icinde isbirligi yapmasini kacinilmaz kilabilir. Onemli olan, toplum icin olumlu sonuclar alinmasidir. Ancak,, bu olumlu sonucun gorulebilmesi icin, en once "toplum olarak varilmek istenen sonucun" toplumca bilinmesi gerekir.⁵

Toplum olarak varilmek istenen sonuc ise, kisa sureli olamaz. Ana cizgileri ile kalem'e alinir. "Yere tukurmek yasaktir" bir sonuc degildir; yalnız bir

---

³ HB Paksoy, *IDENTITIES: How Governed, Who Pays?* (Lubbock, Texas: Printech, 2001)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-7/

Turkcesi: *ETNIK VE TOPLUMSAL KIMLIKLER NASIL OLUSUR?*

Ceviren: Osman Karatay, Tr. (Çorum: KaraM, 2005) ISBN:975-6467-09-6

⁴ HB Paksoy, "Dusunce Isvereni", *TURK TARİHI, TOPLUMLARIN MAYASI, UYGARLIK* (Izmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/

⁵ HB Paksoy, "Toplum Olarak Varilmek Istenen Sonuc Nedir?" *Dusuncelerin Kokenleri* (Florence: European University Institute, 2006)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf

saglik ve gorgu kuralidir. Bagimsiz yasama istegi bir sonuctur; gelecek kusaklarin yasamlarini da kapsar. Bununla birlikte, bagimsizligin nasil bir varlik oldugunun bilinip-anlasilmasi gereklidir. Ustelik, bagimsizlik, koruma gerektirir. En iyi koruma da, bagimsiz yasamak isteyen toplumun kendidir. Ek olarak, bagimsizligi korumak ile gorevli kurumlara gerek vardir. Bu kurumlarin birbirlerini denetlemeleri gerekir ki, hicbir kurum gorevini yapmakta aksakliga dusmesin. Cunku, dusunceler cok akicidir.

Dusunceleri korumanin tek yolu da, butun dusunceleri sorgulamaktır. Bu sorgulamaya verilecek yanitlar, dusunceleri sorgulamaya baslamak kadar onemlidir. Cunku, verilecek yanitlar dusunceleri degistirebilecegi gibi, yolundan da saptirabilir.

Dusunceden uygulamaya gecmek ise, toplumun secimindedir.⁶ Toplum istemez ise, hicbir dusunce, ne denli "iyi" olarak sunulursa sunulsun, uygulanamaz. Dolayisi ile, bagimsizligi korumak ile gorevli kurumlarinda toplum ile dogrudan ve acikca iletisim'e girmesi gereklidir. Bu asamada, toplumun butun kesimlerinin bu tartisma icinde olmasi, alinacak sonucun sagligi icin onemlidir. Varilacak sonuclarin toplumu incitmemesi gerekir.

Toplumlarin bir kaynama icinde olmalari, dusunce islemlerine egilmeleri durumunda sonuclarin cok duygusal bir duzen alacagi uzerine ek dusunceler ileri surulur. Dogru olabilir. Toplum icindeki bilgili kisiler dusuncelere, ornekleri ile, yanit vermezler ise, bu duygusal engel gerceklesebilir.

---

⁶ HB Paksoy, "Bilmek, Anlamak, Yapmak" *Uzaysal Yonetim Beklerken* (Florence: Carrie/European University Institute, 2008)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

Inanc, kisisel bir secimdir. Inananlar; bir kisi, dusunce ya da degismez kuram'a tapinabilirler. Kisi'nin inandigi nesne'ye tapinmak, kisisel sorumluluklar getirir. Bu sorumluluklar, kisinin inancina oldugu gibi, icinde yasadiklari, bir parcasi olduklari toplum'a karsidir. O sorumluluklar, ileri surulen dusunce yazilarini tum olarak okumak, sorgulamak, inanmadan once o yazilarin ardindaki gercekleri anlamaktir. Eger, toplum olarak varilmek istenen sonuc en ust amac ise, toplum'un bireyleri o varilmek istenen sonuca ulasmak icin yordam vermek ile gorevlidirler. Bu destek bedensel oldugu kadar da, dusunceseldir. Yalniz Kizil Elma ugruna vurusmak yetmez; Kizil Elma'dan daha yuce dusunce uretmek gerektir. Bu durum, Avrupa cercevesinde el'e alinabilir.

Inanc ile bilim arasindaki iliskiler, Avrupa'daki "yeniden dogus" surecinde daha kolay gozlemlenebilir. Bu yeniden dogus deyimi, inanc tarafından korletilemeyen bilim'in geri donmesi anlaminda kullanilmistir. Avrupa'da, Hristiyan inanci icinde, Roma tug'unun coktugu 476 ile 'yeniden dogus' un basladigi 1500lu yillar arasinda tam bir karanlik yasandi. Roma tugu icinde gelismis butun bilimler unutuldu. Bu karanlik, buyuk olcude: soru sormamak, olaylarin nedenlerini arastirmamak ve gorduklerini yazmamaktan olageliyordu. Bir sonuc olarak, dunya'nin, uzay'in tam ortasinda oldugu, gunes'in dunya'nin cevresinde dondugu gorusu savunuldu. Bu gorus, Hristiyan kutsal kitabi icinde yazili oldugu inanci ile de desteklendi. Bu durakliga ve karanliga karsi gelmelerin baslamasi kacinilmaz idi. En buyuk etkiler, uc dusunur'un yordami ile kayitlara gecti.

Copernicus (1473-1543) bir Katolik Hristiyan papazi idi. Gunumuz gokyuzu bilimlerinin babasi olarak anilir; dunya'nin, uzayin tam ortasinda olmadigini, gunes'in uzay'in ortasi oldugunu matematik yolu ile ileri surdugu icin saygi kazanmistir.

Johannes Kepler (1571-1630) uzayin, Allah'in yarattigi bir varlik oldugu gorusu ile kollarini sivadi. Butun calismalarini, Allah'in bilinmezligine adadi. Ancak, matematik kuramlar ile islerini ilerlettikce, sonucunda bir fani'nin de uzay'i anlayabilecegini gosterdi. Gunes cevresinde dolasan gezegenlerin yorungelerinin yamuk daire oldugunu gosterdi.

Galileo (1564-1642) kilise ile matematik arasinda kalan kisilerden biridir. En buyuk iki katkisi vardir: 1) uzakgorur'un gelistirilmesine katkı'da bulunmustur; 2) dünya'nin uzayin merkezi oldugun uzerinde dusuncesini degistirmeyen kilise'ya karsi cikarak, gunes'in uzay'in tam ortasinda oldugunu savunmustur. O yuzden, evinde goz altina alinmistir, bildiklerini ogretmesi engellenmistir. Buna karsilik, bildiklerini kagida dokerek dusuncelerinin olumunden sonra varligini surdurmesini basarmistir. Olumunden 350 yil sonra, Papalik Galileo ve ardindan gidenlerden resmen ozur dilemistir.⁷

Burada goruldugu gibi, bu kisiler universite icinde calismamislardir. Ancak, gunumuz universiteleri, bu kisilerin aldiklari sonuclardan yararlanmislardir. Bu uc bilim adami, icinde yasadiklari surecte gecerli olan dünya gorusune karsi cikmislardir. O surecteki dünya gorusu, kilisenin onderligindeki dondurulmus bir dusuncesel ortam idi. Soru sormak, ve o sorulara yanit bulmak icin ugrasarak insanligin evren'i anlamasına yordam vermislerdir. O bakimdan, toplumlarinin en ust duzeydeki amacina, insanligin icinde yasadigi cevre'yi anlamaya varmak icin calismislardir. Dogrulugu bulmak icin soru sormak ve bagimsiz yanitlar bulmak icin ugrasmalari, butun insanlik icin basari'dir. Gunumuzde, Kepler'in ileri surdugu gorusler, uzay'in konumunu anlamak icin kullanilmakta.

---

⁷ **Scientists censured in the past are being posthumously redeemed**

<http://www.beliefnet.com/News/2000/03/The-Vaticans-Turn-To-Recant.aspx>

Dunya uzerindeki dusunce turleri genellikle uc'tur: 1) cevredeki insanlari tartismak; 2) uzak-yakindaki olaylari incelemek; 3) dusunceleri elestirmek. Dedi-kodu yapmak, duyduguna bin katarak dusunmeden konusmak, insanlari tartismak, elestirmektir. Olaylar uzerine ileri surulenler ise, insan topluluklarina, bir tek insan tarafindan yapilan yorumlardir. Ancak, dusunceleri elestirmek, o dusuncelerin ardindaki gormeyi gerektirir. Yalniz dedi-kodu ile yapilabilecek bir is degildir.

Dusuncelerin vurusmasi, top ile savut arasindaki yarisma'yi andirir. Barut'un Cinden dunya'ya yayilmasi ile toplar yapildi ve tas'tan yailmis korunaklu-savutlu duvarlari yer ile bir etmek icin kullanildi. Karsiliginda, savut yapicilar, ordukleri tas duvarlari celik ile desteklediler. Topcular bu savutlari yikamadiklarinda, daha etkin toplar yaptilar; namlu icine yiv yerlestirip hem gulle'nin gittigi uzakligi arttirdilar hem de gullenin varacagi yeri daha yakindan belirleyebildiler. Bu donusum bu gun de surup gidiyor. Namlulu top yerine islikli ok; savut da celik yerine karmasik bilesiklerden yapiliyor.

Dusunceler ise kafa gucu ile is'e baslar. Bir kafa'nin "gures tutabilmesi" icin de, govde'nin gures tutabilmesi yogunlugunda egitim'i gereklidir. Universite'nin gorevi de, bu egitim'i ve dusunceleri birlestirebilme yetenegini bireylere aktarabilmektir.

Dusunceler rahat giyilebilen bir terlik gibi, dusunmeden de kullanilabilir, giyilebilir. Dahasi da, eskidikleri bile goz'e carpmayabilir. Bu durumda, dusunceleri sorgulanmasini, yazilmasini onleyenler de, eski terlikler ile birlikte cop'e atilabilirler.

Dusunceleri, gercekleri saklayacak duzen'e koymak icin, uygulayicinin dusunce yeteneginin gelismis olmasi gerekir. Ornegin, bagimsizlik dusuncesini, bir baska toplum'a bagimli durum'a getirmek icin, bir dusunur

isbasi yapabilir. Bagimli durum'a getirilmek istenen toplumun, kendi istegi ile bu sonuca vardigi yazilip-ileri surulebilir. Bu yontem, Sovyet doneminde cok kullanilmistir; Orta Asya Toplumlarinin kendi istekleri ile Sovyetlere katildigini desteklemek icin cok kitap basilmistir.⁸ Sovyetler Birliği, Turkistan'i 1920ci yillarda "cumhuriyetlere' bolduktan sonra, o 'cumhuriyetlerden' aldiklari cocuklari Moskova ve St. Petersburg'da okullara ve universitelere goturup egittiler. Egitimleri nedeni ile buyuyup yetisen o cocuklar, Turkistan'in bagimsizligi dusuncesinin ortadan kaldirmak icin ugrastilar. Bu ugrarda kullandiklari 'bilimsel' yontemlerin kokenlerinin sorgulanmasi gereklidir.⁹ Bu durum, is dunyasinda da ornekleri olan bir 'cozum' yoludur. Sut uretimi ile ilgili isadamlari, universite icinde calismakta olan bir bilimadaminin isin'den ayrilmasinda etkili olmuslar idi.¹⁰ Belirli bir yerde, ornegi verilen olay, bilim'in bagimsizligi ile, 'cogulcu baski' arasindaki iliskilerin de ozetidir.

Universitelerin icinde de, bir siralama, dizinleme ve ayristirma akimi ortaya cikmistir.¹¹ Bu dizinleme, her yil dergilere yansir. Ancak, daha yakindan bakildiginda, bu tur dizinlemenin yararlarinin sorgulanmasi geregi ortaya cikar. Ornegin, 'birinci sinif' universite olabilmek icin, diger 'birinci sinif' universitelerin onayi gereklidir. Bu duruma karsilik, diger 'birinci sinif' universitelerin o oran kertesine nasil ciktiği ise hicbir yerde yazili degildir. Ancak, ogrencilerden alinan ders parasi disinda, ogretim uyelerinin universite disindaki kurumlardan aldiklari gelirler bu oran kertesindeki dizini belirler.

---

⁸ Zeki Velidi Togan, *Hatiralar: Turkistan ve Diger Musluman Dogu Turkleri 'nin Milli Varlik ve Kultur Mucadeleleri* (Istanbul, 1969)

⁹ <http://yourlogicalfallacyis.com/>

¹⁰ C. M. Hardin. The Iowa margarine incident. In *Freedom in Agricultural Education*, ed. C. M. Hardin, pp. 119-125. Chicago: University of Chicago Press, 1953.

<http://www.nap.edu/readingroom.php?book=biomems&page=djohnson.html>

¹¹ <http://classifications.carnegiefoundation.org/descriptions/>

Bu tur dizinlemeler, ust sirada oturanlarin, alt sirada kalanlardan da iyi oldugunu gosterir mi? Yoksa, ust sirada olanlarin, toplum ile iliskilerinin daha iyi oldugunu mu gosterir? Genellikle, universiteler ne denli yasli olur ise, o kadar 'unlu' olur. Neden? Cunku, eline belge verdigi kisiler, yuksek kerte islere cikmis, birtakim isler gelistirmislerdir. Ozgecmislerini okuyanlar da, bitirdikleri universitenin adini gorurler. Daha da yakindan bakildiginda, her bir universite'nin bilinmesini istemedigi gecmisleri, mezunlari da vardir. O kisilerden hic soz edilmez. Ancak, bilgi birlestirmesi sirasinda, o 'istenmeyen' kisilerin bilgilerine de basvurulabilir.

Bir universite, bir meslek okulu degildir. En once, dusunmeyi ogretmesi gerekir; daha once bilinenleri ogrencilerine ezbertletmek degil. "Ezberle kitabi, al diplomayi" duzeninde calisan bir kurum ne denli dusunce birlestirebilir? Meslek okullari, belirli bilgileri ogrencilerine aktarir, uzmanlik alanlari icinde gorevlerini yerine getirmelerini saglirlar. Uzmanlik alanlari ise, el birligi ile denetlenerek gelistirilir.

Bir universite "ne" olmalidir? Bu soru'ya tek bir yanit verilemez; cunku, bir universite, icinde ogrenim goren ve calisanlarin toplamidir. Ancak dusunceleri birlestirerek ileri cikabilirler. Yoksa, lise duzeyinde kalacaklardir.

En 'basarili' universiteler, bilgi ile alis-veris kurumlari arasinda kopru kurabilenlerdir. Dusunme yeteneklerini kullanarak, hem alis-veris kurumlarinin satislarini yukseltecek buluslari gelistirirler, hem de yurt savunmasina, yurdun dunyadaki yerini almasina yordam verirler.

Dusunmek nasil gerceklestirilir? "bir bardak cay istiyorum" dusuncesi 'dusunmek' midir? En kisa yol'dan dusunmenin olcusu, uluslararası duzeyde diger dusuncelere ustun gelmektir. Diger dusuncelerden ustun oldugunu, diger dusunce uretenlerce gorulebilmesidir. Bu, ne universite yerleskelerine

baglidir, ne de universite baskaninin ('rektor' ve 'dekan' deyimleri, Hristiyan kilisesi yoneticilerine verilen iki rutbe'dir) bagli olduklari kurumlarin yakinligi ile olculur. Universite yoneticilerinin en onemli gorevi, universite icinde bilgileri birlestirebilecek ogretim uyelerini bulmak, desteklemek ve yeni-insanliga yararli dusuncelerin ogrencilere aktarilmasini saglamaktir. 'Basarili' oldugunu ileri surmek icin, en once dunya capinda basarilar gerceklestirmek gerekir.¹²

---

¹² Hasan Bulent Paksoy, "*Dunya Degistiren mi, deger yargisinda bulunan mi?*" *Uzaysal Yonetim Beklerken* (Florence: Carrie/European University Institute, 2008) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

Bagimsiz Yasam Istegi

Hasan Bulent Paksoy

*Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,
Hangi çilgin bana zincir vuracakmış? Şaşarım.*

Mehmet Akif Ersoy¹³

Neden bagimsiz yasanmak istenir?¹⁴ Bagimsiz yasamanin gerekleri nelerdir?¹⁵ Toplum bireyleri, bagimsiz yasamak istemez mi? Toplum'un bagimsiz yasamasi icin, tug yoneticileri arasindan yalnız birkaç kisi'ye gorev mi verilir? Kim gorev verir? Yoksa, bagimsiz yasamak, butun toplum'un her gun goz onunde bulundurmasi gerekli bir islevmidir?

---

¹³ <http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?f6e10f8892433cfaaf6aa849816b2efbcef8b8847e4d975>

¹⁴ Hasan Bulent Paksoy, "Dusuncesel ve Bedensel Tutsakliklar" ***Uzaysal Yonetim Beklerken*** (Florence: European University/Carrie, 2008) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

¹⁵ HB Paksoy, ***IDENTITIES: How Governed, Who Pays?*** (Malaga: Entelequia, 2006) İkinci Baski. <http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf>

Turkcesi: ***ETNIK VE TOPLUMSAL KIMLIKLER NASIL OLUSUR?*** Osman Karatay, Tr. (Çorum: KaraM, 2005) ISBN:975-6467-09-6

Gorev ne'dir? Gorev, nasıl yerine getirilir? Gorev'den kimler sorumludur? Gorev, yalnız bir üst kat'daki görevlilerce daha alt kattaki görevlilere mi verilir? Mustafa Kemal, Kazım Karabekir, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, ve daha nicelerine, kim görev vermiştir? Yoksa, durumu öz anlayışları ile kavrayıp, bunun gibi pek çok kişi, kendilerine görev mi çıkarmıştır? Görev asımı ne'dir?

Görev, en yüksek ve kutsal atılımdır. Yukarıdaki örneklerde değinildiği gibi, kişilerin kimliğine, aldıkları değerleri korumak için yaptıkları ile, en kestirme yol'dan anlatılır, anlaşılar.¹⁶ Genellikle ile, görev, bilinçli önder'lerin atılıma geçmesi ile de özetlenebilir.

Önderler, bir toplum'un, toplum olarak yaşamını sürdürebilmesi için o toplumdan ortaya çıkan kişilerdir, ve kendi üzerlerine aldıkları görevler, bu doğrultuda sırtlanılan işlevlerdir. Önderler yalnız bir konuda önder olamazlar. Atılım'ın öncelikle düşüncesele olarak başlaması gerekir. Bu düşünce görevi de, iyi eğitilmiş ve içinden çıktıkları toplum'un değerlerini iyi anlamış olan Düşünce İşverenlerince başlatılır. Başka bir deyişle ile, önderler yalnız olamazlar. Destek bulamazlar ise, önderlik ortada kalır. Bu destek, görüş birliği ile başlar.

Görev yüklenmiş kişiler, görevlerini yapabilmek için, önce görevlerinin kapsamını bütün ayrıntıları ile toplum'a anlatabilmek için, görevlerini kağıt üzerine dokmek gereğini anlarlar. Bu konular üzerine pek çok sayıda kitap ve bildiri yazılmıştır. Üniversitelerde nasıl önder olunabileceğini öğreten dersler olduğu gibi, konu üzerine diploma bile alınabilir. Ancak, bu gün'e

---

¹⁶ HB Paksoy, "U.S. AND BOLSHEVIK RELATIONS WITH THE TBMM GOVERNMENT: THE FIRST CONTACTS, 1919-1921" *THE JOURNAL OF SOPHIA ASIAN STUDIES* No. 12 (1994). Pp. 211-251. *Essays on Central Asia* (Carrie/European University, 1999) kitabından da okunabilir.

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-6/cae24.html

dek, bu tur egitimden gecmis olan bir kisinin, gercek onderlik yaptigi-yapabildigi gorulmemistir. Onderlik bir yerde uc'lu sacayaginin tam oturmasini gerektirir: Kisi, Olay, Kosullar. Mustafa Kemal ornegi, bu uclu sacayaginin nasil calistigini gosterir. Esdegerde bir baska uclu sacayagi da, Timur Bey'ce gerceklestirilmistir. Timur Bey, birkac at ve kilici ve seyis'I ile is'e girisip, ondorduncu yuzyilda buyuk bir Tug kurmustur.

Onderler ve gorevleri toplum icinde yalniz degildir. Dogal bilimlere, daha once bilinmeyen varliklari kazandiranlar ise, yalniz oz cikarlari icin calisan kisilerdir. Dogaldir, insanligin ogrenme ve ilerleme istegini de gosterir. Ancak, bu kisilerin yaptigi onderlik, yeni buluslari ortaya cikarmak, insanliga oldugu kadar, oz toplumlarinin da yararidir. Unutulmaması gerekir ki, yeni bir bulus'un en kisa surede para kazanması gerekmez. Cunku, yeni bir dusunce ya da bir dogal bulus, diger arastirmacilari ve dusunenleri de etkileyecektir. Sonucunda, tartisma yolu ile de olsa, toplum'un cikarlarini degerlendirecek, yararlı olacaktır. İki kısa örnek verilebilir:

Gokbilimci olarak taninan Kepler (1571-1630), bir fici'nin ne kadar (kac litre) sivi tasiyabildigini olcmek icin, kollari sivadi. Yeni matematik yontemleri gelistirerek, bir denklem yaratti.¹⁷ Bu denklemin, daha sonra, gunes duzenindeki gezegenlerin yorungelerini anlamak icin cok yararlı oldugu ortaya cikti. Bu yorunge anlayisi, yirminci yuzyilin ikinci yarısından baslayarak, ;insanligin uzay'a cikmasındaki onemli verilerden biri olarak, gunumuzde de yogunlukla kullanılmakta.

İkinci Dunya Savasi sirasinda, Amerika'dan yiyecek ve muhimmat getiren gemileri batirdiklari icin, Alman denizaltıları, İngiltere'nin yasamini cok guc durumda birakti. Bu sorun'u cozmek icin, arastirmacilar kollari sivadilar. Kısa surede, bir bocek bilimcinin gelistirdigi denklem'in bu denizaltıları

---

¹⁷ <http://www.matematicasvisuales.com/english/html/history/kepler/doliometry.html>

bulmak için çok yararlı olduğu görüldü. O denklemi geliştiren çocuk bilimci, Yusufçuk çocuğunun kendine nasıl yiyecek bulduğunu anlamaya çalışıyor idi. Ama, bulduğu denklem, İngiltere'nin yaşamını sürerek savaşı kazanmasına yordam verdi. Bu olay yüzünden, yeni yapılan bir denizaltı batırma ucagina "Yusufçuk" adı verildi.¹⁸

Düşünce İsvetleri,¹⁹ hangi bilim dalından olursa olsun, bu tür görevleri, yetenekleri yordamı ile geliştirirler ve toplum'a sunarlar. "Sakla samanı, gelir zamanı." Önemli olan, bayatlamış düşünce ve yöntemleri asmaktır. Bu bayat düşünce ve yöntemler, uygulandıklarında ya sonuç vermeyenlerdir, ya da istenilen sonuca varamayanlardır. Diğer Düşünce İsvetlerince de, düşünceleri denetlenmek yolu ile, yeniliklerinin yok olduğu anlaşılır; yeni düşünce ve yöntemler geliştirilir.

Yirminci yüzyıl'ın, aygıt-tasarımcıların süreci olduğunu tasarımcılar ileri sürerler. Zincirledikleri doğa kuralları ile, yaşam'ı değiştirdikleri de bir gerçektir. Yalnız su'ları duvarlar ile akmaktan alıkoymadılar; dünya'nın yerçekiminden kurtulup, uzay'a acılmayı da basardılar. Bu'na karşılık, en büyük gelirleri de, toplumları etkileme gereçlerini geliştirerek aldılar. Radyo ile başlayıp, düşünce okuma gereçlerine kadar yöntemler geliştirdiler. Bu arada, cep'te taşınabilir küçüklüğe indirdikleri ses aygıtları ile, insan'ın uzun süreli özgür düşünme yeteneklerini korletmeyi gerçekleştirdiler. Bu aygıtlar, düşünme ve algılama süreci ve yeteneklerini bölük-borçuk ederek, bütün görüntü'yu, ezgiler yolu ile de olsa, birarada görmeyi engeller oldu.

Mühendisler bu 'ilerlemeleri' ne için yaptılar? Yakından bakıldığında, doğa'nın kurallarını bulanlar, örneğin, yerçekimi, titreşimlerin dünya

---

¹⁸ <http://uscgaviationhistory.aoptero.org/history02.html>

¹⁹ Hasan Bulent Paksoy, "Düşünce İsvetleri" *Türk Tarihi, Toplumların Mayası, Uygarlık* (İzmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/turk15.html

cevresinde dolasimi, gezegen yorungeleri, titresimlerin kisi dokularina olan etkileri vb gibi, genellikle tek kisi ya da cok kucuk bir topluluk ile calisanlar bulmuslardir. Ancak, bu buluslarin insan yasamini degistiren uygulamalari ise, cok buyuk destekli alis-veris kuruluslarca gelistirildi.

Yeni bir dusunce bulmak ile, yeni bir bulus yapmak arasinda buyuk ayricalik yoktur. Her ikisi de ozel yetenekler ve kosullar gerektirir. Ancak, o dusunce ya da bulus'u toplum'a aktarmak da, dusunceyi ya da bulus'u yapan kisinin elinde olmadigi da gorulur. Edison bile, yuzlerce bulus yapmis olmasina karsilik, cogunlugunu toplum'a satamadi.

Dolayisi ile, bir dusunceyi bulan ile o dusunceyi kullanan arasinda buyuk ayricaliklarin oldugu unutulmamali. Ek olarak, kullanicilarin, dusunceyi gelistirenlerin ongormedikleri sonuclara ulasmak icin dusunce ve buluslari carpitmaktan kacinmayacaklari da gozden kacmamali. Ornek: Radyum, bulunduktan kisa bir sure sonra, Pazar'a su icinde suruldu ve sagliga cok yararli oldugunun alti cizildi.²⁰ O denli ki, ABD Hava Kuvvetleri de, pilotlarin nezle olmalarini onlemek icin, Ikinci Dunya Savasi sonrasi baslayan "Soguk Savas" sirasinda burunlarına radyumlu gerecler soktu.²¹ Boylelikle, bir nezle salgini ile savas yeteneginin kaybedilmesinin onune gecilmek istendi.²² Ancak, bu islemlerin yarar'dan cok zarar verdigi, aradan gecen sure icinde ortaya cikti.²³ Radyum'u bulanlarin bu tur uygulamalari ongorup-ongormediklerini bilmek guc. Cunku onlar da radyum'un etkileri ile bu dunyadan gocmus idiler.²⁴ Butun bunlar 'onderlik" midir, yoksa, 'bagimsiz

---

²⁰ <http://www.popsci.com/scitech/article/2004-08/healthy-glow-drink-radiation>

²¹ <http://www.farber.info/reap/>

²² <http://www.cdc.gov/nceh/radiation/nri/bibliography.htm>

²³ <http://www.radonseal.com/radon-facts2.htm>

²⁴ http://nobelprize.org/nobel_prizes/physics/articles/curie/

yasamak istegi' mi? Yoksa, denetlenmemis onderlik yontemleri, ve bagimsizliga giden yolda tokezlenip dusmek girisimleri mi?

Radyo kullanim ornegi ise, anlasilmasi ilk bakista daha da guc gerceklerin el'e alinmasini gerektirir. Ilk olarak, radio yayinlari 'eglence' olarak tanitildi. Belirli bir yer'e kadar, dogru bir tanitim idi. "Baseball" karsilasmalarina--- calistiklari ve ekmek parasi kazanmak icin calismak durumunda kalanlar icin---gidemeyenler, boylelikle karsilasmayi radyo'dan dinleyebildiler. Ancak, araya girmeye baslayan uretilmis mal duyurulari ile, radyo'nun gorevi temelinden degismeye basladi.

Gunumuzden ikibin yil onceki Roma'da, "gladiator" oyunlarinin buyuk bir yeri vardir.²⁵ Izleyiciler, Roma Imparatorunun korumasi altinda karsiliksiz olarak bu kanli oyunlari izler, insanlarin birbirlerini kesip-delip oldurmeleri icin agiz ve elbirligi ile yordam verir idi. Bu, Roma imparatorlari ile Roma toplumu arasinda yazili olmayan bir anlasmanin bir bolumudur. Roma yoneticilerinin "panem et circenses" deyimi ile ozetledikleri bu anlasmaya gore, Roma imparatoru Roma topluluguna parasiz bugday verir, bu oyunlari gene parasiz olarak duzenlerdi. Karsiliginda da Roma toplulugu Imparator'un yaptiklarina ses cikarmazdi.²⁶ Gunumuzde de bu tur 'anlasma' nin parali bir yonu islemde: "bira ve ayaktopu." Roma gunlerinden bu yana, toplum'un karni doydugu varsayildigi icin, gunumuzde eglence ve "kafa'yi bulma" yontemlerine daha cok onem verilir oldu. Boylelikle, acik dusunce ile yonetimi sorgulama islevi aksadi.

Bu tur uygulamalar ile toplum'u yonetebileceklerini goren yoneticiler topluluklari da, gelistirdikleri ek yontemler ile Cogulcu Toplum Yonetimini carpitmakta hicbir sakinca gormediler. Ad'I icinde ve disinda "bagimsizlik"

---

²⁵ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Gladyat%C3%B6r>

²⁶ <http://www.capitolium.org/eng/imperatori/circenses.htm>

soz ve dusuncesi gecen yonetim turleri, adlarinin tersine bagimli olmaya basladi. Kimlere? Diger toplumlara mi, yoksa, para muslugunu elinde tutanlara mi? Diger toplumlari yonetimi elinde tutan `bas' toplumlara bu gorev'I kim Verdi? Ya da, para muslugu nasil el'e gecirildi? Bu kavramlari aciklamak da, derinlemesine arastirma gerektigi icin, Dusunce Isverenlerinin gorevidir.²⁷

Yukarida ileri surulen sorulardan biri de, "Gorev Asimi Nedir." Bir ornek ile soru'yu daha da acararak, arastirmayi surdurebiliriz. Napoleon'un yaptiklari, bir gorev midir, yoksa `gorev asimi' mi? Ya Hitlerin savas'i? Stalin'in uygulamalari? Lenin'in baskaldirmasi? Burada da kimlik kokenleri sorusunun sorulmasi gerekir. Neden bu kisiler, yaptiklarini yapmislardir? Yalnizca oz hirslari nedeni ile mi, yoksa, icinden ciktiklari toplumlarin duygulari ile oynararak, o toplum bireyelerine sirin gozukmek icin mi?²⁸

Bir toplum, gundelik gerek gorduklerini (yiyecek, giyecek, barinma) kaybettiginde, toplumsal patlamalar yer alir. 1789 Fransiz Ihtilali bu yonde bir ornektir. Bu'na karsilik, Amerikan 1776 Baskaldirmasi ise, ilerlemek isteyen bir toplum'un, Amerikan Somurgelerini kuran Ingiltere'ye karsi idi. Cunku, Ingiltere, kurdugu bir somurgenin hic bir aci'dan Ingiltere'yi asmasini istemiyor idi.²⁹ Ogrenim cikarmak acisindan bir ayri dusunce'yi eklemek de yararli olabilir. Dusunceler arasi iliskiler bir savas'tir. Savasi kazanan,

---

²⁷ Hasan Bulent Paksoy "Alis Veris Kurumlarinin Yonetimi" **Uzaysal Yonetim Beklerken** (tam gonderme yukarida) <http://www.usakgundem.com/yorum/156/alis-veris-kuruluslarinin-yonetimi.html>

²⁸ H.B. Paksoy, "Toplum Olarak Varilmek Istenen Sonuc Nedir?" **Dusuncelerin Kokenleri** (Floransa: Carrie, 2006) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf

²⁹ Hasan Bulent Paksoy, "Evrinim Dusuncesinin Devrimi" **Uzaysal Yonetim Beklerken**.

yasayacaktır. Kaybeden de yaralarını yalamak ile yükümlüdür. Ancak, savaş, yalnızca iki yönlü değil, her dönem, çok yönlüdür.³⁰ Carpsılan yağı, gerçek de olsa, düşüncesel de, her süreçte bir'den çoktur.

Burada, görüldüğü gibi, sorun iki yön'e ayrılır: Kimlik ve eğitim. Kimlik, bir toplum'un içinden çıkan ezgi ve maya kırıntıları içinde saklıdır. Eğitim ise, bu kırıntıları birleştirir, bütün olmalarını sağlar. Ancak, bu sözünü ettiğimiz bütün, hiç bir gün kırılmayacak sert kalıplar içinde kalmamalıdır. Her süreçte yenilenmelidir ki, bu maya'yi geliştirmiş olan toplum, dünya üzerindeki yerini koruyabilsin. Ancak, günümüze gelmiş maya kırıntılarını olduğu gibi koruyarak, yok olmalarının önüne geçerek bu koruma işlemi başarılabilir. O kırıntılarda özetlenmiş değerleri koruyarak, yeni yapıtlarda da geçmişten gelen öğretileri yasadıymı sürdürmek de görev'dir, bağımsız yaşamak isteginin göstergesidir. İş, yalnız 'tanım' yapmak ile başlayamaz ya da bitemez. Düşünceleri bütün yönleri ile geliştirmek, kaçınılamaz. Yoksa, yağı savası kazanacaktır.

---

³⁰ Hasan Bulent Paksoy, "Elma'nın İki Yarısı: Yöneten ve Yönetilen İlişkileri" *Uzaysal Yönetim Beklerken*.

Basari ve Basarisizlik

Hasan Bulent Paksoy

Basari, olay ve sonuclarina bakan bir kisinin giydigi gozluge gore degisir. Ornegin: bir hirsiz, bir eve girip kendine gore degerli varliklari alip, yakalanmadan goturdugunde, hirsiz basarilidir. Ev sahibi ise basarisiz; cunku oz varligini koruyamamistir. Bir ulus'un varligini alip goturen baska bir ulus da basarilidir; varligini kaptiran ulus da basarisiz. Bu varlik, daha yakindan bakildiginda, pazarda satilabilecek turden de olmayabilir. O durumda, varligini kaptiran ulus daha da buyuk capta basarisizdir. Sonucunda, dunya uzerinde yasayip-yasamayacagi da soz konusu olabilir.

Bir ulus'un pazarda satilamayacak varligi da, ileride buyuk oranda gelir getirebilir baska bir varliga cavrilebilir. Ornegin, bir ulus'un savlari destanlari ve deysleri de, o ulusun varligini koruyabilir; o ulus'un dunya uzerinden kalkmasini onleyebilir. Rus imparatorlugu **Igor destani** ile bu tur bir varligin nasil kullanilabilecegini gostermistir. Daha once de, **Beowulf**, **Chanson de Roland** gibi destanlarin, Avrupalı toplumlar uzerinde yarattigi kimlikler gozden cikarilmamalidir . Ikinci Dunya Savasi sirasinda da, Turk Destanlarini yayinlayarak, Sovyetler kendi amaclari ve Sovyetler adina carpismak icin, Orta Asyali Turklerden de asker toplamak yoluna gitmislerdir.³¹

Basari, elde edildigi an'da goz'e gorunmeyebilir, el ile tutulmayabilir. Buyuk

---

³¹ HB Paksoy, **Alpamysh: Central Asian Identity under Russian Rule** (Hartford: AACAR, 1989) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-1

bir cogunlukla ilerde yeserecek tohum dikmek gibi bir caba'dir. Gunumuzde yesermekte olan dusunce tohumlarinin ikibin besyuz yil ya da daha once dikilmis olabilecegini unutmamak gerekir. Dolayisi ile, istesek de-istemese de, basari, bu gun kaleciyi gecip, top'u kale'ye sokup sayi yapmak degildir.

En buyuk basarilar, Dusunce Isverenlerince elde edilir. Cunku, buyuk toplumlari ileriye donuk islere calistirabilen dusuncelere uretirler. Hem de, toplum ne icin calistigini bile bilmeden ve anlayamadan. Dusunce Isverenlerinin basarilari ileride yer alacaktır. Dusunce Isverenleri belki de basarilarini yasamlarinda goremeyeceklerdir.³²

Roma Imparatorlugunun son surecinde, Roma'yi yoneten Senato iki'ye bolunmus idi. Optimates ve Populares olarak bilinen bu siyasi partiler, kendilerine oy toplamak ve karsi tarafi bastirmak icin parali asker toplayip ozel 'ordular' yarattilar. Bu sonucu da bir basari olarak gorduler. Bu yol'dan bu kaba guc ile oy toplayip yeniden secildiler. Ancak, kisa surede, duzeni bozduklari icin, imparatorlugun yikilmasina neden oldular. Bu neden ile, icinde yasayacaklari bir ortam kalmadigindan, basarisiz kaldilar.³³

Bir anne'nin ya da baba'nin cocuklarına ogrettikleri de, cocugun ilerideki basarisini gormek icindir. Bu ogretiler ile cocuk ya ulus'una yararli olacaktır,

---

³² HB Paksoy, "Dusunce Isvereni" **Turk Tarihi, Toplularin Mayasi, Uygarlik** (Izmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/turk15.html

³³ HB Paksoy "Dunya Degistiren mi, Deger Yargisinda Bulunan mi?" **Uzaysal Yonetim Beklerken** (Florence: European University/Carrie, 2008)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

ya da zarar. Bu cocuklarin basarilarinin toplami, tug'un ve ulusun basarisi olacaktır.

Basari, yalnız bir kisinin bir ayda-yilda kazandigi para ile olculemez. Gorevini tam anlami ile yapmis olmanin getirdigi bir ic acikligi vardir. Bu tad'i her kisi almaz. Alabilmek icin, gorevi yapmayi bilmek gerekir. Yalnız emir almak ile degil. Bu tad'I alabilmek, bir ezgi soyleyicinin bir gecelik ya da bir aylık basarisından çok degisiktir.

“Dahili ve harici bedhahların olacaktır” deyisi geregince, bir Dusunce Isvereni'ne karsi gelecekler her surecte olmustur. Dusuncelerin acikca denetlenmesi gerekir. Bu denetleme, karsi gorusler ileri surerek gerceklesebilecegi gibi, acik tartismayi toplum onunde dondurmak yolu ile de yapmak isteyenler vardir, var olacaktır. Bu karsi gelenler'in, iki nedeni vardir:

1. Kiskanlık. “Neden ben bunu dusunmedim” durtusu. Ya da, “bu gorus, benim gorusumu alt etti” korkusu.
2. Karsi gelen, parali olarak, kendine verilen gorevleri yerine getirmektedir.

Bu karsi geliciler, özel kisilikler olabilecegi gibi, kurumsal kimlikler de olabilirler. Bu kurumsal kimlikler, bir tug'un dünya uzerindeki varligini surdurmek icin calisiyor olabilecekleri gibi, bir ulus'u ortadan kaldirmak icin de calisiyor olabilirler. Bu durumda, bir kimlikler savasinin var olmasi kacinilmaz. Kimlik savasinin basarili olarak kazanilmasi da, toplum'un istegine baglidir.³⁴

“Uckuruna sahip ol,” bir Turk deyimidir. Bir baska atasozu de gerisini getirir:

---

³⁴ HB Paksoy, *IDENTITIES: How Governed, Who Pays?* 2nd Ed. (Malaga: Entelequia, 2006)
<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf>

“Altin, ates ile denenir; Kadin, altin ile; erkek ise, kadin ile.” Tarih boyunca, bu deyişlerin doğruluğu pek çok alanda ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, başarı, uckuruna sahip olanındır.

Sovyetler, kendilerini iş basına getirdikleri gün'den başlayarak, her süreçte, kendilerinin başarılı olduğunu ileri sürdüler. Bu öğordükleri 'başarıları' 1991 de son'a erdi. Unutulmaması gerekir ki, Rus'lar bu 'kendini yenileme' işlerini daha önce, 1926 da, 1800 lerde, 1700 lerde de el'e almışlar idi. Ancak, bu 'kendilerini yenilemek' işlerini, bu tür işleri düşünmeye başladıklarından bu yana, düzenli ve yapıcı olarak sürdürmedikleri görüldü. Yaklaşımları, belgelere bakıldığında, ilerici olmak yerine, karşı gelicidir ve tepkicidir.

Nazi Almanyası, başarı olarak, Bin Yıllık tug bağladıklarını her gün söylüyorlar idi. Bu ileri sürdüklerini de başlattıkları savaş ile de pekiştirmek istediler. Bu arada, 'kalitim' yolu ile dünyaya sarışın-mavi gözlü bebekler de getirdiler. Babaları *Schutz-Staffel* üyesi, annelerinin ise sarışın ve mavi gözlü olduğunun dışında bir şey bilinmeyen onbinlerce *Lebensborn*³⁵ bebek, doğdukları an'da yalnızca Nazi Almanyasının mali oldular. Nazi'ler, bu yoldan 'başarı' larını sürdürmeyi düşündüler. Bu çerçevede Polonya'dan alınan sarışın mavi gözlü ikiyüz bin bebek, bu gün öz geçmişlerini aramakta.³⁶

1790-1920 yılları arasında, yerli "kızıl derilileri" Beyaz Amerikalıların için, özel Yerli yatılı Okulları açıldı ve Kızıl derili çocukların anne ve babalarından izin alınmadan (çocuklar çoğunlukla kaçırılarak) eğitimleri özel olarak düzenlendi.³⁷ Bu yol ile, 'Kızıl derililerin' hükümet'e karşı baskaldirmaları

---

³⁵ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/Lebensborn.html>

³⁶ <http://histclo.com/essay/war/ww2/leb/leb-occpol.html>

³⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Americanization_of_Native_Americans

onlendi. Rusların bu süreçte, Tatarlardan başlayarak Orta Asya'ya acılmalarının, 'Orta Asyalılar için okullar açmalarının' Amerikan uygulamalarından ödün alınmadığı ilgi çekici bir sorudur.³⁸ Kaldı ki, Rusların Orta Asya'ya 1860'dan başlayarak orduları ile girmeleri de Amerika'nın Kızılderililerin yaşam alanlarına girmelerinden öğrenerek uyguladıkları bile ileri sürülmüştür.³⁹

İspanya Kraliçesi İsaabella'nın Yahudileri İspanya'dan çıkarması⁴⁰ da, İspanya'nın İslami Halifelige son vermesi sonucu, İspanyol kimliğini geliştirmek ve oturtmak için idi. Genel olarak bakıldığında, Katolik Hıristiyanlığın başarısı olarak görülür. Daha yakından bakıldığında da, **Bask** toplumunun bu 'birleşme'ye sıcak bakmadığı açıkça anlaşılır.⁴¹ Bu da, İspanya içinde yetersiz olan silahlı bir Bask Bağımsızlık çağırısına yol açmıştır. Aynen, İngiliz Birleşik Krallığı içindeki İskoç, İrlandalı ve Galli'ler gibi.⁴²

Bir Gök bilimci ile Kutluk Bilimcisi arasında, amaçları açısından, büyük ayrılık yoktur. Her ikisi de ilerisi için çalışmaktadır. Ancak, Gök bilimciler kusaklar boyu yenilikleri "bulmayı" öğrenmeyi sürdüreceklerdir. Kutluk Bilimciler ise görülebilecek-izlenebilecek bütün yönetim yöntemlerini bir dizin

---

³⁸ HB Paksoy, "Türk bilimci Abubekir Ahmedcan Divay" *Türk tarihi, Toplumların Mayası, Uygarlık* (İzmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/turk10.html

³⁹ HB Paksoy, "Evrin Düşüncesinin Devrimi" *Uzaysal Yönetim Beklerken* (Florence: Carrie/European University, 2008) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

⁴⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Isabella_I_of_Castile

⁴¹ http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Basque_people

⁴² http://en.wikipedia.org/wiki/Scottish_independence

olarak gorebilirler. Ancak, uygulama uzerine durmalari gerekir.

Dolayisi ile, basari ve basarisizlik olcumleri degisik olmak gerekir. Gokbilimci uzay'I ogrenmeyi surdurur iken, Kutluk Bilimcinin gorevi, gecmis yonetim deneylerinin unutulmaması ve Toplumların onurlu olarak ileriye donuk yasamalarına isik tutmaktır.

Bu iki gorev'in celiskileri gozden kacmaz. Gokbilimci yeni gezegenler, karadekiler, karanlık parcaciklarini bulmak icin ugrasir iken, ara-sira aradigini bulabilir. Kutluk Bilimci ise, yeni bir yonetim yontemini kuramsal olarak bile olsa, bulamayacaktır. Yapması gereken, yonetimcilerin eski yanlısları yinmelerini onlemektir. Bu, her gun yapilması gerekli bir denetimdir.

Saplantili kisiler, her surecte var olmustur. Saplantılar, inanc kokenli olduğu gibi, yalnızca cıkar kokenli de olabilir. Ancak, toplum'a verebilecekleri ve verdikleri zarar acısından, ikisi arasında bir ayrıcalık yoktur.

Inanc saplantısı, bir kitap ya da kisinin ardından, esnemen ve katilik ile gitmektir. O kisi ya da kitaba tapınmaktır. Eger inanc saplantili kisi bir tug'un ya da kurum'un basında ise, Toplum'a kendi goruslerini yaptırmak icin baski da yapabilir. Bu da buyuk sorumluluga yol acar.

Cıkar kokenli saplantılar ise, denetlemeler yolu ile daha kolay onlenebilir. Her iki saplantı da, Toplum'un egitim duzeninin yukseltilmesi ile onlenebilir. Onlenmelidir.

Toplum'un egitilmesi iki basamaklıdır. Birinci basamak, okul egitimidir. Bu

egitimde ne gibi yontemler, konular, bilimler ogretilecegi, Kutluk Bilimcilerin yardimi ile belirlenir ise, Toplum'un ileride basina gelebilecekleri onlemek guc olmayabilir. Bu egitim cizelgesinin bir butun olabilmesi icin, Toplum'un isteklerinin ve gereklerinin de gozden kacirilmamasi gerekir. Dolayisi ile, Toplum da Kutluk Bilimcileri denetlemelidir.

Toplum egitiminin ikinci basamagi da, surekli toplu egitimdir. Bu, her turlu kotuluklere karsi bir asilama yontemi olarak da gorulebilir.⁴³

Carpi dizinini-cizelgesini bellege yerlestirmek bir egitim basamagidir. Ileride ogrenilecek daha karmasik islemlerin yuruyebilmesi icin kacinilmazdir. Bunun gibi, egitimi veren Tug'un ilkeleri de, egitimin ilk basamagidir. Eger, Tug, tek kisice yönetiliyor ise, o kisi'ye sorgusuz baglilik ogretmek de egitim duzeninin gorevidir. Bu ornek, Tug'un ne gibi yonetimlere bagli olduguna gore cogaltilabilir. Tek bir kitabın icerigine de bagli olabilir, Cogulculuga da. Ancak, bu egitim'in de tek basina basarili olabilecegi anlamina gelmez.

Yakin surecte Sovyetlerin durumu bir ornek olarak gosterilebilir. Her ne kadar Sovyetler egitim duzeninde Tanrisizlik ve Allahsizlik ogretildi ise de, Toplum inanclarini, gizli olarak surdurebildi. Bu durumu goren Batililar ise "Inanc Ozgurlugu" uzerinde durdu, Sovyetler ile olan iliskilerinin bir diregi yapti.

Burada da belirtmek gerekir ki, Sovyet duzeninin 'yikilmesi' sonrasi, Rus Birliigi icinde yer alan Toplumlar gene Sovyet surecini andiron bir yonetim icindedir. Bu sonuclar icinde, basari ve basarisizlik aranabildigi gibi, bulunabilir de.

---

⁴³ HB Paksoy, "Dusunce Isvereni"

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/turk15.html

Dogu ile Bati arasinda, uygulama acisindan buyuk degisiklikler vardir.⁴⁴ Dogu'daki Tuglar, belki de Batidakilerden daha uzun suredir Toplum olarak yasadiklari icin, kisisel ozgurlukler acisindan daha 'hosgorulu' olabilirler. En onemli gordukleri gereklerinin (yiyecek, giyecek, barinacak) eksiksiz karsilanmasidir. Bagimsiz yasamak, ancak bu gerekler karsilanmadiginda ya da engellendiginde basgosterebilen bir istektir. "Kendini Bulmak" ise, hicbirgun kovaanmasi birakilmayan bir dus'tur. Cunku, Dogu'da parasalcilik en onemli dusuncesal varliktir. Bu veriler ve Toplumsal istekler, egitim yolu ile ekilip yesermemistir. Ve bu verilere karsi cikan yonetimler de ayakta kalamamistir. Ancak, toplumsal cikarlari, Tug'un yeryuzundeki yeri ve konumu ile bagdastirabilen yonetim ya da yoneticiler basari kazanir. Toplumun destegini alamayanin durumunun ne oldugu her gun goz onundedir.

Bu, belirli yerde bir kimlik sorunudur. Basari ve Basarisizlik, Kimligin nasil yonetildigine baglidir. Kimlikleri sulandirmak yolu ile degistirme ugraslari, cok eskiden bu yana bilinir. Bu kimlik degistirme ugraslarinin basarisi ya da basarisizligi, Toplumun yonetenlerin Kutluk Bilimi uzerindeki bilgilerine baglidir⁴⁵.

Cok uluslu toplumlarin uzun sure yasayamadigi, Kutluk Bilim bilenlerce kolaylikla gosterilebilir. Her ulus, kendi ozekligini ister. Bu 'uzun sure' nin kac yil olacagi da, Toplum'un bilgi duzeyinin yuksekligine baglidir. Bilinmesi gerekir ki, bu bilgi duzeyi sonsuz'a kadar alcak duzeyde tutulamaz. Her toplum'un icende bulunan 'cilgin' lar, eninde-sonunda bilgi'yi ortaya doker.

---

⁴⁴ HB Paksoy, "Dogu ve Bati"

<http://www.toplumsalbilinc.org/forum/index.php?topic=12948.0>

⁴⁵ HB Paksoy, *IDENTITIES: How Governed, Who Pays?* (Malaga: Entelequia, 2006) Ikinci Baski.

<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf>

Turkcesi: *ETNIK VE TOPLUMSAL KIMLIKLER NASIL OLUSUR?* Osman Karatay, Tr. (Çorum: KaraM, 2005) ISBN:975-6467-09-6

Ilerisi icin dusunulmesi gerekli konular bu noktada el'e alınmalıdır. "Yeni El'e Gecirilmis" Toplumlar, once yiyecekleri ellerinden alınarak, El'e gecirenin isteklerini yapmaya yoneltirler. Yapmayanlar, ac birakilarak oldurulurler. Bu cozum yolu, uzun surecte elverisli degildir. Cunku, Yonetici, bu tur tutsaklar almadan, kimleri yonetecektir?

Bir Turk Destani **ALPAMIŞ** da yarismalar⁴⁶

Hasan Bulent Paksoy

Toplumlar arasi iliskiler, ozet olarak birer yarismadir. Bu olum-kalim yarismalari, cogunlukla silah cekmeden kazanilir-kaybedilir. Ara-sira, kisisel atismalar, toplumlari da birbirleri ile kiyasiya vurusmaya goturur. Destanlar da bu acimasiz yarisma olaylarini olumsuzlestirir.

Bu kapsamda, **ALPAMIŞ** destani icinde birkac yarisma birden gozlemlenebilir: kisiler arasindaki yarisma, at'lar arasinda ve sonucunda toplumlar arasinda. Yer alan olaylar icinde hem simgesel hem de somut yarismalar hemen goze carpar.

---

⁴⁶ HB Paksoy, "Alpamiş ve Bamsi Beyrek: İki Ad, Bir Destan." *Türk Dili* Sayı 403, Temmuz 1985. Pp. 619-622; "Alpams Zhene Bamsi Beyrek: Eki At Bir Dastan." *Kazak Adebıyatı* (Alma-Ata, Kazakh SSR) No. 41, 1986. P.1. (*Türk Dili* dergisinden aktaran, Fadlı Aliev) http://aton.ttu.edu/pdf/Kazak_Edebıyeti.pdf

HB Paksoy, *ALPAMYSH: Central Asian Identity under Russian Rule* (Hartford: AACAR, 1989) http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-1/;

HB Paksoy, *IDENTITIES: how Governed, Who Pays?* (Lawrence: Carrie, 2001)

<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf> ya da

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-7/

Bayboru ve Baysari, iki yakin arkadas ve toplumlarinin bas yoneticileri olarak karsimiza cikarlar. Olacak cocuklarini birbirlerine besik kertmesi olarak soz verirler. Gunler, yillar gecir. Araya, disaridan gelen bir insan gucu girer. Bu guc, toplumu bolmustur. Tek bir alp'in, butun dusunce gucu ve yaradan'dan aldigi oz yetenekler, toplum'u bolen bu gucu yenmeyi bilir. Canini disine takarak ugrasan alp, toplumunu birlestirerek yagisini yenme'yi basarir.

Bu noktada, ilk once Turk toplumlarinin yapisini ve icinde bulduklari alan ve kosullari bilmek, destanlarin yazilis ve yasatilis nedenleri uzerine anlayisi kolaylastirabilir.

Z. V. Togan, Turk soylarinin yuzyillar boyunca yaptigi genis kapsimli

toplumsal goclerini nedenleri ile birlikte ozetlemiştir. Togan'in calismasinda anlatildigi gibi, Turk soylarinin olusturduklari birlikler ve kurduklari siyasi topluluklar da, o gunlerin ortamina gore, belirli evrimlerden gecmisti. Bu evrimler sonucunda, Turk soy ve boy'lari cok diri ve varlikli yeni Turk kumeleri kurmuslardir.

Dolayisi ile, gunumuz Ozbek, Kazak, Azerbaycan boylari, daha once yasamis Tatar, Nogay, Kirgiz, Oguz-Turkmen boylarinin acilip-kapanmalari ve gene ayni topraklarda yeniden degisik karisimlarla kaynasmalari yolu ile ortaya cikmislerdir.

Turk boy'lari bu acilip-kapanmalari, kumelesmeleri ve kaynasmalari yaparken kendi varlik ve butunluklerini korumak yolunda calisiyorlardir.⁴⁷

---

⁴⁷ HB Paksoy, *Turk Tarihi, Toplumlarin Mayasi, Uygarlik* (Izmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/;

HB Paksoy, "The Dastan Genre in Central Asia" *Modern Encyclopedia of Religions in Russia and the Soviet*

Togan, Turk toplumlarinin yapisini da ozetler:
uruk > oymak > aris > soy > tire > ara

“Uruk”ların bir araya gelip tug baglamasi, ornegin, Kazak ve Ozbeklerin 16ci yuzyilda orta’ya cikmasina neden olmustur. “Ara” ise, gunumuz konumunda aile anlamindadir. Baska bir deyiş ile, ornegin, Nogay’ların dagildigi soylendiginde, Nogay adli tug dagilmistir. Ama, dagilan birimler, 16ci yuzyilda Kazak ve Ozbek gibi bir baska birlikler kurmuslar, ya da kurulmalarina katılarak yardimci olmuslardir.

Bu arada, yeni kurulan birliklerin de, Kazaklar gibi, Dogu Asya’dan, Bati Asya’ya gidip, geriye, Dogu Asya’ya donmeleri sirasinda, destanlar da birlikte yolculuk ederler. Bu tur yolculuklar sirasinda, ek ve yeni destanlar da olusur. Asya icinde genel olarak, uc tur destan bulunur: Altayli, Irani, ve Hintli. Altay turu destan uzerine yapilan arastirmalar, geri kalan ikisinden cok daha azdir.⁴⁸ Destanlar, yerlesik olduklari sureclerde de, komsu yabancı toplumların kimlikleri, kisilikleri ve yapıtlari ile de iliskilere girebilirler. Sonucunda, bilinen bir destanın ana çizgileri icinde, yeni bir tur’u de ortaya cikabilir.

Ilginctir ki, destanlar iki durumda yaratan toplumca anilir: Buyuk basari kazanildiginda; buyuk yenilgi’ye ugranildiginda. Her iki durumda da, yaratan toplumun, oz degerlerini gelecek kusaklara aktarma istegi bu atilimlara yol acar. Eger, basari buyuk ise, yeni destan olusturulur. Yenilgi’de ise, kusaklar once yaratilmis destan, ileride temelden ne yapilmasi gerektigini, gelecek kusaklara anlatir.

Turk toplumlari, dunyanin genis alanlarina dagilmistir. Bu neden ile,

---

Union (Academic International Press, 1995) Vol. V
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-6/

⁴⁸ HB Paksoy “Dastan, Turkic” Levinson, David and Karen Christensen, et al., Eds. *Encyclopedia of Modern Asia*, (New York: Charles Scribner's Sons, 2002) Pp. 252-253

“destan” niteligi, bu tur yapitlara en son verilen addir. Gunumuzde bile jir / kokco / ir / ayt, destan sozcugu yerine kullananl gondermelerdir. İlk yazılanların adlarına bakıldığında, destan sozcugune denk gelinmez. Cunku, oz ad’I (ornegin, **ALPAMIŞ**), dinlenilecek ya da okunacak olan yapitin ne oldugunu kesinlikle ozetler.

1970li yıllarda Orta Asya’nin degisik yerlerinde yazılan **Olmez Kayalar; Singan Kilic; Baku 1501; Manas; Altin Orda; Kuyas ham Alav**⁴⁹ adli “yeni destanlar,” destan ya benzeri bir sozcuk kullanmadan, eski ayitlardan alıntılar yaptıkları gibi, düzenlerini de destan turunde sunarlar.⁵⁰ Bu kitaplar da bilgisayar you ile <http://aton.ttu.edu/kilavuzlar.asp> dan okunabilir.

İlk yazılan ayt’lar, alplik ayt’I idi. Toplum’un basinin nasıl dar’a girdigi, alp onderliginde bu dar bogaz’dan nasıl cikildiği anlatilir. Genellikle bu olaylar icinde bir de genc oğlan ile genc bir kız da yer alır.

İkinci basamakta, bu kız ve oğlan’ın yaptıklarına önem verilir, kızın nazlanmaları, oğlan’ın gösterileri anlatilir. Kisacasi, amac, toplumun surup gidebilmesi için, dugun hazirligidir. Sayıları eksilen toplum da varlığını surduremez. Bu sayinin arttirilmesi gerekir. İkinci basamaktaki bu aytislar, toplum icinde ergenlik cagina gelmiş kız ve oğlanların dugunlerini kolaylastirir.

Dugun sonrası çocuklar da doğacaktır. O çocuklar da uzun kis gecelerinde mizildanacaklardır. O zaman da, ucuncu basamakta, ikinci basamaktaki olaylar çocukların anlayabilecekleri turde kolaylastirilerek anlatilir. Bu da

---

⁴⁹ HB Paksoy, **Central Asian Monuments** (Istanbul: ISIS, 1992)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-2/

⁵⁰ HB Paksoy, “Central Asia’s New Dastans” **Central Asian Survey** Vol 6, 1987

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-6/ ve <http://aton.ttu.edu/kilavuzlar.asp>

cocuklarin aytislari duymalarına ve ogrenmelerine yardimci olur.

Kisacasi: aytislar, gucluklerin icinden basari ile cikmislerdir. Ayt'lar ne denli guclu ise, o denli guclu toplumlar yaratmayi basarirlar. Bu neden ile, ornegin, Wagner 19cu yuzyilda 26 yil calisarak unlu Kuzey Avrupa masallarini Almanca ve ezgi yol'u ile "Nibelungen'in Yuzugu" adli dort destani opera'ya cevirmistir. Buna dogrudan karsilik olmak uzere, Ingilizler de "Yuzuklerin Kirali" kitaplarini Birinci Dunya Savasi sonrasi, ilerde cikmasi beklenen savaflara hazirlik olmasi icin yazdirmislerdir. Cunku tarih'te ad'I gecmeyen King Arthur (ve Yuvarlak Masa Sovalyeleri) gibi destanimsi yapitlar bile, kimlik belirlenmesinde, gurur duymada onemli yer tutarlar. Dolayisi ile, Orta Asya'da 19cu yuzyil sonlari ve 20ci yuzyil baslarinda aytlara verilen degerlerin nedenleri daha da kolay anlasilabilir. Ancak, Turk aytlari ile diger toplumlarin destanlari arasindaki onemli ayricaliklar unutulmamalidir: Turk aytlari ilk yazildiklarinda gercek olaylari anlatmakta idiler.

Ikinci Dunya Savasi sirasinda Sovyet yonetimi de Orta Asyalilari Almanlara karsi savastirabilmek icin Turk destanlarini yeniden bastirip dagitilmalarini sagladi. Ancak, Ikinci Dunya savaflinin bitmesinden birkacyil sonra, Sovyet makamlari bu destanlari yasakladi. Hatta, destanlari "mahkemeye" verdi, sanik olarak yargilanmalarini sagladi ve "mahkum" ettirdi. Soyleyici bahsiler / kam / ozanlar / samanlar da ortadan kayboldu, oldurulduler.

Ortadan kaldirilan aytlarin yerine "sulandirilmis" olan turleri konuldu, basildi dagitildi. Ornegin, **ALPAMIŞ** in, en koyu alp'lik tur'u degil de, ikinci basamaktaki, Alpamis ile Barcin arasinda geceler bu yonde kullanildilar. IADGAR (Yadigar) ad'I ile Alpamis'in oglunun oykusu anlatildi.

Kisaca ozetlendiği gibi, aytlarin basindan gecen olaylar, basli basina yeni bir ayt olusturabilir.

Dolayisi ile 1991 yilina dek, destan uzerine calismak isteyen arastirmacilar, Sovyetlerce buyuk bir kara bulut altinda ve dis bilgi toplama kurumlarinin calisanlari olarak gorulduler. Daha da ileri gidip, o calisanlari, Sovyetler Birliği disindaki islerinden attirmaya bile ugrastilar.

1991 de Sovyetler Birliđinin kaldirildiđi ileri suruldu. Ancak, Sovyet tur'u dusunce ve yontemler ile yetistirilmis olan kisiler, gunumuzde de yasamakta. Bu neden ile, gunumuzde bile Sovyet tur'u yorum, inceleme ve tutturmacalar surup gidebilmekte.

Bu tutturmacalardan biri, bir ayt uzerine, gun sirasi ile, kimlerin calistiginin dizinini en basta yazmak gelir. Nerede ise bir tarikat seyhinin sirasi ile kimlerden "el aldigini" gosterircesine, geri'ye dogru, Marx'a kadar geri gondermeler ve "asalet alma" lar gerceklestirilir. Sonra da, bu el almalara uymayanlara karsi gelen keskin yazilar yazilir; bulgularina durmadan karsi cikilir.

Arada da ceviri aksakliklari nedeni ile, anlasilmalarin da guclesebileceđi bilinen bir gercektir. Ornegin, ***ALPAMYSH: Central Asian Identity under Russian Rule*** kitabinin ikinci bolumunun 29. sayfasinda

The 1939 compilation of *Alpamysh* is not available in the Western world. Even in the libraries of the USSR, it is exceedingly difficult to see a copy of this printing. The volume begins with an extraordinary introduction, more fiery than the one by Gazi Alim. In the copy which was available to this author for one thirty-minute session, pages 8 through 25 were missing from the introduction. They had been removed. In these missing pages Alimjan apparently describes the reasons why he believes that this dastan is important and must be kept alive.

olarak yazili olan bolum, neden ise,

...destanın Hamid Alimcan tarafından yayınlanan 1939 baskısının Batı'daki kütüphanelerde bulunmadığını ve bu baskının bir kopyasını SSCB kütüphanelerinde bile görmenin çok zor olduğunu belirtmiş ve Hamid Alimcan'ın destana yazdığı önsözün "8'den 25'e kadar olan sayfalarının 90 dakikalık bir toplantı sonucunda kaybolduğunu" ileri sürmüştü...

olarak Türkçe'ye çevrilmiş. Bu yanlış ise, birkaç değişik yazıda aynen alınarak olayın Toplumca doğru olarak anlaşılmasını engellemeye yol açtı.

Kaynakların kolayca bulunamayacağı ve de varlığı bilinen ilk basamak kayıtlarına ulaşmak da güç olduğu için, araştırmalara başlamak için ilk olarak kitaplıklarda var olan aytların cogaltılması gerek oldu. Onyıllar sonra, dünya ağ sayfalarının kurulması ile, bu basılmış aytların bir bölümü de Texas Tech Üniversitesinde <http://aton.ttu.edu> yordamı ile (*Destan / Jir / Çörçök / Epics* bölümü) dünya'ya sunuldu. Bu bulunumda, kısa süre önce kaybolduğu one surulen Tatar boy'unun **Cora Batir** adlı ayti da okunabilir.⁵¹

Bu noktada, aytlar üzerine çalışmakta olanların basına gelenler de, üçüncü bir ayıt olarak kayda geçer. Bilindiği kadari ile, bu "araştırmacıların bastan gecenler" günümüzde ancak Sovyet sürecinde Sovyet yönetiminde

---

⁵¹ Chora Batir

http://turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/h_b_paksoy_chora_batir.pdf ya da <http://aton.ttu.edu/turkishlist.asp> H.B. Paksoy, "Chora Batir: a Tatar Admonition to Future Generations" *Studies in Comparative Communism* (London & Los Angeles) VOL. XIX Nos 3 and 4; Autumn/Winter 1986. Pp. 253-265.

yasayanların deneyleri olarak yayınlanmıştır. Bu olaylardan tam anlamı ile ayrı olarak, Batı ülkelerinde yasayanların, acı-tatlı deneyleri sessiz bırakılmıştır.

Ancak, Türk araştırmalarının bundan öteye gidebilmesi için, ilk basamak kayıtlarına ulaşmaları gerekecektir. Hem de, Türkçe ağızları dışında, birkaç dilde. Bu da, gelecek kuşakların yeniden ayt yazmalarına neden olabilir.

A.A. Divay, daha önce bozkırda bulduğu ALPAMIŞ ı 1901 yılında basım yolu ile dünyaya bağışlamış idi. Konu ve destan üzerine değişik yorumlar ve kaynakları, İngilizce çevirisi; Divay, Hadi Zarif, Hamid Alimcan, Gazi Alim ve diğerlerinin çalışarak yaptıkları, basılmış kitap içinde yer alıyor. Bu kitap:

ALPAMYSH, Central Asian Identity under Russian Rule

(Hartford: AACAR, 1989)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-1

bulunumundan bilgisayar yolu ile de okunabilir.

Aşağıda ise, bu 1901 Divay basımının, yukarıda adı geçen 1989 yılında basılmış olan kitaba yüksek giderler nedeniyle alınamayan, Türk harflerine çevrilmiş **ALPAMIŞ** okuyuculara sunulmaktadır. Pers-Arap harflerinden Türkçe harflere çevirir iken, 1901 de kullanılan Türk ağızına genellikle bağlı kaldım.

Kolaylıkla görülebileceği gibi bu yazı, on yıllarca süren çalışma ve yayınlardan suzuluş özet olarak sunulmaktadır. Ayrıntılar, verilen bulunumlardan karsılıksız olarak okunabilir.

Yer alan yarıların kısa surede gözlenebileceği düşünülebilir.

ALPAMIŞ

1. Burungu ötken zamanda, Cidalı Baysun deygân yerda,
2. ötken Alpamiş Batırının tarifi hikayâtı abyatıdır.

3. Burungu ötken zamanda, Cidalı Baysun elinde Baybörü, Baysarı
4. iki tenkalmen Bay idi. Dört tulgu may idi. Baylığın munı yok
5. bir ferzandning derdinan. (Baybörü:) Eşiktan tözgö karar günü yok, Baysarı
- Bay.
6. Bay birbiriga aytadı: Ey Baybörü, bol dünyadan bi ferzend öter bolduk.
7. Hakdan bolsa inayet, peygamberden şafaat, pirlardan bolsa keramet. Yalgız
8. zürriyet deyib hakdan tilek edelik. Bol söz bir birina makul geldi. Evliya
9. koymay tünadi , Hakdan tilek etti. Yığlab yürügenide, iki Bay vade
10. etdi. Alla Taala bizlarga ferzand verse, birimize oğul birimize kız verse,
11. san mening kızımğı alarmıdın, arı al dedim dedi. Mening oğlum bolsa,
12. sening kızınğ bolsa men sana kızımdı verür idim deyib akladı, vade
13. kıldı. Kızı bolmay turganında iki Bay kuda boldu.
14. Alla Taala rahim edib, tileğın kabul etdi. Şol vakitlar bolganında,
15. aradan köp gün ötdü. Ellerine kaytu talabın etdi. Selamet
16. ellerine geldi. Baybörü Bayning alğanına Can Talas Baybiçedir
17. idi. Baysarı Baydıng alğanına Altun saç Baybiçe idi.
18. alğanlarına yakınlık etdi. Göz yaşı kabul boldu. Boyna hamile bütdü.
19. Tokuz ay on bir gün köterdi. Kabir tapsa kan Bayda, boyurgansa
20. tün fayda. Kende ki tuman orlasa gözü yeride görmede. Eid günü
21. manıng boldu Baybörü Baydıng alğanı bir oğul bir kız doğurdu. Baysarı

22. Bayning algani bir kız toğurdu. Katta Bayram toy birdi. Toksannan be
23. soydurub, dört koldan ocak kazdırdı. Altın kabak attırdı. Dan
24. biröv caylab çaptirdi, pehlivan ceket tutturdu. Otuz gün oyun
25. kırk gün toyun etdi. Uyun içinde altun beşik salub, iki Bay
26. ferzandların alub geldi. Hoca mollanın aldıklarına alub gelib koydu.
27. Allahın yahşi bendesi sizlar ferzandlarımınğ adın koyung, fatiha bering.
28. Köp Baylar inam birdi. Sarfaylar şol vakitlarında birov o bolsun,
29. bir o bol bolsun dedi. Baylarning gönlüne makul gelmedi.
30. Kıbla tarafına karasa, ba şı nda kulahınığ neyinde ceğde üstünde
31. melle hoca mollalar gördü. Özlari bir yahşi bende, yedi kalender peyda
32. boldu. Hoca mollalar aytadı: Ey Baybörü Bay, göz yaşın kabul
33. bolgan iken, gaibden bahtlı kalender geldi. Şular ferzandleringing
34. adın koysun. Şular ne dese, hem bizlar amin deyib kul köter eli dedi.
35. Toy hanadan, toy ulusun birdi. Yedi kalenderler ortağa çağirib,
36. alub gaibden gelgen bende, sizler şol ferzandlarning adın koyung dedi.
37. Kalendarlar yahşi dedi. Baybörü Baydıng yalgaz oğlunun adına
38. merd Alpamişs bolsun dedi. Kızning adına Karlıgaç (Kırlangıç) bolsun,
- Baysarı
39. Bayning kızınığ adına Gülbarçın bolsun dedi. Gülbarçın Alpamişga
40. çift bolsun dedi. Alpamişni yeti kalender aldıga alıb özünün
41. arkasına pençe urub, yalnız oğlum sen dedi. Yedi piring men dedi.

42. Tar yolda taykak kişide, başinyga iş tüşgan yerde, yedi kamil pirim
43. deyib yad etseng, Alla Taala yardım birsa, kollamak bizga şart diygan.
44. Gaib eren kırk çilten iken gözden gaib boldu. Katta Bayram toy
45. tarkab gitti. Aradan yedi yıl ötdü. Birgünü oturub iki Bay kengeş
46. etdi. Oğul der ki oğul birdi, kız der ki kız birdi, ikimiz kuda
47. bolduk. Karılık karşı gelganında, yiğitlik yelip ötganıda, elde katta
48. Bayram toylar bar. Karakasga at binseng, at kuyruğun sart tüysan,
49. kartayganda kök börü oğlakğa düşen kalay bolar iken düştü.
50. Bedevining saylab binib kök börü oğlakğa tüsdü. Baysarı Bay
51. oglakkı aldi da kaçdı. Baybörü Bay izinan kovub yetdi. Oğlakning
52. sırağınan üstab cıbirdı. Baysarı Bay cibermedi. Yekevu şu yerde
53. zıtlasıp, itişib birbirine kamçı salub, kuralaman icinde Baybörü
54. Bay uruğundan köp idi. Baysarı Bayın uruğu az idi.
55. Kökbörü oğlakna talaşib şeytan iyesi boldu. Baysarı Bay
56. togan kudası Bayböridan köp körülük, köp zorluk gördü *
57. Kalsa çiksa can * diygan kudasiynan gönglü kaldı. Mening bi
58. ferzand ayganlığıma başıma geltürdü. Kim koyunluk sebebinan Baysarı
59. şaşip merekeden uyuna kaytdı. Bağrının suyuga çerke berib yeti
60. gün yeti tün dalağa çıkmayı hafa bulub yatdı. Yatıb oyalanıb
61. mening kıyamatlıg kudam idi, Baybörü mening korluğun, zorluğun
62. görüb yürgenca yana bir yurtlariga başımını alub keteyim. Er

63. yiğit kudasının korluğuna cıdamay bir yurtlarga gitayın. Baybörü Bayga
64. kızımdı birmayın. Bir salum tuzumdu hem birmayın. Bol yalgancı dünyada
65. Baybörü Baydının serem yüzün görmeyim deyib, altıaycılık kırk güncilik
66. yolga, Tayşa Hanıng iline, toksan narga can artub, Tayşa Kalmakding
67. iline göçdü. Ak Bulak deygan bolakding başına çikdi. Tuni manan
68. yolda sehering fayz vaktında toksan narga kaytadan can artdı.
69. Gül Barçın cannı altun kebeceğe salub kara narding üstünde,
70. Altun Saç adlı alğanı bir söz dedi: * Hava cavsun, aydın
71. günlar sel bolsun * yıldan yılga bol devletinin mal bolsun *
72. seher vaktinde toksan narga yük artıb * Gül Barçının atası,
73. sizga yol bolsun * ayıl tartdıq dan bedeving beline * kulak
74. saldıq men Moğolunung tiline * seher vaktında toksan narga yük salub *
75. men baraman kanday şahının iline. Cuvab Baysarı Bay: mang yığlayıngda
76. kılğandı kalem kaş * korluk menan ötmey diygen içgen aş *
77. korgan korlugumnu beyan eyleyim * (Baysarı:) Kemlik tartıb yığla birma
78. Altun Saç * on törtünde bülend toğan ay idin * bu dünyada
79. dört tulukga say idin * azdan devran sürgan baytak elimde *
80. bol yurtlarda iki tengles Bay idik * ontörtünde bülend toğan
81. ay boldu * bol dünyada dört tulugum say boldu * azdan daveran
82. sürgan baytak ilimde * at çabdirgan günde bayram toy boldu *

83. deli gönlüm taşgan men * bedevge kamçı baskan men * esirde algın
84. dalada * ulağni alib kaçgan men * maksadga kimler yetgendi * bir
85. zürriyet kadiri bizga ötgandi * kıyametlik kudam idi Bayborı *
86. kiynimden kovub tiykandi * kıyamatlık kudeman * başıma kamşı
87. tiggendi * aldım da ağam yoğ ikan, kiynimda inim yoku ikan * bir
88. ferzanding kemiynan * kıyamatlik kudamdan basıma kamsi tiggendi *
89. tartdım ayıl nardınng beline * alti ayçılık kırk güncılık yol
90. yurub * men barurman Tayşa Kalmak iline * at kuyruğun tüyerim *
91. armansız davran sürerim * yalguz kızım Barçını * din bilmagan
Kalmakka
- *
92. saylab yürub beririm. * Cevab Altun Saç: Men yığlaymın gözde yaşıım *
93. göl bolub * artım yabkan kara saçım gül bolub * olday görkan
94. yalgız kızım Gülbarçın * azdım devran süralmadı kız bolub * doksan
95. kirme bağının gülü Şolmayma * arlı yiğit namus belan ölmeyme *
96. ağayın men kim uruşmas talaşmas * abiruy varda elge kaytsak
bolmayma *
97. salmas kadir mevlam başka yarlıknı * kalar din bilmesler fiili tarlıknı *
98. ağayın min kim uruşmas talaşmas * kayt kıl rahmat imdi abruy
99. barlıkda * naz bedavnıng minnatıdendur tirliği * zayi bolur ömrümün
100. şirliği * kel kaytalık emdi ebruy barlıkda * yaman bolur din
101. bilmesinin korlugu * İmdi şol kitgannan göçüb gitdi. Altı

102. aycılık kırk günçülük yol yürüyüp, sağı selamet Tayşa Haning
103. iline barıb tüşdü. (Tayşa) Kenkine konuş birdi. Çarvaga çay birdi. Tayşa
104. Kalmakdın ilinde fıkarı bolub, zekatın berib, yüre birdi. Kiması
105. şul boldu. Kurumsak atandı. Alkissa aradan yedi yıl ötdü. Munda
106. ketkanda Gülbarçın yedi yaşında idi. Yedi yıl ötdü, yaşı ondörde
107. yetdi * Ol ayındaki haberdi kimnen işitdin * Tayşa Kalmakdan
108. işitting * Yurt egesi Tayşa Haning kulağına yetdi. Altmış iki
109. alemdarlar, otuz iki mühurdarlar hemesi işitdi. Barçının tarifini
110. Tayşa Hanga aytd. Aynalayın kayınayım. Bayağı kelgen Baysarı diygan
111. fıkaraning diygen bir kızı bar iken, sizga layık ikan didi. Padişah (Tayşa)
makul
112. gördü. Şol Bay bizga kızın birmas migan, bizdi kuyov dimas mikan?
113. Onda aytadı: Sizden artuk kimga biredi? Taksir dedi. Bar onday
114. bolsa aytırıb geling dedi. Şol vakitlerinde Karacan deygan Kalmak,
115. özü bahadur, özü pehlivan bol hem bir kalaning hakimi idi. *
116. (Karacan:) Hanıning işi el menan * Padişah zorluk kılman, ne işi bar kız
menan *
117. Nasib bolsa Barçın Can * devran sürer biz manan * Karacan aytadı:
118. Men alamın; Tayşa Han aytdı: Men alamın.
119. Şol vakitlarda vazir-i azamlar menan kengeşde köpde Hızır, mingde veli
bar.

120. (kengeşteki vezirler:) Padişaga aytadı: Ey Taksir, aytıb irişip turganca, siz

Padişasiz. Yübering tokuz

121. yavşu, Karacan yübersün tokuz yavşu, kaysınızga birse ikbaliniz dedi. Bol

122. söz Padişaga makul geldi. Aman sözdüng kızığı yakın geldi. Padişah sayladı

123. tokuz yavşunu, Karacan sayladı tokuz yavşunu. Padişam teklif etdi on

124. sekiz yavşuga: Baysarı Bayding kızng Padişam dise manga bersin; Batır dise

125. Karacanga bersin. İhtiyarı Baysarıda. Padişamda zorluk bolmaydı,

126. ne etse özü bilsin. Onsekiz Kalmak bedevge bindi. Baysarı Baydın

127. ordasına yürüş kıldı. Padişanın yahşi veziri tokuz yavşının

128. başı idi. Kökaman Kaska dır idi. Baysarı Bay tikkan ak

129. ordaga geldi * Bedevning tavidan eşkali * turmagın bizden yaşkanıb *

130. Bol uyda bende barmıyan * biz manan haberlaşkalı * Bedev sürigan

131. kıyataş * Akdi gözden kanlı yaş * ak uyda bende bar bolsang *

132. çik ta uydan habarlaş * Baysarı maydanga çikdi. Padişahdan gelgan

133. adam ekenliğini bilib, Baysarı Bayding renggi uçdu. Yol bolsun

134. didi. Şol vakitleride Kökaman Kaska aytdı: * Lal-i mercanlı sedefli *

135. düşmanga birdik edebi * Arada yavşu yürümeklik, kethüdalardan

136. sebedi * dünya fani yalgandı * kimlarga vefa kalgandı * arada yavşi

137. yürümeklik * bizlerden emes Baysarı * kethüdalardan

138. kalgandı * karagan nayza tuğ baylab * kıyıp Bayga gelganman *
139. ak körövge göz oynab * selamlığa gelgenman * yeki müslüman
140. balasın evlenmekke geleman * evleştirmek elçiden * cavlaşdırmak
141. cavşidan * Kuşlarını salgan avcı men * sizde kız bar bizda oğul *
142. kızına gelgan cavşi men * yalın bedevning öresin * Konguratdan
143. çikkan töresin * Tayşadan gelgan tokuzmuz * Karacanman tokuzmuz *
144. Padişah desang Tayşaga * Batır desang Karacanga * ihtiyarında
145. Baysarı * Baröningdi beresin * sözünü kaday korasin *
146. Baysarının gitdi medeti * belinden taydı davlatı *
147. kaytıb ordağa girdi Barçın yalguz olday görgan kızına karab:
148. Gevherim sensin mening karağım sen bolmasang kim bolar? Haldan
149. sorağın Tayşa Handan sizga yavşi gelibdi. Karacannan ikevu
150. talaş bolubdu kaysısına kalab göngül birasin? Aynalay korgan çiragim.
151. Şol vakitlarda Barçın can turub söyleydi * aklım boldu bol
152. meydanda imdi lal * Kalmakdın ikiside televi dünya mal * Yığlay
153. birma ata gönlüm bözüldü * hak yayında karar büter atacan * işbu
154. demnen öz demangını dem deme * adam görsang sen özünden kem
deme
- *
155. yığlay buyurman ata gönlüm bözüldü * Barçın canın bar da ata gam
yeme
- *

156. ayna manan ak yüzümnü göreyim * hakding salgan süresine göreyin *
157. yığlay birma ata, şükür kılayın * şol Kalmakka barıb cevab bereyim *
158. yıldan yılga talday boyum uzadı * yarning derti vay bahtımı kesedi *
159. binip bedev her meydandan yılmayma * savaş günü at kuyruğun
160. örmayma * kabul kılıb berding Kungrat sultanına * aman bolsa
161. on dört yaşda kelmeyme * bolmay savaş at kuyruğun öresin *
162. men bilemen ata, kaygır töresin * erten menin mal egesi kelgende *
163. canım ata senib cevab beresin. * Habar Altun Saç taki: * Seher
164. vakti sarı atan yük artdırdıng * din bilmagan Kalmaklarga
165. çatdurdun * göçübte deyüb zar yığladım elimde * munda kelib kanca
166. dünya arttırdıng. * Cevab Barçınıng, saçrab orundan turdu
167. kınay belini burdu, köyüktey boynun burdu, Barçın dilber iki
168. kulun alga koşorub, Tayşa Handan gelgen yavşiga karab, söz
169. söyleb turgan şekli: * Men yığladım sizni görüb zar zar *
170. köp yığlayman aşım nekir kemlik bar * erem deyip kelgen Barçın canın men idim *
171. kulak salsan men gönlümden arzi bar * Padişahdan kelgen cavşılar *
172. mening aytkan bol sözüm * Tayşa Hanga aytub bar * çalin bedevning
173. öredi * yiğitten pohta töradi * Tayşa Han diygan ol bolsa *
174. Barçın diygan men idim * bizler bir işsiz gelgan misafir * bizga altı
175. ay mühlet biradı * aradan altı ay ötkence * arıǵı *

176. semiz bolsa tabdasın * ak süngüsünü sablasın * zerli tonum giyemin *

177. muhtaç men işim ciyamin * kırk güncülük Bayrakka * munглу bolgan

178. Barçın men * Bayrakka başım koyamin * binip bedev çelgenga * armansız

179. davran sürganga * kırk güncilik Bayrakdan * atı özüp gelgenda *

180. kay Kızılbaş demeymin * kay bir Kalmak deymayman * bahtı kara

181. Barçın men * Han hanunnga aytub bar * özüm sovgan tiyemin. Bol

182. söznü aytdı. Cavşıylar kaytdı Tayşa Hanıng nazarına bardı. Hanga

183. tiyaman deyib aytdı. Karacanın yabargan cavşısı hem bol

184. hem sagan tiyemin deyib aytdı deyib bardı. Han aytdı men alam deyib,

185. Karacan aytdı men alamin. * Yekevlari iriştı * iriškileri

186. kiriştı * Barçın canga talasıb ikisi zıd boldu * sen niytasın

187. sen niytasın deyib * laf leşger köp menan * dübürlegen top menan *

188. yekevü yağı bolub tokuz yoldıng terebigetine karasa ondokuzbin gela Batır

*

189. kızıl çekmen tolu Batır * ak çatır kök çatır * derebüge barub

190. kurulub yatır * meydanda savaş boldu * at bağrınan kanboldu *

191. özengindan sel boldu * yolğanın kara sayları * taşköpür

192. yeni yol boldu * özü özünün kırgın boldu * şol Barçın

193. sebeb boldu * ham inan, ham inanmang. *

194. Aradan dört ay ötganca Kalmaklar özü özünan kırgın boldu.

195. Indi söznü Alpamişdan işiting. Bayçobar atga binip Kalmakka
196. gitgan yarının izinden.
197. Bayborıning bir kulu bar idi. Adını sorsang Kultaydır idi.
198. Toksan kulding başi iydi. Yılkıning başında çatir idi. (Alpamiş'ın) Atası
199. menin anasi yalgız ölümle ayrolub kalur men deyib, gelinining (ardından)
200. gitgening aytgan ı yok idi. (Alpamiş) Tilladan eğerdi inina salub köp
201. yilkıning başında yatgan Kultay babasının kaşına geldi. Alpamiş
202. yedi yaşga kelgen song bir nice nasi kolunda şol bir ferzandına niyet
203. koylub aytıb idi. Düldül kulun yedi cana çikib idi. Bir ş imal
204. binse, bende bingan iymas idi. Ol Bayçobar aytar idi:
205. ya meni bir er biner ya şimal yel biner. Kaysı bahadur beni binse kuyruğunan
206. tartıb turguzgan kişi biner deyib dedi. Şunday Bayçobar at şol
207. söznü könglününg makul kılıb yürür idi. (Alpamiş:) Sonday Kalmakka gitgan
208. gelininin izinen ketaman bana bir at ver dedi. Yahşining fiili benim
209. inişiga aytıb aydum balam, köp yilkını üstünden tokurtub aydayın
210. sen bir taşdıng kaşında yat. Sen nazarında eryiğit iykeninde
211. bileyim. Özinga münasıb aytgan kulundu üstab al. Balam sening yahşi
212. ikenliğini bileyim. Balam işindi tanıb uslasang kulundan ayrılub
213. vereyim. Köp yilkıning üstünen tokutub aydadı. Yilkı man baba canına

feda

214. ayladı. Hama yılmalar Alpamışdın üstüden ötdü. Özününg Baybörü

215. bay atasınıyning köp yılmısınıyng içinden hiç bir bedevni gönlü

216. kabul tutmadı. Yılmın bir kara görünüm songünda bir Bayçobar at

217. göründü. Yelesi kulağının aşkan, dört ayağın ting baskan, kuyruğunda

218. bir koltuk seksevuldung ak buzişgi çalga gelina kahramanıyng bir arka

219. kannıyng bakınıyng burçığı Alpamış yatkan, at taştung ostnan yürtüb

220. öte birdi. Alpamış bileğina koçeyin yaydı, saçrab orunudan turdu.

221. Alpamış sultan aynı on dört yaşında atdın kuyruğunan yolbars yaşday

222. pence saldı. Alpamış diygan elif idi. Canıvar Bayçobar nardayın tizin

223. bükdü. Kancalab kulağın tikdi. Üç meretebe zor saldı. Alpamış yubarmadı.

224. Alpamış alp zorluğun bildirdi. Şunday g i nan bildurdu. Bayçobar

225. atın özününg vadesi var idi. Meni kuyruğumnan tartıb turguzgan

226. er binar deyib idi. Meğer bolsa egam şol deyib tura birdi. Kultay adlı

227. babası yanına geldi. Kutlu bolsun mingan atyning * sen, sen manıyng

228. medetin * kutlu bolsun çobar atıyng * boynına takgan tumarıyng *

229. çabkanda tarkar tumarıydın * her yerlerde gönlünga yarar çiragim,
mingen

230. çobarıyng * (Alpamış) Tilleden eğer saldı, çift ayalın saldı. Polatdan davul

231. töngörüp * artına kalkan büktürüp * karagay neyza büktürüp *

232. astındaki çobarın * öz başı men ting görüb * Kultay atlı

233. babadan. Bindi bedevning beline * sefer kıldı meydanga. Tayşa Kalmak
iline *

234. onda munda yol binen * bol zamanda til binan * akça yüzün Şoldurub *

235. gamka gönlün toldurub * Barçın caning yolunda * bingan çobar

236. boldurub * Habardı kimnan işitdiğin. Bayağı Tayşa Han ilen
Karacaniyng

237. leşgeri Barçinga talaşib derbende yatar iken, seherding feyiz vaktinda
yatkan

238. iken, Karacan bir atdıyng debürövü kulağına geldi. Göngülleri eğranıb

239. yerlar sıza birub Karacan seçrab orundan turdu. Tayşanıng yığısısında

240. kayt * bizning yiğit kayt, yakarda bin kul keleyatur * yakırda

241. bin kolga tatı turgan er keleyatur * ak savutum kiyeyin * at kuyruğun

242. tüyeyin * kim hem bolsa Karacan adım kurumasa * bir çetinan
tiyğlaşab

aç

243. boriday tiyayın * it özü ala bolsada, börü görse biriger diygan Karacan,

244. her kim el ellerine kaytdı. Karacan seherden tang atkanca yol yürüdü.
Gün

245. kızarıb çıktı. Karacan bol dübürovu görebilmadı. Aldı tuman artı,

246. karangı at kulağın görmaytuğun. Zemstan batur Alpamışding arvağı

247. güçedi. Piri zor Karacan Alpamışdı görebilmedi. Astındaki kara

248. tulparı gördü. Bayçobar atın terazisi bülend iken, Bayçobar

249. atdan korkaninan, Batırdıyng susynan korkaninan, yolnung gah

buyanına

250. gah oyanına can tangdap şikıp turgan şekilde cahanda takırnı gördiyng.

251. Kara atnı gördüng * gözler kamaşır yüzingnan * ağıayının aynalsun

252. özüngnan * murding hüdaga gözüngnan * ne gördüng kara at ne

253. gördüng * yurtayın dedim tepindin * kaçan yemekte kem ettin *

254. Kamçı urmam kıyın çekindin. Ne gördüng * on dörtde tarlan

255. asbaysın * ömrden gözüm casbaysın * kamçilasam kadam basmaysın *
ne

256. gördüng kara at ne gördüng * beklar kurgan çadirima * altında

257. yolbars yatarma * kelgenler bizdan Batırmı * ne gördüng kara

258. at ne gördüng * at çomulgan termeken * kelgenler bizdan ermeken *

259. namerding kaygı yermeken * ne gördüng kara at ne gördüng. *

260. Şol vakitlarda Karacan karasa tuman açıldı. Şimal turdu. Karasa yüzü

261. kubaca, gözü alaca, özü bir on dört yaşar tamaşa, bir kahkülü altundan

262. bir kahkülü gümüşden, aynı on dört yaşda Alpamiş gördü. Oy bayzen

263. Baysunlu Özbeg * yadugar ya dua koy * alayın canını, dökeyim

264. kanını. Huda yağısın. * Aydın günler sel bolsun * yıldan yılga

265. bol devletim mal bolsun * ömrüm bolub sendey bola görmedim *

266. uğru sunlu kayser şunlu yol bolsun * bülend derler bol Kalmakdın

267. dağını * seisen bilerden bedevning tavını * kaysı elden kanday

268. elga barasın * kim bolarsın, sen kiyalli kut, ya beyli. * Cevab

269. Alpamişdın: Ayl tarkanım bedevning beli * içgenim süsenim Baysunun

270. gölü * özüm adım sorsang manga derler Alpamiş * atam adın
271. sorsan derler Baybörü * köp gün boldu ben çikanim ilimden *
272. Kongur kaz uçkandı Baysun gölünden * on dört yaşda bedev saylab
273. ben binip * ben gelemen Barçın canning gininden * dedigenda
274. tavdan bedav otgandı * sabır eylagan maksuduna yetgandı * yedi
275. yaşda molla okub yurganda * Barçın canım şol illarge gelgandı *
276. bağ içinde elma iken nar iken * Hak yaratkan dergahında yar mı iken *
277. çiftimdan ayrılgan ben bir munглу ben * şol yarımını görgan
278. bilgen var mi ki? * Karacan kark kark güladi: Sendan baska yekev
279. idi hariydar * açulmakka bol meydanda gül gerek * küydürmekke
280. bizga şunday dil kerak * gelgan yardı bizdan ayırıp almakka *
281. bizlardan ziyadarak belki er gerek * acuvlansam men alarman canıngdı *
282. teringding tögöyün kızıl kanıngdı * kayta birgil kelgan sonlu gelgen
283. yoluna * ala almas kelgen Barçın yarıngdı * kaçsang at
284. salur men sonlu süngüğe * tursang tutulursun canım kuluma * ala
285. almas sen gelgen Barçın yarıngdı * kayta bir ay sonlu gelgen
286. yolunga * Batır Alpamişdın dimağı toldu, köp acuvu geldi:
287. İşbu demnan öz demini dem deme * adam görsang senin özüngdan
288. kem deme * bol meydanda tekebbirliğ söyleme * şuygabın inandı
Kalmak,
289. gam yeme * gözünde alartıb cayamısın * özyüngdü merd, beni

290. namerd demeğen sen * bol meydanda tekebbirler söyleme * şol söz menan

291. bizni korkar deysinbe * perverdigar başga saldı tarlıkdı * Kalmak

292. kılma fiili tarlıknı * acuvlansam men keser men başıngdı * abay

293. siyaset men korkar dedingmi * başlagın Barçına abiruy varlıkda. *

294. Şol vakitler Alpamış aytadı: sen tekbirig ülken söyleme alışmak

295. gerekme, atışmak gerekme. Karacan Kalmak turub ne dedi: Atışsam

296. mılıtk atar ya kılıç keser. Atışgandı savaşgandı koyayın şol sunlu

297. menan alışsam ne eder. Karacan aytadı: atışmak altı atang başına

298. alışmak gerek dedi. Şol vakitlerinde Batır Alpamış tilladın kemerin

299. seçdi. Bayçobar atından düştü. Karacan hem tilladan kemerin seçdi.

300. Batır canından geçdi. Arsdıy ak bileğın seçib yekevi Barçın

301. canıng yolunda canını tasaddık kıldı. İkavi pelvanlikka turdu.

302. Alpamış aytadı: Sen al emelinge dedi. Karacan aytadı: Sen al,

303. emelindi dedi. (Alpamış:) Senin sakalınıng akı bar, ağalığın tağı bar. Sen

al

304. emelini dedi. Karacanga nöbet birdi. (Karacan) Yolbarıysday pença saldı.

305. Alpamış adlı Sultan: Ya şer-i huda Hazret Ali er murtaza deyib mahkem

306. sığındı. Şol vakitlarında bayağı adını koygan yedi kalender piri tayin

307. boldu. Yedi kamil piri gelib iki ingan esel yaptı. Korgaçınday

308. salmakdı. Kara tağday bardaşık Alpamış Sultan taraf etmedi. Yan

309. basga alib göradı. Aşırma alıb geledi. Hic közgatabilmedi.
310. Arifding özüme cevizding túbüme Sultan Alpamış tarif etmedi.
311. Karacan Alpamışga nöbet birdi. Üc kez otgan şunung evveli
312. Hudaga yıǵlab kaldı. (Alpamış) Yedi kamil pirine yıǵlab, Karacanınıng kemerine kol
313. saldı. Tavlab tavlab kotarıb inine aldı. Mahgemrak kısdı. (Karacanın)
Özünan
314. burnuynan kan gitdi. Taşlar vakitda Karacan Kalmak yalınıb yalvarıp
315. bir söz söylab turubdu: * Yşs bedev öz devrinde çapilur * Batır
316. bolgan ak kalkanı yabılır * sindirding belimi alding
317. canımdı * izlediǵın Barçın bolsa tabulur * yalguz idim bir
318. birövge eş boldum * yalgancıda garib gönglüm boşgördüm *
319. hudanı bir bildim resulnu ber hak * beş kana gün sizing manan
320. dost boldum * kanlar olsa, ziya kalır altun tak * men söyleyin
321. agayınlar tinglab bak * bes gene gün sening manan dost boldum *
322. hudanı bir buldum resulnu ber hak * hemeni halk etgen haksın
hudayım *
323. asi bendening tokulurmu günahim * bes gana gün sizning manan
324. dost boldum * dinim Muslumandı birdur Hudayim * şol vakitlarıynda
325. Alpamış gönlüne kıyal fayda boldu: Bunu öltürgan manan karayer tolar
326. deyseme. Alla dedi, resul Alla dedi din müslüman boldu, kolunu yıbardı,

yedi

327. katlam bolub varıp yıkıldı. Peşimiz mezgili bolganda Karacan özüne gelip

328. Sultan Alpamişga aytadı: Ol korkanımdan dost bolub idüm

329. kaytadın erasına dost boldum. Bana kelime şehadetini ögret. Kelime

330. şhaetini aytıb Isfahan kiliçni ortasına koyub kucaklaşib dost

331. boldu. Karacan kara atının beline bindi. Alpamiş Bayçobar atınıg

332. beline bindi. Karacanıg havlu haremine geldi. (Karacan) Dostuna hizmet

kıldı

333. beş gün tamam aradan ötdü. Altıncı günüg yüzü boldu. Bahar geldi.

334. (Karacan:) Bay altı aylık yoldan benim manan dost bolmakka kelib Barçın

adlı

335. yarını izleyip gelkendi. Dostum cevab birsang bol gitkenden

336. gitsem, Barçın yarınga yetsam, senning kelgenini bildurub bir sevinçleb

337. gelsem, kalay göresin? (Alpamiş:) Acar bolur dostum dedi. Alpamiş Kara

338. canıg gönlüne hayal peyda boldu. (Karacan) Gel dostumning Bayçobar

339. atına minib, yakınlab Barçıncañ tiken ak uyga yakınlab, barıb: *

340. bedevmin tavidin eşkali * turmağın bizdin yaşganıb * bol uyda kişi bar

341. mıkan * biz menan haberlaşğalı * kara tavda bardı kış * gözümnden

342. akdı kanlı yaş * ak uyda benda bar bolsang * çikin meydanga

343. haberlaş. * Sonda Barçın söyleydi: * garib gönglümün kuşu
344. çok * misafir kılman dostum yok * kim bolsang kalma yolungdan *
345. habarlaşırğa kişim yok * gitdi medetim belimen * taydı devletim
346. kolumdan * habarlaşarga kişim yok * kim bolsang kalma yolungdan. *
347. Cevab Karacan: * Bolmay savaş at kuyruğun öreyin * adın
348. ayal Barçın dilber ne dedin * meydanga sabak göz gönengden Barçın
349. can * Baysun ildan sizga habar vereyim * binib bedeve her meydandan
350. gelgende * Isfahandan sansız Kalmak olganda * özü on dörtde
351. atı Alpamış * sizdi izlep bir yaş oğlan gelganda * boynuna
352. takgan tilla tumarın * savaşda tarkar bingen kumarın * özü on
353. dördünde adı Alpamış * inanmazsan binib geldüm çobarın * Alpamış
354. ning Bayçobarning atıyn aytgansun. Barçın can bakıb, aydayın
355. çalkayıb, maydanga yükürüb çikdi. Astına karasa Bayçobar atını
356. gördü. Üstüna karasa kaynatgan temir renkli, şekli yok, gurbatlı bir din
357. bilmagan kara Kalmaknı gördü. Barçın can görüp vaay derib deyib Bay
358. çobar atnı cıramıtıb gonglu bozuldu. Gözüynan yaşı tizilib: *
359. Boynuma takganım tilladan tumar * men yığladım gece gündüz zar zar *
360. basganıngdan mandayın apan aynalsung * kaplan olub olca bolgan
361. Bayçobar * men yığladım gözde yaşım göl bolub * arttım yapkan
362. kulang saçım gül bolub * közgünanman olca bolgan Bayçobar *
363. kaplan olub kalgan senmin kul bolub * men karasam besten tугan

364. ay idi * sultan aman deyüb gönglüm cay idi * görgeninden
365. aylanayım Bayçobar * men gitganda kisir engen tay iding. *
366. Cuvab Karacan: * kıl yamanlık maksudunga yetme gel * zar yığlayıb
367. bizni sersen etmegel * gözüngden aynalayın Barçın can * kub yığlayıb
368. ayallığını etmegil * tartdıym ayaldan bedevining beline * kulak sal
369. Karacanning diline * namerd mekan deyub, kaldum men gafil * yolbarsday
370. penca saldı belime * Allah dedim at comuldu terlerga * özü yalgız köp
371. yığlaydı pirlarga * namerd mekan deyib kaldum men gafil * burgut deyim
- tavlab
372. urdu yerlerge * yalgancıda garib gönlüm hoş gördüm * yalgız
373. idim bir ukege eş boldum * Hudanı bir bildim * resulunu ber hak *
374. korkanımdang Alpamış ilen dost boldum. * Şol vakitlarda (Barçın) koltuğunnan
375. kollab, ordağa Karacan dostun tüşürdü. Uyunda bar taamın birdi.
376. (Karacan:) Barçın can bizni yahşi görsang, Alpamışning dostu deseng, endi
377. dostum yanına kaytar idim. Magan sevinç biysang dedi.
378. Barçın saçrab ornıydan turdu, tünike kol saldı, altun
379. düğmeli çekmendi yanına koydu. * Şunda Karacan söylaydı: Sening
380. atang Baysarıbay dedi bar idi, anang - atang kayda gitgan dedi.
381. Şunda Barçın zar yığlab aytadı: Han Hanlığın kıldı, fıkara fikaralığın

382. kıldı. Bizga Tayşa Han zorluk kıldı. Arı kızındı magan vermeysin

383. deyib, arı Karacanga birmaysın deyib atam anamdı, bu gün üç gün

384. boldu, Tayşa Han uyga saldı. (Karacan:) Bar kelda Barçın Alpamış dostuma

yetsam,

385. atam anam sağmıken dese, menen dost bolgan bolmas. Menen çok hem

386. yahşirak deyib mindi çobarning beline: * Aklım boldu bol maydanda

387. imdi lal * namus armanın közgalıdı Konguratlar * Baysun ildin

388. mal eđesi gelganda * men karasam uyun kuydu Tayşa Han * binib

389. bedev her maydandan gelgende * Isfahandan sansız Kalmak ölgende *

390. men karasam uyung kuydu Tayşa Han * Baysun ilden merd Alpamış

391. gelgenda * toksan kirmey bağda gülüm solganda * ecel yetmey

392. sum sumdanım tolganda * bimeze kıldı azayım ferake * altı günler

393. bizlar mıhman bolganda * Padişahım işitgil mening zarımı * alışganda

394. aldı tende canımdı * bimeze kılıbdur zalim horaki * her mezigilge

395. yedi tokuz narımı tokuz tüye bir tuğul ceyalmaydı Kalmakka.

396. (Karacan) Dostunung derecesin bülend kotarıb aytıb turganı idi * Kösemen

397. Kaska cellatnıng başı iydi * (Karacan:) Ey Tayşa Han, her menzilde tokuz

nar

398. yeyturgan bolsa ahir zaman boldu. Deseng bolmaymı. Tecel geldi

diysang

399. bolmaymı * erteng menin kulağını Alla salganda * gazab kılıb sening

400. başing alganda * sen bilseng öz yolunca olursun * her belay

401. beterni bana kılarsın * atam anam di sen uyga salgan iken sen deb. *

402. Kösemen Kaska, Haning aklının bölüngenliğini bildi. Çukurub

403. uydaki bendelerga geldi. (Alpamışın) Kayın atası Baysarı Baydı, Kayın anası

404. Altun Sağı uydan çıkarib, Kösemen Kaska Karacanga verdi.

405. Bayçobar atı Baysarı bay tanıyıp mangıylaynan tavab kılıb saçrab

406. Bayçobardın beline bindi. Kiynine Karacan bindi. Onung kiynine

407. Altunsaç bindi. Atdıng bağrı süzöldü. Peri cürisi menan

408. argumak Bayçobar Kalmaklarga göz kıldı * at cumuldu ter boldu *

409. sığındı kamil pirlerge * kara gönlüm cayradı * yetip geldi

410. Baysarı * umut tikken uylarga * atdın belinden tüşüb,

411. Barçıncan verdiği sarfaynı alıb Karacan dostu Alpamış dostung

412. kaşına ketmek boldu. * Cevab Barçın: * Aklım boldu bol maydangda imdi

413. lal * men munглу men bendem deysin Hak cebbar * men munğlunun sizga

414. aytar arzı bar * bir zaman iken gel dostum Karacan * at

415. çapkan bülend takırlar * Beklerim kurgan çatırlar * az menan kelgen

416. bolama * köp menan kelgen bolama * izleb bir yelgen Batırlar *

417. açılğan bağda gül menan * nesebin bolsun hür menan * Baysun
418. atlı Kungratdan * bizlerdi izleb kelgende * nice bayrak kul
419. menan * yaratğan Allah taala da * oynasam mıhrim kanama * Batır
420. ankov erler ködek * din bilmagan Kalmakka * ya bolmasa sultanım,
yalguz
421. gelgen bolama. * Cevab Karacan: İşbu demni öz demini dem dime *
422. sultanıngdı hiç Batırdan kem dima * bol maydanda katta savaş
423. bolganda * Alpamışdı kırk ming kuldand kem dima. * Cevab Barçın: *
Kara
424. nergis gözüm bar * almaday kızıl yüzüm bar * Batırım gelmesinde
425. burun * din bilmagan Kalmakka * aldab bir aytgan sözüm
426. bar * imdi key aklar saçıma * rahiming kelse nitedi *
427. gözdan akgan yaşıma * aradan altı ay ötganda *
428. özümdü koygum keledi * kırk günçülük yanayın * ol bayrakding
429. başına * minüb bedev yılmını * arman devran sürgenüm * özüm
430. şugan tiyemin * kırk günculuk bayrakdan * atı özüb gelgende *
431. zerli tonum giyemin * muhtacmin isem giyamin * kay Kızılbas
432. demeymen * kay bir Kalmak demayman * kırk günçülük bayrakdan *
433. atı özüb gelgenge * bahti kara Barçın men * özüm sugan
434. tiyamın * dostu bolgan Karacan * vade kılğan munглу men. *
435. Alpamışga aytub bardın Barçın uyuna kaytdı. Karacan Alpamış
436. dostuna kaytdı. * Dostuna barıb gel Barçınıng sözünü aytdı.

437. (Alpamiş:) Atam kabem sağ miken dedi. (Karacan:) Arı dostum sağ iken.

Sonun haberin

438. işitib, Bayçobar atding yeti gün, yedi tün soynatıp, Tayşa Han

439. kalasına Kalmaklar, at çabdurdu dalağa * yarını saldı kalaga *

440. Barçın candı bayrakka tikadı dep, kıyamət tüşdi arağa. * Hatun

441. menan balaga * örüldü atdıning kuyruğu * ölüm hakding buyruğu *

442. kalmayın Kalmak yinaldı * heması Barçından umid kılıb yığlandı. *

443. Kalmakdan dörtyüz tuksan yügürük Tayşa Han tarafından çıkarib.

Alpamişni

444. hem çakirib, Karacan dostu hem geldi. Sultan Alpamişding özü

445. minib sıgayın dese, ohşarın tapadı. At çapmakka bala tapmadı. Dostu

446. Karacan turub ne dedi: Balanı kaydan tapay. Yok özümüz ak bir sefer, at

447. çapar bala bolayık. Dostu Karacan çobarga mindi. (Alpamiş) Karacanni

Allahga

448. tapşirib, Bayçobardı Karacanga tapşirib, dörtyüz toksan bedevni

449. divan molla hatga salub. * (Alpamiş:) Seğib edim Baysun kaladan *
muradım

450. köp bir yaratgan Allahdan * dost sebebdan Bayçobardı mindirdüm *

451. düşmanlık kılmagil dostum Karacan * çapsa bedev canıng çıkmayma *

452. sonundan at capılmaz kara atding tokuyan * dost sebebdan Bay

453. çobardi mindürdüm * haberdan bol, bari menan yoğunan * acı
454. menan tokunan * yığlay yığlay asdan alaba; urdum * kolumdagi boz
455. tarlanım ka çirdim * dost sebebdan men mindürdüm çobardi *
456. bar Karacan yaratkan hakka tapşirdim * yurtulağa yollab kaldı. *
457. Karacan sultandan fatiha aldı * gülünü bağışladı * mundayın
458. devran kaydadı * Tayşa Handan alub cevab * Batır doğan
459. merd Karacan * dört yüz toksan bedavnı * yolga bir revan eyledi. *
460. At cumuldu terlerga * sığındı kamil pirlerge * Karacan yollar
461. yüzüb baradı * kırk güncülük yollarga * beş gün tamam bolganca *
462. yollar yüredi Karacan * her yerlege bardı * avlakta demin
463. aladi * al uykusun kandırıp * yine mindi çobarga * dört
464. yüz doksan bedevge * on günning yüzü bolganda * gene gelip
465. kaladı * avlakda demin aladı * al uykusun kandırıp *
466. dostunung atını sınadı * günler on beş bolganda * yana yetdi
467. songünan. Ak Bulak digan bulakning başında Kalmaklar gülüşling kılıb,
468. bir söz aytıb tugarnı: * Men yığlad ı m bol meydanda zar zar * köp
469. yığladım bol gönlümde kemlik bar * bir sunni deyib baytak elden
470. ayrılma * söğuklesing ağay inim Karacan * bedev deyüb yağu
471. yal kuyrugun taradı * nadan doğan Karacan * töreye yoldu
472. soraydı * tilinde alsang ilinga kayt Karacan * kalikat kazakınıng
473. kayda yaraydı * ayıl tartdımdan bedevning beline * sende girding

474. din Muhamad dinine * bul bayrakka kulu kutdung yaralmas * atnı çapma
475. Karacan, kaytgil ilinge. *
476. Şol vakitlarda kara, kara Bayçobar atdı * akli adamdan
477. ziyade etti * nazargerde bekning atı, canıvar Bayçobar at Kalmaklar
478. din gözü ötüb canıvar miltıktan atılıb yıkıldı * Karacan
479. kamşi saldı * Bayçobar at ornınan turmadı * Karacanning
480. acuvı keldi. Bir koluyla kuyrukdan, bir kolunan kulağıdan Karacan
481. (Bayçobarı) alıp gönlümde yıkılıb kalgan ariı savlukday görmedi. A, o deb
- barıb
482. kotarıb dört ayağınan basturub, barıb koydu. Üç mertebe kotarıb
483. koydu onun sonunda, aldı koluna seksavulnung çıkarıb atına urdı.
484. Her yağına katdı. Urma dey b canıvar çingir çingir kişnadı. Işın
485. urub kişnedi * tende canım kıynaldı * Batır toğan Karacan *
486. çobari aldına salıb aydadı * gün tün yol yürüdü * beş
487. gün aradan ötdü * gün yiğirmi bolganda * Kök Derbend adlı derbendga *
488. at kaytarar yerge yetdi * akça yüzün soldurdu * gamga gönlün
489. toldurdu * yirmi günlük yolga baramay * Kalmakding mingan
490. atları * kaytbay turubdur derbend * kıyasın salıb boldurdu *
491. derbendga tüşe kaldı * Kalmaklar kengeş kıladı * Karacanning hem
492. gönlüne kıyal peyda boldu: * Bir gün Bayçobar atka dem birsam *

493. beş kuğuş yem birsam * durbasını alıb Bayçobar atdıng aldına
494. baradı. Bayçobar atdıng aldına barsa durbadan yarık birub
495. ürkedı * arangnan yürsanın baska nersını görmagan * durbanı kayda
496. görübdü * tofcar manglaynan kasıb kulağınan basıb durbanı *
497. Bayçobarga zordan iydi * birgan yemi yemez idi * hiç
498. kadirin bilmeydi * özdan akga saçıp baradı. Onda Kalmaklar
499. gülüşling kılıb: zadıngnı sikeyim, sennining atı erken barar
500. bayrakdan deyib, Kalmaklar gülüşlüng kılıb söyleşdi. Her kim koş
501. koşuna kaytdı. Tayşa Han yiberib aytdı. Padişahlıkdan bir törenin özü,
502. at peşin kimning atı ölür iken, kimining atı gelir iken, dört yüz toksan
503. Kalmakdıng halinan haberdar bol deb.
504. Şol At Peşin töre aytadı: Dört yüz doksan bedevni bir derbendden
505. aldumuzdan otgarıb gördük. Tayşa Hannıng tarlan atınan başka,
506. Karacannıng kara atınan başka, hemasını gördük. Heması öküz
507. iken Karacannıng mingan dostunun çobar atını bir nice bedev
508. dedi. Bir nice yabai dedi. Şunu barıb görsek iken. Tokuz Kalmaknı yoldaş
509. kılıb yakınlab kaşına geldi. Karacannıng gelib karasa, Alpamış menan
510. dost bolganı beri, hudanı bir bilgeni, resulunu ber hak bilgeni, Karacan
511. bir rekāt namazın kaza taslağan yok iken, At Peşin gelgen vakitde peşin
512. namazın okub turgan iken, arka tarafında baylanıb turgan Bay
513. çobar atdıng tura kaşına bardı. Ömür oyna kol salıb gördü.

514. Tenisini uçuncu gördü. Köp peşin etgen Bayçobar atding karışın
515. suyam kanatını gördü. Çikip kaytıb turganını gördü. Atpişin Töre
516. Bayçobar atdan korktu. Kayta birdi. Alamanning içine bardı.
517. Dört yüz toksan Kalmakding hemesini çakirub aldı. Sözdı kimden
518. işiting. At Peşin Töreden: * İşiting, ayıl tartdumdan bedevning beline *
519. sefer kıldık Din Muhammed yoluna * oylanaman Barçın kayda sizlerge *
atdı
520. çapbay kaytgın Kalmak ilinga * at çapkan men kaya meydan tuzlarga *
521. kiygen savutlaring gelmes tizlarga * abruy barda ilge kaytgan
522. yahşirak * keyinin barargila turgan gözlarga * cemalda takir Bay
523. çobar at barlıkda * oylanaman Barçın kayda sizlerge * cemal iken
524. Karacan * Bayçobar atdı tablabtı * onan hem usta Alpamiş *
525. kan azatdı bablatdı * kırılmasa kanatı, sökölmeşe tuyağı * cemalda
526. takir Bayçobar * yirmi günlük yollardı * yedi günde çaklabdı. *
527. Şol vakitlarda Karacaning yalguz oğlu Dost Muhammed At Peşin Törege
528. aytadı: * I;bu demnen öz demini dem deme * men barlıkda Han
atamdan
529. gam yeme * atamning yedi günl]k alp uykusu bardur. Yedi gün ayru
bolduk
530. deb, boldurgan at demin alsin. Yar ura koyun dedi. Ondan song
Karacan
531. atam yedi günl]k alp uykusuna girer, ondan song Bayçobar atni öltürüb

532. kiteyik, ya ki atamning kol ayağın bağlab giteying. Kalmaklar şunday

533. deb yarsaldı * şunda Batır ankov er ködek atın tuşavlab yiberüp

534. köpşuttu gibi başına koyub, Karacan sapatın kulağına tutıb yatdı.

Yatkannan

535. yasterek agaç katdı. Başlığı Dostmuhammed, Karacan oğlu, atasınıng

üstüne

536. yetdi. Gılsa uklab kalganlığın bildi. Dört yüz doksan Kalmakdı

537. çakirub alıp geldi. Karacanday atasınıng iki kolun arkasına

538. kavuşturub buruşturub ohşatıp bağladı. Dört yüz doksan Kalmak menan

539. Bayçobar atdıng kaşına bardı. Kim aldı cilavdan kim aldı özengindan,

Bayçobar

540. atdı meydanda kotarıb urdu. Koldan alub gelib seksavulding çağayın.

541. Bayçobar atdıng dört tuyağına dört kol mih'i inkay inkay, kurs

542. kurs etküzüp gül mıhladı. Kadab yüberib kakdı. Kalmaklar

543. lavlab atını mindi. Hoş vakt hürrem boldu. Hemması katar turub, At

544. Peşin Töreden cuvab alub, yolga revana boldu. Şol gitgatnnan gitdi

545. Aradan üç gün ötdü. (Karacanın) Gönlü karar tapmadı. Avkıda bolub

yatgan

546. Karacan cavlığıb uyandı. Başını kotarıb karasa görgening

547. aclin aldı. Meydanda yalguz uyuklab kalubdu. Kalmaklardıng gitganına

548. üç gün bolubdu. Atlarıding tezeği kuyub kalıbdı. Çavlikgan

549. albarsa, orınan turay ı b deyib omtulsa, koçkorda yel süzüb boynu
550. astına tüşüb yığlay birdi. Kolunung bağlananını bildi. Kısmında kalğanın bildi.
551. Emekleye emekleye Batır yaynan turdu. Karasa Bayçobar at yok bir
552. süyrenge göründü. Izine tüşüb, barsa bir nice okman bir nice korkordan
553. soğan Bayçobarnı salkasın Kalmaklar taşlagan idi. Bayçobar
554. atdıng dört tuyağı görünür görünbas bolub turgan iken,
555. imdi atını alayım dese, kolu bağlı şu yerde Karacan bir söz dedi: *
556. Sargaib dostumun tanglab bir atdı * at özdürüb tarkatmadım kayratdı *
557. dört ayakka dört kol mihı kakkırub * aslım kul bolgan song
558. negizige tartdım * özüm olsam ziya kalur narday gos * dostga hizmet
559. etsem tyardur biheşt * dört ayakka dört kol mihı kakkurub * müslüman
560. men bolsam * kılaman mundan iş * baharda açılğan bağdıng gülleri *
561. vay dostumun Baysun Kungrat illeri * dört ayakka dört kol
562. mıhdı kakkurub * kayda gitding sultanımning pirleri * dan bedevnin
563. manatdan saldım terliğin * zaye ötürgenmin ömrüm şerligin * dört
564. ayakka dört kol mihı kakkurub * sözü yalğan kulnung kalsın
565. söyegi * adımning gönlünde köp bolar kata * belki meded bolur bir
566. bugan buta * dört ayakka dört kol mihı kakkurub * Çobarding
567. pirisin Yılkıcı Ata * Şol vakitlarda kulak salıb dinlese * ağalar bir
568. fesil kılayin nalış * bilgen kulga kıyamatning yolu alış * kulak salıb

569. dört tarafga dinlese * Allah diygan gaibdan çikti bir davuş *
570. anlay anlay karasa * adem diygan gümrah bende * kalenderler kiyer
571. yende * hu diyen Allahga bende * başında bar kulahları, tayin boldu
572. hızır zinde * Karacanın yanına geldi * Karacan Tangrı selamın berdi *
573. selamın aleikum aldı * yedi kamil pir Karacan kulun seçti *
574. kuyup turgan Karacan * (Pirler) okmanda yatkan Çobarga yolbarsday
575. peñçe saldı * Çobardi sürüb aladı * dört ayakda dört
576. gül mih * Batır ankov yer gödek * yadınan çikib bardı *
577. yedi kamil pirlari * evliya enbiyaya tapşırıp aytadı: * Aynalayın
578. andazım * manglayımda kunduzum * tepemdeki yıldızım * görüşgence
579. gün yahşi * Karacan adlı can kuzum * yurtkanda yolung bolsun
580. deyib * hızır yoldaşing bolsung deyib, yurtdıng başı yolbars ı m *
581. karavul başı kaplanım * kaplanım aman bol dedi. * Il ağası
582. sultanım, can balam aman bol dedi. * Mingan bedevnin yelsun
583. deyib * armansız devran sürsun deyib * kismetde kalgan Bayçobar *
584. Bayrakdan üzüb gelsin deyib * Barçın can adlı can balam *
585. sultanga çift bolsun deyib * çift yaratgan pir-u bar * Barçın can
586. menan sultanga * özü abruy versin deyib
587. çihilten pirlari fatıha birub bol munda kaldı. Ol onda
588. gitti * Batır kamşı saldı * göz onangınan aynalayın Bayçobar
589. meydanda kuyub yanadı * dört ayakda dört kol mih *

590. gözgünangdan Bayçobar * canun alub baradı * ağzın arayıkday
591. açadı * ömürovdan köpük saçdı * at deryaday taşdı * Kara
592. can kamşi basdı * tuyağı kızdı Çobaring * tököp soktu basadı *
593. bir gün tamam yol yurüdü * al namazı şam bolganda * kamşıga çabsin
koşadı *
594. karakuftan bolganda * gözgünangdan hem dam Çobar * doğru yolunu
tutalab, *
595. Karacan adlı Batırnı * conu kızdı Çobarding * kıyamıdan dalada *
596. donkub alub kaçadı * oyuka gelse omkonleb * yılga gelse
597. il manglab * iki gözü til mangılab * ömrüragin görsang
598. eşikdey * boynu idi beşikdey * kahkülü bolgan ipekdey * kahkülü
599. suluğbay Bayçobar * bazardagi makmalday * çekili suluğ canıvar *
600. uyga tikken ordaday * savurusu suluğ canıvar * mollakiygan
601. kılmaday * kulağı suluğ canıvar * Rustan gelgan leğenday *
602. tuyağı sulug canıvar * çaltiragan koyoday * azuvluğu yekeli *
603. altı kulaç saylardan * yıldırımđing vaktınday * silik etmesden
604. ötade * üç günün yüzü bolganda * bayağı gitkan Kalmakka *
605. aynı seher bolganda * lala vaşkan Kalmakka * ilahim verip muradın *
606. Karacan kovub yetedi * çapmagin bilmey ayrad * yarkanatta
607. kayrıldı * bendi kılğan Çobardan * bamdatvakti bolganda * kovalaşip
608. Kalmak ayrıldı * dört gün yüzü bolganda * aynı şaşga bolganda *

609. karsaldına karasa * Tayşa Hannın tarlan at * yayılıbdı koş
610. kanat * at Çobar yetgende murat * peşin mezigil bolganda *
611. savrudaki şamalday * tarlan atıng iziynin * kovalayıp yetti
612. Çobar at. Ota birub Bayçobar * çokluktan aviz saladı *
613. enkide bar tarlan at * tarlan at kaldı kayrılıb * munanda
614. otup baradı * günü menan yürüdü, * tünü menan yürüdü * beş
615. günnüng yüzü bolganda * Karadağın bayırında * Dostmuhammed adlı
616. yalgızı * astında bardur kara atı * Karacan atii Batırdıng *
617. taleb algan ferzendi * bulcan bulcan göz usunda göründü: * Gevherim
618. sin sen, sen menning karağım * sen bolmasang kim bolur halden sorağım
- *
619. Han atangdan aylansun * yalguzum sultan * bu zaman anlağın
620. yalgız çiragim * yığlasam Allahga yetgeymu dadim * senler ölseng, kır
621. kılmaymu kanatım * kıyametlik dostumnung atı kalmasun ata desen *
622. atnı tartgil ferzendim * çabkuç bedeve öz devrinde çabulur * Batır
623. yiğit ak savutun camulur * atnı tartgil, at kaldı deyib gam yeme *
624. Barçındayın elden dilber tapılır * bolmay savaç at kuyruğın öreyin *
625. canım oğlum akılsız siz nideyim * Barçındayın ilden dilber tabolur
626. öz ilinden suluğ savlab birayın * (Dostmuhammed:) Canım ata sözüne kulak
627. salmayım * bol yollarda men tilingday almayın * atı özgen bek

628. yiğitge yol yahşi * Barçinnan başkanı almayın. * Karacanning acuvu
629. geldi * Bayçobarga kamşi urdu * oğlu da kamçı saldı. Bolda
630. kamçı saldı * iki bedev yarışdı * Batırlar kıldı nalışdı *
631. tuyakdan çikgan kara taş * çakmakdayin çakildi * kumlardan
632. kuğdanlar aşıldı * cemalda takir kara at * sıraç yoldu birmedi *
633. köp hafadı Karacan * köp tıkıldı Karacan * üstüne giygen
634. ak savut * tenine sıymay kirmedi * Batır kolun sermedi * Allah
635. ebru birmadi * aradan ötdü uc saat * cemalda takir kara
636. at * henüz yoldu birmadi * oldum oldum diyganda * göz günengen
637. Bayçobar * zinekike başın tikib * canıvar emiranib yetib baradı *
638. dusmanlık kılğan oğlunun: * dört tur deyganda turmading * meni ata
639. dimading * Dost Muhammad adlı oğlunun * bir kolun taş (osha) tübedan
640. saladı * bir kolun bel bağlıgaydan aladı * tileb alğan ferzendden *
641. değırmenlik taşlarga * yalguzing tavlab uradı * Dostmuhammet oğlun
642. öltürüb * ak kılıçnı aladı * kanatlı kara tulparning * kellesin
643. kesip aladı * dostu bolsa şunday bolsun * ey Beyler, hem oğlunu
644. hem atını öltürüb * Batır doğan Karacan * dostluknu becaı kıltırub *
645. bözlab gidip baradı * yeti günün yüzü boldu. Imdi haberni
646. kimden işitting. Tayşa Han Kalmakdan işiting. Dürmüncilar dür
647. minga karab, köp yollarda keleyatkanlarını görüb, Tayşa Hannan
648. bir dürmünci, Karacannan hem bir dürmünci dürmünge karab,

geleyatkan

649. atnı angladı. Tayşa Hanga derek birüb dürmüncü ne dedi: *

650. Asılıbdur Hanning devleti * kurudu kurumsak mihneti * Barçın can

651. boldu Hanın, aha tarlan at göründü dedi. Karacanning

652. yoluna karagan dürmüncü: * Boynuna takkan tilla tumarı, savaşıda

653. tarkaydı, atnı mingan kumarı * bularga, bolmaska söyley birmeyzler *

654. bol keleyatgan senning Özbeg Çobari. * Şol gapnı işitib, uydey

655. bolgan ak tübaning üstüne çikib, Batır Alpamysh karasa, geleyatgan

656. Bayçobar gördü: * Moynuna takkanım tilladan tumar * seni

657. çabkanlardan tarkaldı kumar * özün cavub özününg abru almasang *

658. göz günengnen aynalayın Bayçobar * kökerub görüngen tavda lalem

659. yok * göz körüngen yüz ming tuman bahan yok * özüng çagab

660. özüng abruy almasang * at kotarıb Allah der ki ağam yok *

661. baharda açgan bağda gülüm yok * özüng çapkan özüng abruy almasang *

662. at kotarıb Allah derki inim aynım yok * ilimden ayrılganman bir sayıl men

*

663. dovum çilten koltuklasang deyin men * at köter armanda koşıda

664. bolmadı * göz gönengden aynalayın yayılğan * Konguratding ordasını

665. yayılğan iken * Alpamışnın turgan yeri belgi vade etgen Kakbalı

666. Karataş idi. Tayşa Han vezirleri ilen kengeşib, Şol taşdan

667. kimning atı burun ota, Barçın kız şunung bolsun deb idi.

668. Alpamiş oşa turar idi. Alpamişdan bir mertebe aynalıb, canıvar

669. Bayçobar miltıkday umtulub yıkıldı. Alpamiş sultan karab tursa, ayağı

670. keledey bolub şişib gidibdi. Alpamiş kılıçga kol saldı. Kılıç koluna

671. söğürüb alub Karacanga tüfleb şu yerde Alpamiş bir söz dedi: *

Müslüman

672. bendega yoktur ziyanım * atdı görüb gitdi akıl kiyalım * dört ayakda

673. dört gül mihnı kakdurub * merd Karacan kana megan dostlugung *

674. kellenigen keseyin, geltür imanin. * At kadirin hiç bilmagan yaşlığım *

altun

675. kase koyub içgan maslığım * kelleni keseyim, geltür imanın * din

676. bilmagan, kana magan dostluğun * atnı salıb bir yakka çigarayin
tozungdu

*

677. gazab menan sarartayım yüzünü * dört ayakka dört gül mihı

678. kakdurub * sen men deyüb isendirgen özümnü. * Cevab Karacan:

679. Bol gitgenden gitgenmen * meydanda tekbir etgenmen * günler

680. on beş bolganda * Ak Bulakka yetgenmen * din bilmeğen köp Kalmak *

681. gülüslük kıldı bizlerge * göz günengnen Bayçobar * miltıkdan atılıb

682. yıkıldı * aldına salıb aydadım * mende canım kiynadım gün yirmi

683. bolganda * bayrak yayga barganmız * Kalmaklar bizdi aldadı *

684. yedi gün erüğ bolduk deyib * Batır enkov, er ködek *

685. inandım sözüga makul deyib * tekbir etgan Karacan * göz uykuga
686. barganda * iki kolum bağlapdı * uyanbayda Karacan * göz gönangnan
687. Çobarga * dört gül mihnı sablattı * beyde kılıb taşlab çobardi *
688. öz hudana yığlab * din bilmagan Kalmaklar * yolga revan aylabdı *
689. uykum kanıb meydanda * seçrab tursan urnımdan * kismette kalganım
690. bildim * Çobarning yatkanun bildim * zar yığlab bardum kaşına *
691. etek, yenim hol boldu * gözümnan akkan yaşıma * maydanda olub
692. kalganda * hakda yalguz men yalguz * kim keledi kaşıma * biribar rahim
693. etti * gözümdan akgan yaşıma * men yığladım Allahga * yedi kamil
694. piriniz * Allah deyib geldi kaşıma * yığlay birma balam deyib * tayın
695. bolubdu babang deyib * yedi kamil piriniz * iki kolum boşatdı *
696. şükur eyledim Allahga * okmanda yatgan Çobarga * yolbarsday
697. pençe salgan man * okmandın şügürüb alganman * Bayçobarga
698. mindurub * yedi kamil pirlering * karavul başı kaplanım * kaplanım
699. yolung bolsun deyib * yurt, el başı yolbarsım * yolbarsım yolung
700. bolsun deyib * Barçın can adlı can balam * Alpamışnı bulsun
701. deyib * astıngda mingen Bayçobar * bizdan emes Allahdan *
702. bayrakdan özüb barsın deyib * yedi piriniz * nefesler
703. kılıb kalganda * aradan doksan gün ötganda * Tayşadan gitgen
704. tarlandıng * kovub yetdüm songünan * ota berüb Bayçobar *
705. şu kulaktan ağız salganda * tarlan at kaldı mayrulub * yalgız

706. oğlum Dost Muhammed kavlab yetdüm eningen * tur diyganda turmadı *
707. ata deyib tiline almadı * köp yalvardım ogluma, aytganımdı
708. kılmadı * ölen oğlum öltürdüm * songra kara atım öltürdüm *
709. zerli ton giydim kıyavsız * kavlum yalgız buyumsuz * ak uyumning
710. arslanı * böz koyumnung bostanı * yalgız oğlan öltürdüm *
711. yalgancıda men bir bahtı karaman * men ayrıldım Dost Muhammed
712. balamdan * şükür eyledim din Muhammed dinine * yalgancıdan Allah deyib
713. ötüb baraman. * Ol sözüne Alpamış dostu yığlab, Karacan dostu
714. hem yığlab. Cevab gül Barçındı: * Sultanımning Batırımning atı gelgan
715. ohşaydı barıb bir göz aydayın * bir kutlu bolsun aytıb kaytayım. *
716. Öz malin kaya salıb * görenlerin kolundan alub * iki beti
717. günden * kaşını kakıb * labını tişleb * bir kolunu
718. kavuşturub * yangagina çıkgan memesinin üstüne taşlab Barçın can
719. bir söz dedi: * Akça yüzüng sarartıb * atıng gelmes deyib
720. mungaydıng * öz deme bayrakdan Çobarding * at geldi Batır,
721. göz aydın * moynuna takgan tumarıng * çabkanda tarkar kumarıng *
722. geldi mi bayrakdan Çobaring * at geldi Batır, göz
723. aydın * at çumulgan teringiz * savaşıda kollar veringiz *
724. sendin aynalsın yüreğiniz * at geldi Batır, göz aydın. * Cevab
725. Alpamış: * At çumulgan kara terge * nefes vermegen çapkan yerge *

726. kutlu bolsa, birga bolsun * kaytaber Barçın uyunga * Kalmaklarning
727. yuzu solsun * kılıcımnan kırgın bolsun * kutlu bolsa birga bolsun *
728. kaytaber Barçın uyunga * çesmenden sular içmesin * ayrılık
729. cebri yetmesin * namahrem gözü düşmesin * kayta bir Barçın
730. uyunga * Şol vakitlarda Barçının cevabı: * Atıng geldi deyib
731. kivanıb turgansındur * atıng ölür bolubdu * Kalmakdın elinde
732. süyegüng * kavşab kalar bolubdu * at gelib ciydin eşindi *
733. men barayın ordaga * kıyın canınmdan yiber sultanım * Karacan diygan
734. dostundu * ol ciberdi keyinnan * Karacan diyen dostunu. *
735. Barçın can uyga baradı * koluna onlar aladı * dört kuzunun
736. kuyruğun * Karacan atı dostunung * arkasına saladı *
737. Gül Barçın adlı dilberi * ön koluga kazan aladı * Bayçobar
738. yatkan dalağa * Karacan menan koşulub * yükürüb gidib
739. baradı * Bayçobar atlı bedevnin * dört ayaktaki gül mihların *
740. ambur menan tapanlab * tapanlab sügürüb aladı * dört ayakdaki
741. haram kanın * kartik menan sorub aladı * ziyan zer zebirlar
742. koymaydı * dört kuzunun kuyrukların * kazanga salub
743. kuydurup * aşlıka orab taşladı * bayrakdan gelgan Çobara *
744. on beş gün Barçın savuttu * on beş gün Karacan savuttu *
745. on gün Alpamış savuttu * bayrakdan gelgen Çobardi *
746. kırk akşam kırk gün gezdirdi * Barçınnan Kalmakdı bezdirdi *

747. atning tuyağın tüzdüdü * minib bedevin yelgende * bayrakdan
748. atı gelgenda * kırk akşam kırk gündüz gezdirib * gözgüngnan
749. Bayçobar donen koynu görganda * Barçın menan koşulup *
750. Karacan menan uçuyü * uyga bir kelgendi * Kalmakdın ilinde
751. Barçının * ak nikahın salamaşgın kıldı * kıldı işretti *
752. kız menan yiğit yakınlaşsa * kim bilmaydı bol adetdi * yekevi kıldı
753. sohbeti * sargayıb tanglar atdı * taze kıldı taharatdı *
754. okudu namaz bamdatdı * imdi Barçın menan kengeşip * elga kaytının
755. gamin etdi. * İmdi cevab Tayşa Handa ki, vezir azamları
756. aytadı: Taksir Han'ım (Alpamiş) atı özüb geldi deyib, Barçını
757. alib giteberirmi. Kıyamatımız ahir, can da ağızdan çikadi,
758. laf da hem ağızdan çikadi. Aytgan sözümüz kılğan vademiz seninge
759. yalğan söylesek, vezir azamlar ol kanday boldu. Olay kılmayık.
760. Padişahım kurumsakka Barçındı berüb birmayın. Nazar ı nızga çağirtin.
761. Kiyinde dostunuz, toksan pehlivanınız bar, at çapkaning göresin
762. diygan hem bayrağı boladı. Pehlivanlar menan güreş, pehlivanları yıksan,
763. zorluğunu bilsem, şunda birürmen Barçındı de. Taksir. Çakirib
764. aytmak sizden, buyağını makullatmak bizden. Alkissa, adam yıbarıb
Alpamişni
765. çakrub aldı. (Alpamiş) Tayşa Hanning nazarına geldi. Tayşa Hanning
görganı şu

766. idi. Tayşa Han yüzüne karasa, özü on dört yaşar oğlan; oğlan

767. diyganım yalğan, behiştan çıkğan gülman, kahkülü turub koyubdu.

Kayzer zinde

768. babası, dürrü lal mercan, Tayşa Hannıng aklı lal boldu. Kırdıngar aqlını

769. karasa, Alpamışga temaşa kılıb göçelerden ve duvarlardan üstüne çıktı.

770. Kız tuğan ey ferzendim, altı aylık yoldan, Barçın yarıngding izlep

771. gelding. Köp yollarga at çapding, atıng özüb bayrakdan geldi.

772. Allah taalang yarı birdi. Barçın can sizin boldu. Hemma el Barçına

773. taleb kılıb, yedi yurtdan pehlivan kalmay ve yıldam atlı kalmay gelgan

iken,

774. ya atım özüb geldi deyib, ilinge kayta beresenbe. Ya pehlivanlar menin

775. tutyasındı * Alpamış gönlündan aytadı: Hak da yalgız, men da yalgız,
bol

776. ellerde hudadan başka, Karacandan başka kimim bar. Kıl merdigga
belim

777. boğayım. Kalmaklar namerdlik kıldı deyib, ey taksir, Han da oturuk
aytama.

778. Han yarlığı kaytarma. Taksir tutayın dedi. Özününg pehlivanlarıdan,

779. padişah bir pehlivanını çakirib ortağa pehlivanlığa çıkardi.

780. Ortağa pehlivanlığa düştü. Alpamış hazreti Ali şahmerdanga yığlab,

781. padişahınıng pehlivanı bir zor urub, kotarıb Tayşa Hannıng

782. aldunda pehlivanın yıktı. Yalğan pehlivan turmay. Yarım saat ötgence,

783. padişahning dokuz pehlivanını yıktı. İmdi çıkmakka pehlivan bolmadı.

Kiynine

784. karasa, Alpamiş Bayçobar atı alamanın bir cetinde turur idi. Kalmak

785. larding hiyali bolgan iken, Alpamişding atını ya bayrağını alayık

786. özün öltüreyik diygan iken, Bayçobar atı aldınan barganın basadı.

787. Kaptaldan barganın tepedi. Gügüldeşgen köp Kalmakdı yakınlatmay turar

idi.

788. Alpamiş sultan munı gördü. Çıkmakka pehlivan bolmadı. Atına yürüş

789. kıldı. * Batır mindi Çobar atka * zeynin koydu Kalmakka * leşger

790. yaman kursagan * anglab Batır karasa * din bilmeyen köp Kalmak *

791. yübermesge osagan * Batırdıng pes kılığı tutdu * kılıçning baldağınan

792. tutub oyalanıp * gah çikarip, gah kaytarıb * uval bahakun özünan

793. bolsun deyib turar idi. Bayağı padişahning veziri Kösemen Kaska,

794. padişahdan bi-cevab, Alpamiş Batırğa miltık atdı. Düşman bolganlığını

795. bilib, günü bitmagan Batırının miltık oku değmedi * kılıcını sükürüb

796. aladı * sansız turgan Kalmaklar * Çobarga kamçı saladı * aralasa

797. kaladı * üst üstüne kılıç saladı * köp Kalmakning başın aldı *

798. doğru gelgen Kalmakdın * kak manglaydan çapadı * kaptaldan gelgan

799. Kalmakdın * kellesi alıb baradı * aradan bir saat ötganca *

800. köp savaşlar boladı * çapkanda kılıç tab aldı * ayralıg dağı

801. yamandı * Hanı menen Hanzade * beği menen beyzade * Şol vakitda

802. Kalmaklar * olgan kalaga kaçib barib kamalğan * Şol vakitda
803. Alpamiş sultan köp Kalmakdı öldürüb * Barçincanning uyuna *
804. Karacan manan koşulub * Şol vakitde kaytib baradı.
805. Haberdi kimden işitdin. Tayşa Handan işit: Bul uruş kimnen boldu?
806. Veziri azamlar aytadı: Alpamişdan. Tayşa Han aytadı: Bol uruş
807. senlerden boldu, Kösemenden boldu. Kösemeni çakirtib, Tayşa Han:
808. uruşnu başlagan sen, senden boldu deyib, Kösemen Kaskayı öltürtdü.
809. Alpamiş Batır Barçın yarına atın bayrakdan özdürüb, pehlivanların
810. yıkıp, Tayşa Kalmakding iline ecellisini öldürüb, ecelsizini böldürüb
811. doksan kara narı manan * nar üstünde tür manan * ak gem i nin
812. içinde * Barçın adlı yarınnan * Alpamiş Batır atası Baysarı Bay
813. manan * Koş Allah yar aytuşub * anası Altun Saç manan * yığlaşib
814. Karacan dostu manan koşlaşi * iline sefer eyledi * akça yüzün
815. soldurdu * mingan narları boldurdu * altı ayçılık, kırk güncelik
816. yol yordu * yığlab kalgan ata anası Cildali Baysun Kungrat iline
817. aman esen geldi. Ata anası manan yığlaşib, ağayın karındaşları hemması
818. yığlaşib gelib, katta bayram toy kılıb * alamandı giydirip * at
819. çapdurdu dalağa * yarın saldı kalağa * Barçın canını alub gelib
820. deyib * hamması teslim kaldı * Alpamiş adlı şol vakitda * nazar gerde
821. balağa * altun kabak attırdı * yıldam atını çaptirdi * pehlivan
822. yiğit tutdurdu * otuz gün oyun * kırk gün toyun kıldı *

823. Hudani bir bildi * resulunu ber hak bildi * bol kılğan işlerine şükran

824. kılıb, murad maksuduna yetdi * hama muradına yetdi ve Allah alem biz
sewab

825a. alma başlı yeşil suna

825b. odoknung kölünde yahşi

826a. denden sablı cevher bıçak

826b. beklerdin belinde yahşi

827a. her kim ilinde yahşi

827b. yegan hem yerinde yahşi

828a. Alpamışdı yazdurubdu

828b. Ciyamuradın dilinde yahşi

829a. yarga bolsang bes gün aşik

829b. bi sakal vaktinga yahşi

830a. şuncanı yahşi dedi

830b. sazga geltürdü bol bahşi

831a. padişahning hizmeti Huda hizmeti

831b. padişaha hizmet etganım yahşi

832a. bol gaplarını aytıb turgan

832b. Bekmuhammed oğlu Ciyamurad Bahşi.

Dogu ve Bati

Hasan Bulent Paksoy

“Dogu” ile “Bati” arasindaki en buyuk ayricaliklardan biri, Bati’da kisisel atilimlerin basari kazanmasidir. Dogu’da ise, cok guclu bir onder’in onaylayici onculugu olmaz ise, atilimler bos’a cikar.

Bati’da kisisel atilimlerin basari kazanmasi, kendi basina bir olay degildir. Cunku, Bati’nin dusuncesinde, Dogu’dan gelen ve gelecek ordulara karsi koymak cabasi, bu cabalari destekleyebilecek bilgilerin en kisa yoldan bulunmalari ve yururluge konulmalarini gerektiriyor idi. Bilinen gecmis boyunca, ornegin Avrupa, hep Dogu’dan gelen gucler altina girmis idi. Hem ordu gucu olarak, hem be bilgi acisindan, bu olayin ornekleri uzundur.

Oncelikle el’e alinmasi gerekli olan, Dogu ile Bati’nin nerede oldugudur. *Orient*, Latince “Gunes’in dogdugu yer” olarak kullanilir. Dogu’dur. *Occident* ise, gunes’in battigi yer. Kuresel olarak bakildiginda, Ingiltere, Amerika’nin dogusunda oldugundan, “Dogulu”dur. Amerika ise, Japonya’nin Dogusundadir. Dolayisi ile, Japonya Batilidir. Ingiltere’ye gore, hem Almanya, hem de Fransa, Dogu’ludur.

Orta Dogu ve Uzak Dogu deyimleri, ilgili bolgelere Ingiliz askeri ve siyasi birimlerince verilen adlardir. Ve, cok degisken sinirlari vardir. Ornegin, Ingiliz Hindistan yonetim birimlerince, 1800 lu yillarin ortalarinda, Hindistan da Orta Dogu’da idi.

Roma Tug'u, gunumuzden ikibin yil once Cin ile tanisik idi. Cin'den ipek aliyor, karsiligini gumus olarak gonderiyor idi. O yuzden, Roma Tug'u icinde, Romali hanimlarin bu `gundelik' ve `sevgi' giderleri, oldukca ters soylenelemelere yol acmis idi. Belirli bir yerde, bu tur karsiliksiz para kullanma yontemi, Roma Tug'unun indirilme nedenlerinden biri idi.

Her bir Tug biriminin, kendine ozgu konumlari, secimleri ve yetenekleri vardir. Gunumuzde bilindigi kadari ile, ozellikle Bati'lilerin "bulus"lari ile. Dogu'lu maya'lar, Bati'li mayalardan once var idi. Bu bulus, ogretim kitaplarina gectikten sonra, Bati icindeki bir kesim, Dogu'dan once Bati'da bir maya'nin varligini ortaya koymak cabalarina basladi. Her yil, yeni bir toprakalti bulunmasi, Dogu'dan da eski maya'nin varligini gostermesi, artik beklenen bir konum'a geldi. Ama, bu yeni bulunan varligin boyutlarinin ve surecinin dogrulugu'nun belirlenmesi, belki de yuzyillar alabilecek.

Roma'nin var olmasindan yuzyillrca once, Asya'da oturan bir toplulugun, Yunanlilari ara-sira `rahatsiz' ettigi de bilinen bir olaydir. Kisacasi, hem alis-veriscilik acisindan, hem de ordulari ile ara-sira `gezme'ye' gelmeleri nedeni ile, Dogu ile Bati, birbirleri ile, uzaktan da olsa, tanisik idi. O kadar ki, hem Dogudan, istemeden de olsa, mal almakta idiler. Belki daha da onemli olarak, Dogu'dan gelen guclere karsi koyamiyorlar idi.

"Neden?" sorulari, bu noktada sorulabilir. Ornegin, neden Dogu, Bati'dan once yaratilmis, ya da maya olarak kok salmis idi? Neden Dogu'nun urettikleri, Batidan daha iyi idi, ya da Bati'ca uretilemiyor idi? Bu sorulara verilebilecek yanitlar, ileride karsiliklerinin bulunabilecegi unutulmadan, gunumuzde ancak gogus dovmekten ileri gidemez. Bununla birlikte, gecmiste Dogu'nun ustunlugunun unutulmamasinda yarar olacagi kacinilmaz. Cunku, maya'lar, dalgalanmalar ile yasar. Insanligin gelismesi, bu yarismanin boyutlari ile belirlenir.

Bir yarisma'da, ilk once yarismaya girenlerin oz varliklari onemlidir. Bu oz varliklarinin cogaltimlari yolu ile, baska bir toplum, yarismalara katilabildigi gibi, bir sure sonra onune konulan butun engelleri asarak, yarismalari kazanabilir.

M.O 3-5 yuzyillar arasi, Yunanlilar, tutsaklarinin calismalari sonucu, dusunceye dalip, kitap okuyup yazar iken, Cinliler, butun yazilmis kitaplari toplayip yaktilar. "Koylu" Cinlilerin, okuma-yazmasini onlediler. Koylularin butun yapacaklari isler, "Yasallik" adi ile ozetlendi:

1. Cin Imparator'u cagirdiginda askerlik yapacaklar
2. Pirinc yetistirecekler
3. Baska hicbir is'e karismayacaklar

Tug'un yonetimi de, cok ust duzeyde yetistirilmis "kalem efendilerince" yurutulecek idi.

Bu duzen, birkac yuzyil sonra, Hristiyan kilisesi yoneticilerince 'bulundu' ve once Avrupa'ya uygulandi. Tek degisiklik, pirinc yerine bugday uretimi idi. O da, iklim nedeni ile. Ancak, duzenin yuruyemeyecegini anlayan da gene en once Cin oldu. Iki bin yil kadar once, ilk universite'yi actilar. Her yil, her yonetim bolgesinden, iyi yetistirilmis iki gec'I universitede okutmaya basladilar. Universiteyi bitirdiklerinde, bir dizi olgunluk sinavlarindan gecirildiler. Basarili olanlar, icinde dogup buyudukleri bolgeden uzak yerlere gonderilip, yoneticilik egitimine baslatildilar. Olgunluk sinavlarinin, belirli, daha da eski, Cin dusunurlerinin yazilari uzerine oldugunun da unutulmaması gerekir.

Bu denli saglam temeller uzerine oturtulmus yonetim duzeni, nasil olur da, Cin gibi, binbesyuz yil sonra gucunun yok oldugunu gorur? He bir maya'nin, dis etkenler nedeni ile, bocalama gecirme sureci olabilir. O da, diger

mayalar ile yarisma icinde oldugunu bilemez, goremez ise. Ancak, maya gercekten guclu ise, en sonunda kendini kurtaracaktır. Gunumuzdeki Cin, bu Cin maya'si ile yeniden kalkinmaya otuz yil once basladi. Bir ornek olarak, Cin Uzay Kurumunun basarilari gazetelerden de, ag sayfalarindan da okunabilir.⁵²

1853 yilinda Amerikan Deniz Kuvvetleri Commodore'u Matthew Galbraith Perry, Tokyo Korfezine dort gemi ile girip demir atti.⁵³ Bu durum, 1600 lu yillarda baslayan, Japonyanin icine kapanmasi girisimine son verdi. Japonyanin basindakiler, gerek yontemler, gerek ise yetenekleri acilarindan, yeni bir dunyanin onlerine serildigini anlamakta gecikmediler. Kendi aralarinda uzun suren kanli carpismalari bir kenara birakip, bagimsizliklerini surdurebilecek onlemleri almaya basladilar. Bu calismalar kolay olmadigi gibi, daha da onemli olarak, ilk agizda egitim'e bagli idi.

Osmanli devletinin yakindan bildigi Deli Petro (1672-1725) da, Japonlarin daha sonra yaptigi gibi, "yenilik" atilimleri ile Rus imparatorlugunu yenilemek gibi buyuk bir is'e kalkisti. Bu atilimler, Rus gecmisinde birkac kez yenilendi.⁵⁴ Japonlarin yaptiklari ile karsilastirildiginda, Ruslarin kisisel atilimlara cok daha soguk baktiklari gorulmektedir. Bununla birlikte Rus'larin da uzay basarilari, Ikinci Dunya Savasi sonrasi Rusya'ya getirilen Alman bilim adamlarinin onculugu ve yardimi ile gerceklestirilip, dunya'nin gecmisinde ilk olarak gorulur.⁵⁵ Rus'larin hem Dogu'ya hem de Batiya yayilmalari nedeni ile, Rusyayi tam Dogulu ya da tam Batili olarak gormek guctur. Ancak, Ruslarin, uzun suredir bir saplantilari var idi: kis aylarinda donmayan, donanmalarinin kullanabilecegi bir liman elde etmek. O da,

---

⁵² <http://www.cnsa.gov.cn/n615709/cindex.html>

⁵³ <http://www.history.navy.mil/branches/teach/ends/opening.htm>

⁵⁴ http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/turk15.html

⁵⁵ <http://www.federalspace.ru/main.php?lang=en>

Guney'e acilmalarini gerektiren bir atilimdir.

1853 yilindan baslayarak, oz benliklerini butun dunya'ya karsi korumak geregini anlayan Japonlar, bilgilerini dunya duzeyine cikararak, ve uygulamaya koyarak, 1904 yilinda Rus imparatorlugunun once Pasifik donanmasini, sonra da, Baltik denizinden gonderilen ikinci donanmayi da yendiler. Cin icinde Ruslar ile yaptiklari kara savaslarinda da, Ruslari yendiler. Ara'ya ABD Cumhurbaskani Theodore Roosevelt girdi, 1905 yilinda Amerika Birlesik Devletlerinin Dogu kiyisinda Japonya ve Rusya baris anlasmasına kol cektiler. Theodore Roosevelt, bu yuzden 1906 yili Nobel Baris odulunu kazandi.

Her basari, ilerideki yenilgilerin; her yenilgi de, ilerideki basarilarin tohumlarini tasir. Japonlarin 1904-1905 basarilari, Ikinci Dunya savasinda yeniden sinavdan gecti. Savas sonrasi ikinci bir kalkinmaya girdiler. Yeni basarilari arasinda Japon Havacilik Kurumu'nun gonderdigi uzay araci *Hayabusa*, uzay gezegen birimi *Itokawa*'dan, yedi yil uzunlugunda yolculuktan sonra, ornekler alip getirmesi olarak da gosterilebilir.⁵⁶

Goruldugu gibi, bir maya, saglam ise, yeniden kendi oz yeteneklerine doner. Ancak, bu oz yetenekler arasinda inanc'in oldugu unutulmamalidir. Cin'in oz inancinin Konfucius; Japonya'nin oz inancinin da Shinto oldugu bilinir. Hindistan'da, Hintlilerin oz inanci olan Hindu inancina baskaldiran Budizm inanci oldugu da. Ancak, Hindular, Budistleri, Budizm'in, Hindi inancinin bir kolu olduguna inandirdilar. O yuzden, gunumuzde Hindistanda Budist yok gibidir. Ama, Budizm, hem Cin'e, hem de Japonya'ya buyuk olcu'de girmistir. Hem Cin, hem de Japonya, Budizm'I kendi mayalarinin gereklerine gore inceltip, Cin Budizm'I ve Japon Budizm'I olarak almislardir. Inanc olarak Cin ve Japonya'nin Hindistan'a borclari yoktur. Hindistan etkisinde

---

⁵⁶ http://www.jaxa.jp/press/2010/11/20101116_hayabusa_e.html

degildirler.

Cin ve Japonya gibi, Hindistan da M.O. var olan bir topluluk ve ulke idi. Silahli olarak gelen Yunanlı Iskender ve ordularina da ev sahipliği yaptı. M.S. dokuz-on'uncu yüzyıldan başlayarak, diğer mayalar Hindistanda, Hintli toplumu tutsak ederek, tük bağladılar. Ancak 20ci yüzyıl sonlarında Hindistan yeniden bağımsızlığına kavuştu. Hemen kalkınmaya girişti. Günümüzde başarılı bir uzay çalışması da yapmaktadır.⁵⁷ Hindistan, bu başarısını da, bilgi toplama amaçlı Uluslararası Uzay Birliğine üye olmak ile gerçekleştirmedi.

Iran da, M.O var olan bir başka ülke. İslami ordularca, M.S. yedi-sekizinci yüzyıllarda, İran'ın kendi öz inanlarından biri olan Zerdüştlükten çıkarılıp İslamiyet'e geçirildi. En kısa surede, İran, Si'İlik yolu ile, öz değerlerini korumaya başladı. Ortalama olarak, bin yıl kadar, Fars kökenli olmayan yöneticilerin onderliğinde yaşadı. Ancak Birinci Dünya Savası sonrası bağımsızlığına kavuştu. İkinci Dünya Savası sırasında Kuzey ve Güney'den toprakları elinden çıktı. Daha sonra, Tek kişilik yönetim ile inanların yönetimi arasında bocaladı. Ama, günün gereklerine göre kalkınmaya soyundu. Uzay çalışmalarına başladığını dünya'ya duyurdu, genel bir çizelge'yi Farsca olarak açıkladı.⁵⁸

Avrupa'nın, daha sonra da Amerika'nın büyük atımlar yapmasına neden de, Doğu'dur. Örneğin, bugün bilinen bütün baharat, Doğu'dan gelir. Batı'da yavan yemeklere katılarak tadları canlandırır ve yemeklerin bozulmasını önleyen bu baharatlar, ilk olarak İpek Yolu ile Avrupa'ya ulaşır idi. Deve katarları ile gelen bu baharatlarda, aracı alis-vecicilerin çok altın kazandığını gören Batı'lı alıcılar, Doğu'ya, deniz yolu ile ulaşma çalışmalarına başladılar.

---

⁵⁷ <http://www.isro.org/>

⁵⁸ <http://www.isa.ir/index.php>

O yuzden, Portekiz’de, o gunlerin Ulusal Havacilik Kurumu niteliginde, yuksek duzey bilgi gerektiren, Deniz Onculuk Okulu kuruldu. Bu okul’u bitiren onculer, Afrikanin Guney’inden dolasarak Asya’ya varmayi basardilar.⁵⁹ Boylelikle, deve katarlari ile baharat getiren alis-versicilerin elinden gelirlerini aldilar. Kristof Kolombus da, bu durtu ile, Batiya dogru yelken acararak Dogu’ya varmak istiyor idi. Ancak, karsisina, beklemedigi Amerika kitasi cikti.

Gunumuzde kullanılan yönetim bilgisinin cogu da Dogu kokenlidir. Hem Toplum yönetiminde, hem de alis-veris kurumlarının yönetiminde. Toplum yönetiminde bilinen ilk yol gosterenlerden biri M.S. 1071 de yazılan, Tavgac Bugra Han’a sunulan **Kutadgu Bilig** kitabidir. Bir ulke’nin topyekun savas’a girme ornegini de, Osmanoglu’nun ilk uyguladigi bilinir. Bu gercekler, Turkiye disinda olup da Turkce ogrenmis, Turkiye uzerine arastirma yapan uzmanlarca ortaya cikarilmistir. Ve, Turkiye disinda yasayanlarca elden gecirilip, diger toplumlarca kullanılan bilgilerdir. Bu tur bilgiler, cogunluk ile, diger ulkelerin ‘bularak’ ortaya attigi one surulerek dunya’ya tanitilir.

Neden? Nasreddin Hoca’nin dedigi gibi:

“Un var, seker var, yag var; Neden helva yapip yemezsin?”

Yakin sureclere kadar, “Bati’i Hristiyan Inancinin, Islami inanc’tan daha ileride ve uygar oldugu, uygarlik yarattigi” ileri surulur idi. Bu, kisisel inanc konusudur. Dolayisi ile, inancli kisiler istedikleri gibi ve uygun gorduklerini soyleyebilirler. Gerceklerle bakilacak olur ise, Hristiyanlik da, diger inanclar gibi, Doguludur. Yukarida belirtildigi uzere, Bati’lilerin *orient* dedikleri Dogu alan’inda dogmus, sonra, Bati’da, Roma imparatorlugu ve cevresine yayilmistir. Ustelik, Islamiyette de bilinen ‘kiyamet kopmasi’ Hristiyanligin da altinda yatan diger Dogu’lu inanclardan alinmadir.

---

⁵⁹ “Alis-Veris Kuruluslarının Yonetimi” **Uzaysal Yonetim Beklerken** (Florence: European University, 2008)http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

Gunumuzde, Hristiyanlik ile Yahudi inaclari arasinda bir yarıs oldugu soyleneir. İlk olarak: Yahudilik ile Hristiyanlik arasindaki cekisme'nin kizismasina neden:

"Dunya'nin sonunun gelecegi (*har mageddo* = Armageddon) ve, o surecte, Yahudilerin tumunun olecegi ve iyilik ile kotuluk arasinda yer alacak savas sonucu geriye kalan insanların tumunun de Hristiyan olacagi" inancidir.⁶⁰

Bu inanc, buyuk olcude Protestanların duslerine giren, buyuk bir istekle bekledikleri, ozledikleri olaydir. Dolayisi ile, konu, Yahudiligi yaymak degil, kokunden ortadan kalkmasini onlemektir. Islamiyetin belirli sureclerinde Islami cemaat baskanlarının (emir, seyh vb) cok sevip saydiklari kisileri yataklarında uyur iken oldurtmeleri gibi. Nedeni de, bu sevip-sayilan kisilerin 'sehit' olarak hemen cennete gitmelerini saglamak!

Burada bir de ek yapmak geregi var:

Bu iyi-kotu arasindaki *armageddon* savasi, Islamiyette de bilinen 'kiyamet', Dogu inanclarından, Mithraizm ve Zerdustluk'ten odunc alınmadir.

Burada, "*Ama Tengri inancli olmak baskadir. O korku vicdanda hissedilir ve hosgoru ile toleransin zirvesidir*" deyisi ile Tengri'yi anabilen Sayin Y. O. Solak'a ayrica saygi sunmayi gerekli goruyorum. Kaldi ki, Tengri, uzay icin gerekli olan bir inanc duzenidir.⁶¹

Butun bu gelismeler gosterir ki, Uclu Sacayagi Sureci (Onder, Bilgi, Olay) burada da karsimiza cikiyor. Her bir maya'nin, ustun oldugu surec var. Bu surec, komsular ve dunyanin diger yerlerindeki varliklar ile sinirli. Ozel kisiler de bu ustunluge Onderlik edebiliyor. Bir Onder, ne denli yetenekli olursa olsun, Olay ve Bilgi yordam vermedikce, basarili olamiyor. Bir Olay yer aldiginda, Bilgi ve Onder yok ise, atilim gerceklesemiyor, vb. Bu durumda da, Bilgi'nin onemi acik. Bilgi yaygin oldugu surece, gerekli Onder de yerini bulabilir, Olay da kendini gosterebilir. Bilgi de, yalnız inanclarin

⁶⁰ (Incil'de <http://www.newadvent.org/bible/rev009.htm> diger yorumlar, ag sayfalarında)

⁶¹ <http://www.eumed.net/entelequia/pdf/2010/e11a14.pdf>

bilgisi degildir; uzay'a gidebilecek gerekleri karsilayandir.

Bu kapsamda, uzay calismalarinin iki Dunya Savasi arasinda Almanya'da basladigini, Ikinci Dunya Savasini yenik olarak bitirdiklerinde, uzay uzerine calisan uzmanlarin, ya isteyerek Amerikaya gittiklerini, ya da istemenden Sovyetler birligine alindiklarini unutmuyalim. Bu karmasik durumda, "Onder, Bilgi ve Olay" larin neler oldugu yavas da olsa, ortaya cikmaya baslar. Gunumuzde, Amerikan Uzay ve Havacilik Orgutu ile Cin arasinda bilgi alis-veris'i yapildigini, Cin Uzay Orgutu'nun Brezilya ile isbirligi yaptiginin da altini cizmek gerekir.

Kisacasi, 16cu yuzyil baslarindaki alis-veris yarisi, ve sonucunda acilan yeni alis-veris alanlari, gunumuzde uzayda yer almaya basladi. Uzay'a gidemeyen, evreni anlayamayan, inanci ne olursa olsun, kazananlar arasinda olamayacak. Ne Dogu'da, ne de Bati'da. Bu durumu anlayabilecek olanlar da, bu "bilim degil" diyerek tutturanlar degil, is yaparak toplumuna yarari oldugunu gosterebilenler olacak. Bilim ise, gerekli dilleri ogrenip, arastirmalari kaynaginda, o dillerde yapabilenler olacak. Eger konu Japonya ise, Japonlar nasil Turkce ogrenip Turkiye uzerine arastirma yapıyorlar ise, Japonca ogrenip Japonlari ogrenmektir. Yoksa bir genel bilgi kitapçigina, ya da ag sayfasina bakip bilgi edinmek ogrenmek de degildir, bilim de degildir. Cunku, bir tek dilden ogrenilen, o dilde yapilmis yanlislarin da bilinmeden bilincaltina girmesidir. Degisik dillerden ogrenmek de o tur yanlislarin anlasilmasina ve duzeltilmesine yordam verir.

Bu tur yazilari yazmak, artik okumak kadar bikkinlik verir oldu. Egitim ve ogrenim, egitilmeden ve ogrenmeden bilinemez. Kisi ya da toplumlarin nasil egitimli ve ogrenimli olduklari da, basardiklarinin diger toplumlarca nasil karsilandigina bakilarak anlasilir. Gogsunu maymun turu gibi doverek 'ben yaptim' diyerek degil.

Elcibey

Hasan Bulent Paksoy

1992 yilinin Mayis ayinda, Azerbaycan'in bagimsizligini dunyaya duyurusunun hemen ardindan, Prof. Michael Rywkin ve Prof. Tadeusz Swietochowski ortak baskanliginda bir ABD universite ogretim uyeleri toplulugu Baku'ya, "ABD de Azerbaycan Calismalari" baslikli bir toplanti'yi gerceklestirmek uzere gitti. IREX (International Research and Exchanges) kurumu ve ABD Disisleri Bakanligi tarafindan desteklenen bu toplanti'ya katilanlar, 1919 surecinden bu yana yer alacak ilk bagimsiz Cumhurbaskanligi secimi yapilicaya kadar Baskanligi gecici olarak uzerine alan Isa Kamber tarafindan kabul edildi.

ABD universite toplulugunun uyeleri Cumhurbaskanligi binasindaki, Cumhurbaskanligi ozel toplanti odasina (guvenlik kapilarindan gecirilerek) alindilar. Odada "U" duzeninde, at nal'ini andirir buyuk bir masa yer aliyordu. Oda duvarlarinin dibinde ise sandalyeler dizilmisti. Ilk sirada yurudugum icin, Cumhurbaskan'i icin ayrilan bas koltuga yaklastim. Oda'nin oldukca buyuk boyutlardaki tek penceresi bu koltugun arkasinda, Hazer denizine bakiyordu. Hemen yanina oturmak yerine, arada bir bos koltuk biraktim, ve oturdum. Toplulugun diger uyeleri de atnali cevresinde yerlerini aldilar. Az sonra Cumhurbaskan'i vekili Isa Kamber geldi, koltuguna oturdu. Bu arada, iceri iki genc girdi. Duvar dibindeki, tam arkamdaki sandalyelere ilistiler. Elcibey de oda'ya girdi, gelip Isa Kamber ile benim aramdaki bos koltuga yerlesti. Cebinden kalem kagit cikardi, onune koydu. Arkamda oturan genclerden biri cok alcak ses ve Azeri Turkcesi ile "Cumhurbaskanim, Rusca konusun...." diye bir soz'e baslar iken, Elcibey'in kaslarinin kalktigini gordum. Genc Azeri sozunu bitiremedi. Isa Kamber, Turkce olarak Toplulugun uyelerini gormekten sevindigini dile getirdi. Elcibey onune koydugu kagitlara yazi yazmaya basladi. Genc Azeriler sira ile Isa Kamber'in soylediklerini Ingilizce'ye ceviriyorlardi.

ABD'den gelen universite uyeleri teker-teker Ingilizce ve Rusca olarak Cumhurbaskaninin ince dusunuslu dileklerine karsilik verirken, Elcibey

durmadan yaziyordu. Bir ara basini kaldirip karsi duvara dusunceli baktigini gordum. Soylenen sozlerden birine takilmisti. Yavasca egilip, Ingilizce soylenen sozu Turkce olarak kulagina fisildadim. Gozlerinden okunan buyuk bir merak ile donup bana bakti. Kagidina egilip, yazmayi surdurdu.

"ABD de Azerbaycan Calismalari" toplantisi Baku'daki Akhundov kutuphanesinde yer aldi. Ben de, "Turk Destanlari ve Dede Korkut" baslikli bildirimini okudum. Bildirim sonu Azerbaycandan bir ornek ile baglaniyordu:

Molla Nasreddin dergisinin yayinlanmaya baslayacagi agizdan kulaga fisildanip duyulunca, bir mustakbel okuyucu, Molla Nasreddin dergisinin kurucusu Celil Memmedkuluzade'ye bir kutlama mektubu ve yayinlanmasi dilegi ile siirler gonderir. Molla Nasreddin dergisinin 7 Nisan 1906 gunlu ilk sayisinda da, Celil Memmedkuluzade, karsilik yayinlayarak tesekkur eder: "yolladiklarinizi bir evvelki sayimizda yayinlamak isterdik.[24]"

Celil Memmedkuluzade gibi, biz de belirtelim: Butun bunlari bir onceki toplantida soylemek isterdik.

Memmedkuluzade'nin de demek istedigini gibi, siz yazmadikca, soylemedikce, dunya ilgi gosteremez.

Toplanti'ya katilanlar'in cogunlugu calismalarini bitirdikten sonra ABD'ye geri donduler. Iki hafta sonra yer alacak secimleri izlemek uzere ben ve birkac meslektas Baku'da kaldik. Baku'daki tarihçiler, Prof. Suleyman Aliyarov ve sair Bahtiyar Vahabzade ile tanistik, evine gittik. Bu arada, toplantiyi duzenleyen gorevlilerden biri gelip beni buldu. Elcibey'in benim toplantiyi sundugum bildiriye okumak'tan onur duyacagini belirttiginini, bildirimini gormek istedigini ilettiler.

Secim sonrasi ben de ABDye geri dondum. Elcibey darbe sonrasi Nakcevan'a yerlestikten sonra, gidip-gelen ozel kisiler araciligi ile haberlestik. Tanri dinlendirsin.

Korku ve Sevgi

Hasan Bulent Paksoy

Korku, sevgi'yi yenebilir mi? Ya da, sevgi, korku'yu? Bir kisi ya da olay, hem sevilebilir, hem de korkulabilir mi? Neden ve nasil? "Eger Allah'in istediklerini yerine getirmez isen, cehenneme gidersin." Korku. "Tengri, butun iyiliklerin anasidir." Sevgi.

Neden korku? Toplum sevgi'yi anlayamaz ise, korkutulur. Bu duygu ile, toplum'un duzenli olmasi saglanir. Sevgi ise, bilgi'nin varligini gosterir. Bilincli olarak inanmaktir. Gecmis'e kisaca bir goz atmak, yoneticiler kesimlerin korku'yu cok yetenekli bir duzen ile kullandiklarini orta'ya cikarir. Bir toplum'u korkutmak icin once "dini inanclar" sonra da "kilyic" kullanilir: "Buyuklerin sozunu dinlemeyen, Tengri'nin gozunden duser;" gene de uslanmayanin hakki kotektir." Bu gercegi hem Balasagunlu Yusuf ***Kutadgu Bilig'***de hem de Ziya Pasa bir siirinde soylemistir.

Saplantilar, korku ile yerlestirilir. Daha da kotusu, korku yolu ile yeni saplantilar da yaratilir. Oyle ki, yeni saplantilarin kokenlerini bulmak bile guclesir. Sofra'yi yikamamanin, Allah'in bereketini azaltmamasini icin oldugu ileri surulur. Bu saplanti, neden gelmistir? Temizlik de Allah'in geregi degilmidir?

Sevgi'nin kokeni olan bilgi, nasil elde edilir? Kitap okumak ile mi, yoksa, karsilastirmali dusunceyi, kitap bilgisine ekleyerek mi? Bir toplum govde ile

atilimdan dusunce ile atilim'a nasil gecebilir?

Govde ile atilim, savasmaktir, vurusmaktir. Savasi kazanan, kaybedenlerin varliklarini da alir. Ancak, bu tur varlik toplamanin da sakinclari vardir. Ornegin, bu yoldan el'e alinan varliklar kisa surede tukenir, biter. Sonsuz degildir.

Dusunce ile atilim, savas'tan daha uzun sure duzenleme gerektirir. Ancak, sonuclari daha da uzun sure yararli olabilir; Eger dusunce ile atilimin amaci baska bir toplum'a zarar vermeyecek ise.

Govde ile atilim, govdelerin cok canli ve guclu olmasini gerektirir. Uzun sure ac-susuz kalip gene de basari'ya ulasmaktir. Agir-hafif yarali da olsa, yorgunluktan gozlerini acamayacak kadar bitkin dusmus de olsa, vurusmayi surdurmek gerekir. Butun bunlar, dusuncesel ve govdesel egitim sonucu elde edilen yeteneklerdir.

Dusunce ile atilim ise, cevresel etkiler acisinden govdesel atilimi cok andirir. Ancak, dusuncelerin yalniz bir savas alaninda degil, butun dunya cercevesinde yarismasi gereklidir. Dunya'nin herhangi bir yerinde baslayacak bir vurusma, butun yuksek dusunme yetenegindeki kisilerin o catismaya donmesi anlamindadir.

Bir dusunce yalniz ortaya atilmak ile basari kazanmaz. Desteklenmesi, okuyanlar ve dinleyenlerce benimsenmesi gereklidir. Bu destegin en guclusu, dusunceyi uygun bulan kisilerin, o dusunceyi toplum'un olumlu cikarlarini goz onunde tutarak gelistirmesi ve kayit altina almasidir. Bu

arada, diger toplumlara zarar verilmemesi gereklidir.⁶² “Yasak” lar ile yonetim, sorun’un ertelenmesini ve o sorun’un bu yoldan da guclenerek ileride basari’ya ulasmasi anlamina gelir.

Her toplum, dunyanin dengesinin gunumuzde oldugu gibi kalmasini istemeyecegi gibi, diger toplumlari ortadan kaldirmayi da ozleyebilir. Bu, ad’I gecen bir toplumun genel istegi olmayabilir. Bas’a gelecek bir onder’in, kisisel ozlemi de olabilir. Bu ozlem’in, ornekleri ile, toplum’a giydirilmis bir istek olabilecegi de gozden kacmamistir. Eninde-sonunda, bu tutum hic kimsenin cikarina olmayacaktır. Sonuclari, tum toplumlarin yenilgisidir. Kazanan olmayacaktır. ‘Eksi toplam’ sonuclu bir oyundur.

Alis-veris alaninda oyunlar daha da kolay gorulebilir. Demir madeni satip, elde edilen o gelir ile araba almak ne denli kazanc getirebilir? Bu durumu gorup-anlayabilen demir madeni saticisi, satislarini sevgi ile bile yapiyor olsa, karsiliginda bir gelir kazanmiyor ise, satislarini neden surdursun? Bu turlu ham madde satip, uretilmis gerc almak, alin yazisi midir, yoksa kisi secimi mi?⁶³ Bu turlu alis-verisler Korku nedeni ile mi yapilir, yoksa sevgi ile mi? Bir ornek: Ikinci Dunya Savasi sirasinda, savasan ulkelerin ham madde gerekleri en ust duzey’e cikmis idi. Top, tufek, tank yapmak icin demir, komur ve krom’a gerek var idi. Turkiye Cumhuriyet’I Ikinci Dunya Savasina girmekten kacindi. Hem Ingiltere, hem de Almanya krom kullanmakta idi. Ingiltere, Turkiyede uretilen krom’un Almanya’nin eline gecmesini onlemek icin, uretilen butun krom’u satin aldi. Ancak, Almanlari o gemileri batirmasindan korkarak, Ingiltere’ye goturemedi. O yuzden, Ingiliz gemileri

---

⁶² Hasan Bulent Paksoy, “Toplum Olarak Varilmek Istenen Sonuc Nedir?” **Dusuncelerin Kokenleri** (Florence: European University/Carrie, 2006)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf

⁶³ Hasan Bulent Paksoy, “ ‘Alin Yazisi’ mi, Kisi Secimi mi? Inanclar ve Dusunce Ozgurlugu” **Dusuncelerin Kokenleri** (Florence: European University/Carrie, 2006)

krom'u Turkiyeden yukleyip, Akdenizin ortasina bosalitti.

Bir kisi once sevilip, sonra korkulabilir olabilir mi? Bu da, kisilerin kimligine baglidir. Kisiler de, yaslari ilerledikce degisebilirler. Hitler once sevilmiş, sonra korkulmuş bir kisidir. Stalin ise, hem sevilen hem de korkulan kisi.

Dunya'da yalnız'ca iki duygu oldugunu ileri suren kisiler az degildir. Bu duygularin da sevgi ve korku oldugunu da vurgularlar. Bir resim yapan, sari ve mavi boyalari karistirip, yesil renk olusturabilir. Hem de, istedigini aciklik ya da koyulukta. Bu yonden yol'a cikarak, sevgi ile korku karistirilip, yepyeni bir duygu olusturabilir mi? Stalin oldugunde, belirli bir kesim, Stalin'in korku nedeni ile olduruldugunu dusundugu gibi, diger bir kesim de Stalin'e olan sevgilerinden aglamakta idi. Bu nasil gerceklesebilir? Stalin'den korkan kesim, neden korkuyor idi? Stalin'in onlari oldurebilecek yetenekte oldugundan mi? Stalin, herhangi bir kisiyi oldurmek icin, bir yargi kararina gerek duyuyormuydu? Herhangi bir gercek neden olmadan oldurtemezmiydi? Kendini yasamlari acisindan bu tur bir guvensizlik icinde bulan kisilerin korkmasi dogal degil midir? Stalin'i sevenler ise, daha once yasam icin gerekli olan ancak bulamadiklarina Stalin'in buyruklari ile kavustuklari icin Stalin'i sevmediler mi? Bu durum, Hitler icinde gecerli degil mi?

Roma Imparatorlugu, Julius Sezar'in elinde imparatorluk olmadan once, bir cumhuriyet idi. Roma, 'soylendigine gore' milattan once 753 yilinda bir krallik olarak kurulmuş idi. M.O. 509-510 yilinda kral Tarquin'in oglu Sextus, yasa disini bir is yaptigi, bir kiz'in namusuna dokundugu icin, Romali yurttaslar ayaklandilar. Krallik alasagi edildi, yerine cumhuriyet kuruldu. Ancak, o cumhuriyetin yonetimi icin cok karmasik bir yonetim duzeni olusturuldu. O yonetim duzeninin tek amaci, hic bir kimse'ye yasalarin uzerinde is yapmak yetenegi vermemek idi. Bu duzen'e gore Roma'yi yonetmek icin, secim yolu ile atamalar yapiliyor idi. Iki parti yonetimin

temelleri atildi.⁶⁴ Bu secim ile atanan yoneticiler bir aralik neden secildiklerini unuttular, kendi gorevlerini kendilerine gore yorumladilar; kendilerini soylu olarak cok yuksekten gorduler. Sonucunda, 'borclar' yuzunden, yoneticiler ile yonetilenler arasinda 'anlasmazlik' cikti. M.O 493 yilinda, Roma toplum'u en son bireyine kadar Roma'yi terketti; Roma sehrinin yakinlarindaki bir tepe'de cadirkent kurup orada oturup beklediler. 'Soylu' yoneticiler ise, tek baslarına Roma'da kaldilar. Yemek pisiremediler, su icemediler. Bu da, cok kisa bir surede 'soylu' larin 'yol' a gelmesine neden oldu. Bu olay sonucunda, Roma dortyuzelli yil daha cumhuriyet olarak kaldi. Ancak, dis olaylarin, Roma'nin ic yonetimine yansimasi ve duzensizlik yaratmasi nedeni ile, M.O. 48 yilinda Julius Sezar'in elinde bir imparatorluga donustu. 'Soylu' lar M.O. 44 yilinda tek kisilik buyruk yonetimine dayanamayarak Sezar'I Roma Senatosunun ortasinda, butun senatorlerin gozu onunde bicaklayarak oldurduler; ancak, imparatorluk kalkmadi. Avrupa'ya gelen gocebe guclerin elinde oyuncak oldu. En sonunda, Hun'lu Atila'nin M.S. 472 de yilindaki girisimleri ile Roma imparatorlugu iki'ye bolundu; Bati Roma imparatorlugu gucunu yitirdi. Dogu Roma Imparatorlugu ise, Bizans adi ile 1453 yilina kadar varligini, gucu gittikce azalarak, surdurdu.

Roma Imparatorlugunun kurulmasi, iki'ye bolunmesi ve yikilmesi uzerine degisik dusunceler bulunuyor. Bu dusuncelere bir yenisini katmadan once, yonetim olaylarına yeni bir goz ile bakmak acisindan, **Kutadgu Bilig** kitabini okumak yerinde olabilir.

Kutadgu Bilig kitabinin, unlu **Prens** kitabından dortyuzelli yil kadar once yazildigini unutmadan, iki kitabın karsilastirilmesi, ogreticidir. **Kutadgu Bilig**, en once, Sevgi'den yanadir; **Prens** ise, tam anlami ile Korku.

---

⁶⁴ Hasan Bülent Paksoy, "Dunya degistiren mi, deger yargisinda bulunan mi?" Uzaysal Yonetim Beklerken (Florence: European University/Carrie, 2008)

Kutadgu Bilig, ancak nadan'lara⁶⁵ karsi kilic kullanilmasini onerir. **Prens** ise, Sevgi'nin en son basvurulacak yontem oldugunu savunur. Bu karsilastirma sonucunda, Roma Imperatorlugu oldugu kadar Osmanli Imperatorlugunun sonunun neden geldigi uzerine de dersler cikartilabilir. Dogal olaral bir ya da iki kitap dunyanin gecmisi ya da gelecegi uzerine butun soru ve sorunlara yaren olmaya yetmez. Bununla birlikte, "kor ile yatan sasi kalkar" ya da, "uzum, uzume bakarak kararir" deyimleri geregince, dusuncelerin olay ve gerekler uzerine yogunlasmagina yardimci olur. Ogrenilen gercekler uzerine her kusak yeni dersler cikararak konu uzerine yeniden yayin yapmakla gorevlidir. Bu gerekler yalnız yönetici kesim'in gorevi degildir. Eger bir toplum 'cogulcu yönetim duzeni' ile yönetilmek istiyor ise, bu butun bireylerinin omuzlamasi gerekli bir is'tir.⁶⁶

Sevgi'yi olusturan iyi bilgi nasıl elde edilebilir? En önce, toplum'un gerçek bilgi elde etmek yöntemini elde etmiş olması gereklidir. Toplum icinden cikacak ogretim uyeleri, gazeteciler, arastirmacilar, verileri ile birlikte gercekleri bulup, adim-adim gostererek, yayinlamak ile gorevlidirler. Bu tur arastirmalara karsi cikmak, ancak daha genis kapsamli ve daha iyi belgeleri iceren diger arastirmalar ile olur. Bu tur, gercekleri iceren yayinlarin da toplumca okunmasi ve tartisilmasi gerekir. Yalnız dedikodu uzerine kurulan, belgesiz duzensiz tartismalar yarar'dan çok zarar getirir.

Her yeni gercegi ortaya cikaran arastirma'nin sevgi ile karsilanmasi beklenemez. Ancak, saglam belgelere dayaniyor ve acikca olaylari dil'e

---

⁶⁵ Uzun uzadiya laf ebeligi etmeden, 19cu yuzyilda yasamis olan Seyyid Azim Sirvani (1835-1888), bu dusunceleri bir beyitte toplamistir: "Bir beladir bu derd-i nadani (gorgusuz\cahil)/ Ki onun elm (bilim) olupdu dermani." Huseyinof et. al. **Azarbaijan Tarihi** (Baku, 1960) Cilt 2. Sayfa 322-3. Ek olarak, Omer Seyfettin, "Nadan," **Vakit Gazetesi**, 11 Mayıs 1334/1918. Bkz. Hasan Bulent Paksoy, **Turk Tarihi, Toplumlarin Mayasi, Uygurlik** (Izmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997) .

⁶⁶ Hasan Bulent Paksoy, "Dusunce Isvereni" **Turk Tarihi, Toplumlarin Mayasi, Uygurlik**, (Izmir: Mazhar Zolu Holding, 1997). Ag sayfalarindan da karsiliksiz olarak indirilip okunabilir.

getiriyor ise, sevilme bile saygi ile okunmasi gereklidir. Oz'unu ve toplumunu bilmeyenlerin cikaracagi gurultuler'e karsi verilecek en etkin yanit, daha iyi belgelenmis arastirma yapmak ve yayinlamaktir. Bu arastirmalari, kurumlardan beklemek de yetersizdir. Bir kurum, yalnızca kendini yasatmak icin atilimlara girisebilir.⁶⁷ Dolayisi ile, kisilerin de herhangi bir kurum katkisi olmadan arastirma yapmasi ve yayinlanmasi bu tur engellerin onune gecmek icin en onemli basamaktir. Bu tur arastirmalar yayinlanip, toplum'ca bilinir duruma geldiginde, iceriklerini kurumlar da bilmezlikten gelmek rahatliginda olamazlar.

Ille de "korkmak" gerekiyor ise, korkulacak tek nesne, bilimsizlik ve desteksiz dedikodu'dur. Sevgi ise, zorlanamaz; gercekleri destekli olarak ortaya doktugu sure'ce, sevgi her kisinin icinde olusabilecek bir duygu'dur. Korku'yu, nedeni ne olursa olsun, kesin yenmenin baska bir yolu yoktur.

Bu durum, sevgi'ye bir yardimci bir baska guc'un ortaya cikmasina da neden olabilir: Yureklilik. Yalnız yumruk atmak, kilic usurmek ile yureklilik gosterilemez. Dogru bilgi'yi kimsenin duymak istemedigi bir gun'de soylemek ya da yayinlamak da yurekliliktir.

Gunumuzde de, gecmiste oldugu gibi, savaslar once dusunceler ile baslar. Kilic ile vurusmaya girmek, bir dizi dusunceyi guc yolu ile baska bir toplum'a kabul ettirmektir. Bu bir dizi dusunce, cok sade olabilir: "ham maddelerini yalnız bana sat." Boylece, kilic gucu ile dunya fiati altinda satin alinan dogal gaz, cok buyuk bir kar ile baska ulkelere satilabilir. "Benim yonetim duzenini oldugu gibi kendine uygula; vergilerini de yalnız bana ver." Bir

---

⁶⁷ "HB Paksoy, "Identity of Governance," *IDENTITIES: How Governed, Who Pays?* (Lawrence, KS: Carrie 2001). Ag sayfalarindan da karsiliksiz olarak indirilip okunabilir. Turkcesi: **ETNIK VE TOPLUMSAL KIMLIKLER NASIL OLUSUR?** Osman Karatay, Ceviren (Çorum: KaraM, 2005) ISBN:975-6467-09-6

toplum'un kendi icinden gelistirdigi, binlerce yillik deneylerine dayali yönetim duzenini atip, baska bir toplum'un duzenine gecmesi ne gibi sonuclar verebilir? Savas gucu de yok ise, baska bir toplum kilic gucu ile, Roma'lilarin yaptigi gibi, yeni duzeni yerlestirmeye calisabilir. Ne denli basarili olabilir? Ozellikle, gecmis tarihi butun acikligi ve belgeleri ile kayitlara gecirilmis ve toplumca iyi biliniyor ise, kilic gucu yeni yönetim'I yerlestirmeye yeterli olabilir mi?

Eninde sonunda, bir toplum cikarlarini toplu olarak goz onunde tutmakla yukumludur; bunun icin, icinden yetistirecegi ve cikaracagi kisilerin egitimlerini ve niteliklerini goz onunde tutmalidir ki, toplum yanlis yol'a yonlendirilmesin.

Tengri, Mars Gezegeninde⁶⁸

Hasan Bulent Paksoy

Uluslar, birer birim olarak varliklarini surdurebilmek icin, kendilerine kapsamli bir yol cizmek geregi duyarlar. Bu yol, uzun sureleri kapsar, ulus'un ozelliklerini icerir, sonuca ulasmak da, gercekci yontemler ile uygulanir. O sonuca ulasildiginda, evren'in gerekleri uyarınca, yeni bir yol cizilir, ugras ve yasam yarismasi surup gider.⁶⁹ Bu tur 'yol cizimleri' de 'goklere bakmayi' da gerektirir. "Mars Gezegeninin Yonetimi" baslikli bildiride el'e alinan bir dizi sorun, bugun elbirligi ile cozume hazir olabilir.⁷⁰ Ve o birlestirici elbirligi, Tengri Inanc duzeninde bulunabilir. Ne de olsa, butun yaratiklari koruyan Tengri, uzay'I yaratan ve koruyandir.

---

⁶⁸ "Tengri on Mars" **Entelequia** No. 11 Primavera 2010
<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/2010/e11a14.pdf>
yazisindan Turkcelestirilmistir.

⁶⁹ HB Paksoy, "Toplum olarak varılmak istenen sonuç nedir? "
Dusuncelerin Kokenleri (Florence: Carrie/European University Institute, 2006)

⁷⁰ "Governance on Mars" **Entelequia** No. 9 Primavera 2009
<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/2009/e09a05.pdf>

Tengri, tek tanrili bir inanc duzenidir. Belki de, insanligin en eski inanc duzeni. İlk olarak, Asya'nin yureginde gozlendi. Tengri, kok renkli gokyuzunde oturur; (Fransizlarin adini koydugu, "Turklerin rengi" anlamlı) Turkuaz rengi, Tengri'nin kullarina gosterdigi Erdem ve iyiliklerin surekli animsaticisidir.

Erdem, Tengri'ye olan inancin yuregidir; eger Tengri erdem'ini esirger ise, kisi ve tug'larin alacaklari sonuclarin tersine donmeleri kacinilmaz. Erdem almis kisiler ve tug, kutsanmis olurlar. Tengri inanci'nin, doga'yi koruyan bir yapisi vardir. Su'yu kirleten, en kisa yoldan Erdem'ini yitirir; cunku yorede su kaynaklari sinirlidir ve Tengri su'yu erdem olarak vermistir. Butun ekilen ve biten bitkiler kadar, Han'lar da Tengri'nin verdigi bu Erdem ile yasamlarini surdurebilirler. Dolayisi ile, yasamini iyi surdurebilmek icin, Tengri'ye uyanlar, Erdemlidir.

Tengri'ye tapanlara komsu oturanlar arasinda, mutluluk ve kutsal secilmis olmak icin, degisik inanclara baglananlar olmustur. Ornegin, Tengri'ye inananlara Dogu'dan komsu olanlar, sayilarinin cok olmasi nedeni ile, toplumsal ve birbirleri ile iyi gecim uzerine yapilmis kurallara cok onem vermislerdir. İlk tek tanrili inanc olmasi nedeni ile, sonradan ortaya cikan diger inanclarin 'birinci' olmak icin aralarinda yaptiklari savaslar, Tengri'nin ilk ortaya ciktiigi alanlarda yer almistir.

Inanc duzenleri, insanlari yerinden oynatan en guclu itici olabilir. Birkaci, tapinmak yontem ve gereklerini anlatan kullanma kilavuzu ile birlikte bilinir. Ama, baska inanc duzenleri, bu tur yazili kutap olmadan da yasayabilir. Ve, butun bu inanc duzenleri, kendilerine baglanmis insanlar yardimi ile, birbirleri ile surekli yarisirlar.

Bu yarismaların yer aldığı en önemli alanlardan biri de Asya'dır. Butun bilinen önemli inanc düzenleri Asya kökenlidir, Asya'dan çıkmıştır. Ancak, butun bu inanc düzenlerinin birbirleri ile olan alış-verişleri daha yeni ele alınmaktadır. Özellikle, dünya günlerinin başlangıcından bu yana varlığını sürdüren Tengri inancının özgünlüğü.

Tengri inancının yazılı bir el kitabı yoktur. Ancak, bir inanc düzeninin her türlü gereğini yerine getirecek yöntemler, ezgiler ile anlatılmıştır. Bu ezgilerin sözleri, bolum-bolum kâğıda aktarılmıştır, ve jir'lar içinde bile görülebilir. Kâğıda aktarılanlar arasında, basılıp-yayınlananlar da vardır. Bu tür çalışmaların karşılaştırmalı el'e alınması, hem Tengri inançlıların evrenini, hem de, komşuları ile olan ilişkilerini kökten anlamak için çok yararlı olacaktır.

Büyük ve köklü mayaların bir özelliği, yaşamakta olan kusanın, daha önceki kusaların başarı ve birikimlerinden yararlanmasıdır. Hem de, o birikim'e katkıda bulunmadan, o birikimlerden giderlerini karşılamak istemeleridir. Bu da, bir ailenin, ortak sandık varlığından durmadan para çekmesi ancak hiç para yatırmamasına benzer. Bu yaşam türü, Lale Devri gibi para savurmaları yaratır. Tengri inancının bir özelliği de, varlığı 'carcur etmeyin' düşüncesini ön'e çıkarmasıdır. Doğa'yi koruma örnekleri de bu kapsamda göz'e alındığında, Tengri'nin varlığına karşı koymak güçtür.

Tengri inanc düzeninin ilkeleri, insanların temelden gerek duydukları temel değerleri ve gelecekte yer alacak gerçekleri de oluşturmaktadır. Tengri inancının büyüleyici boyutlarından biri de, diğer mayalar üzerindeki ve değişik alanlardaki etkileridir. Örneğin, Tengri izleri ve anlatıları, kayıtları ile birlikte Avrupa'da da bulunabilir. Ender olarak bu kayıtlar yayınlanmıştır. Birbirleri ile ilişkiye giren inanç düzenleri Avrupa'da tamamen yeni bir elbise giyerek ancak ilk kalıplarını koruyarak, karsımıza çıkmaktadırlar. Bu sonucun etkilerini ancak ileride, Tengri'yi daha iyi anladığımızda, görebileceğiz.

Bir inanc duzeninin dunya uzerindeki etkileri nasil olculebilir? Bir inanc duzeni adina yapilan savaslar ile mi? Ilkelerini benimseyenlerin sayilari ile mi? Yarisma ile altettigi diger inanc duzenlerinin sayilari ile mi? Ya da, duzenledigi toplumların yöntemleri ile mi?

Tengri, kesinlikle bir yaşam biçimidir. Onun ortaya çıkması sırasında bugün olduğu gibi doğa ile birlikte yaşamak gerekiyor idi. Tengri ad'ına hiçbir savaş yapılmadı. Diğer inanc duzenleri gibi, kimseyi "donmeye" itmedi. Bir merkezi yönetim yapısı veya gerçek bir din-adami sınıfı yaratmadı. Belirli yerlerde, bazı kişilerin Tengri adına 'tek yonlu' bilgi tasiyici olarak görev yaptıkları biliniyor. Bu haberciler, bir olay'ın neden yer aldığını, neden belli bir olay'ın olmadığını toplum'a anlatmakla görevlidir. Bu sozculer, olayları ya da sonuçları degistiremezler; yalnız gelişmeleri, yeryüzünde yaşayanlardan önce görebilirler. Bu geniş coğrafyada belirli konumlara bağlı olarak, bu guruculer, bu gün bile, degisik adlarla bilinirler. Orta Asya'ya ozgun turde, 'asik' olarak, tuyug'lar yazarlar, ezgiler yakarlar. "Yer altina" bilgi toplamak için indikten sonra, gorduklerini, yer ustunde yasayanlara ince sanatlar yordami ile anlatirlar.

Birbileri ile (insanlar yordami ile) kiyasiya vurusan diger inanc duzenleri ortaya ciktiginda, Tengri inanci coktan kok salmis idi; kokleri derin idi. Dolayisi ile Tengri pusatlar ile vurusmadi. Uzerine hangi inanç sistemi, ruhsal ya da 'cogulcu' katlar sivayarak uzerini kapatmaya kalkti ise, Tengri inanç ve uygulamaları azalmadan, gucunu yitirmeden surdu. Butun baskici tug baglamlarina karsilik olarak, hem de, karisik bir bilesim olarak degil, kaya gibi bir temel uzerinde durarak. Sovyet surecinde bile, Sovyetlere karsi gelenler kendilerini Tengri ile---hangi dilde olursa olsun---tanittilar. Ornegin, Sovyetlere karsi gelen bir kisi "Tengri, Komünist, Ateist" basliklari ile, kendi oz inanclarini aciklayarak, basini cektigi hareketin sozculugunu,1970 ve 1980'lerde yapmaktan kacinmadi.

Budizm, M.O. 500 den sonra, Asya'ya dagilmaya basladiginda, Tengri oz varligini korudu. Nedeni de, ortak yanlarinin (baris; kisi'nin ozunu ilerletmek istemesi) cok olmasindan kaynaklanabilir. Tengri, çok daha esnek uygulamalari ve eşit duzendeki ictenligi ile varligini surdurdu. Islamiyet Orta Asya'ya geldiginde, yarisma inanç duzeni uzerine degil idi; ama zenginlik dağılımı, iki inanc duzenine inanan insanlar arasinda, en bas tartisma ve dogus konusu oldu. Ustelik, Tengri yalnız ozunu korumakla kalmadi, Islamiyeti Tengrilestirmeye basladi. Daha sonra, ilk Islamlastirdiği topluilar Bati'ya dogru, Avrupa'ya, ilerledikce, Tengri'li Islam edebiyat aracılığıyla etkisini surdurdu ve surdurmekte. Bugün, degisik nedenler ile Tengri açıkça anilmamakta ise de, gene de yerli yerinde, Avrupanin gobeginde gucunu gosterilmektedir.

Tengri inanci, Doğu Avrupa ve Asya arasinda, zamanla bir dizi Tengrili yeni İslami toplulugun olusmasına neden oldu. Bunlarin cogunlugu, İbrahimi dinlerden cok Tengri kokenlidir. Bu topluluklar da, degisik nedenler ile, acikca, inanclarina Tengri adini vermediler. Ama, 'mahkeme defterleri,' butun baskilara karsilik ortadan kaldirilamadi, ve iclerinde "yerel torelere" basligi altında Tengri inancinin etkileri bugun bile okunabilir. O gunku mahkeme yontemlerinin de Tengri izlerini ortadan kaldiramayislari da ayrıca dusunulmelidir.

Tengri, suregelen bu evrimini gunumuzde de gelistirmekte. Ustelik, yeni bir dalga Tengricilik, Bati Avrupa'ya varmaya basladi. Orada durmasının kolay olmayacağını dusunup, bu nedenle daha fazla çalismanın yararları uzerinde dusunce uretmek gerekir.

Dolayisi ile, Tengri inancinin, insanligin geregi atilimlarda ilk yeri aldigi unutulmamali. Tengri bize Erdem ve bilgelik versin.

Yönetim, yapısı olmayınca, en çok, kargasalık olur. Yönetim işlemleri, güvenlik, harcama, vergi toplamak, yargı, cezalar, yüksek onurlar gibi işlemler ile, yurttaşların sakin bir ortam ile yönlendirilmesine yordam verir. Kısacası, yönetim, bireysel ilişkiler ile bir tuğ'da yaşayan insanların birbirleri ile olan ilişkilerini düzen'e koyar.

Eğer her kişi, ne yapılacağını bildiği gibi, söylenmeden de yapabilse, sonuç ne olur? Bu **Cumhuriyet** ve **Düster Ülkesi** yazarlarının akillarında da var değil mi idi? Bu, aynı anda, din yolu ile yönetiminin de temelinde yatan neden değil midir? Bu görüş'e hemen karşı çıkmak isteyenler, insanların her gün takım olarak çalışmak istemeyebileceklerini ileri süreceklerdir. Ne de olsa, ortalıkta, bireylerin istediklerini yapabilecekleri görüşü de var. Ve o görüş de, insanlık anlayışını da beraberinde getirir. Üstelik, insan hakları da bu görüşleri de destekler, diğer kişilere aykırı iş yapmak isteyenlere de destek vererek arka çıkar. Ek olarak da, işbirliği yaparken de, yanıp-yakılacaklar da çoktur. Bir bölüm, diğerlerinden daha çok çalıştığını ileri sürecektir. Bu, belki de doğru olabilir. Ancak, işbirliği yapılırken, her iş'in, her yapımın birbirine eşit olması gerektiği üzerine bir kural yoktur.

Hicbir şeyin karşılıksız kalmayacağı düşüncesinden yola çıkarsak, bir iş karşılığında neler kazanılabileceğini de bir düzene koyma, o işi yapan her kişinin bir düzende gelir sağlamasını sağlama bağlamak gerekir.

Burada daha fazla itiraz bekleyebiliriz. Çocuklar bile, kar küreme, cim bicme işlerinde kendilerine verilen parayı beğenmeyip, anne-babaları ile tartışabiliyorlar. Yetişkinler neden bu tartışmaya katılmasın? Marx, her kişinin her gerek duyulan herşeye ulaşabilmesini önerdiğinde, giderlerini kimin ödeyeceği konusunu açık bırakmış idi. Bu açık bırakılan değerler, yalnız üretim giderlerini değil, bireysel (kişinin özü ile ilgili olarak) ve toplumsal giderleri de içerir.

Sonuc olarak, ornegin, Bolsevikler Rusyada yonetimi ellerine aldiklarinda, toplum'u Bolseviklerin kendi oz degerlerini almaya, isbirligi yapmaya zorladilar. Bu da, Sovyey yurttaslarinin yuzde doksantin, geriye kalan yuzde on icin calismalari anlamina geldi. O yuzde on da Komunist Partisi uyeleri idi. Ve, Bolsevik duzeninde, ulke'yi yoneten dilim uyeleri kim idi?

Konfüçyüsçü Çin, gunumuzde de, Konfucyus'un anlattigi turde, Dört Kimlik ilkesine uygun yasamakta. Toplumun dort dilimi arasindaki iliskileri bu kimlikler olusturmaktadır: bireysel ve İmparator; eşlerin; Çocuk(lar) ve anne-babalar; kardeşlerin--- birbirleriyle olan iliskileri cok onemlidir. Bu iliskiler 'sivil' oldugu gibi, yan ekonomik sonuclari da, toplum yarari icindir. İmparator, koysluleri piring ekimi ve ordu'da gorev yapmalari icin gerekli gordu. Anne ve babalar, belirli bir yastan sonra calismayacaklari icin, gıda, barınak gerekleri, cocuklarinca karsilandi. Belirli bir yerde, bu duzen 'toplumsal anlasma' nin oncusu oldu. Tek degisikligi ise, bu anlasmanin bozulamamasi idi; butun koysluler, toplumun yuzde doksandokuzu idi, ve her biri de imparator'a (ya da, Parti Genel Yoneticisine) borclu kaldi.

Tengri butun bunlari goz onunde tutuyor mu? Yaniti, kesinlikle 'evet' dir. Her seyden once, insanligin surup gidebilmesi, Tengri'nin istegi oldugu kadar, insanların da olmazsa-olmaz turunden dusuncesi. Ne de olsa, bozkir'da yasayabilmek de, birtakim kurallari gerektirir. Gunumuzde "uretim duzeni" olarak adlandirdigimiz islevler, bozkirda yasam'in birinci geregi idi. Bunun icin, aile, birlikte yasamakta idi.

Tengri'nin tek yapmadigi da, bildigimiz kadari ile, ortadaki ucuncu kume'nin yeri ve gorevleridir. Bu ucuncu kume, yalnız kendi ozunu dusunen, diger yasayanların tüm gereksinimlerini göz ardı eden kisilerden olusur:

Dunyadaki butun oyunların kurallari vardir. Bu kurallar bozulduklarında, oyun da bozulmus olur. Butun yonetim duzenleri, karsilikli guc doguslerine ve sicak doguslere doner. Artik 'oyun' iki dilimin karsilikli "al-gulum; ver-

gulum" oynamasi disinda gelisir; eksi toplamli sonuclara ulasir. Her iki dilimin arasinda bir ucuncu topluluk olusmaya baslar. Bu ucuncu topluluk bundan boyle 'yeni' oyunun yoneticisi olacaktir.

Bu ucuncu dilim, yalnızca kendini dusunur, diger iki dilimin durumu umurunda bile degildir. Esitligi ustlenmez, guc dengesini yalnızca kendi cikarlari ugruna kullanmak icin bir gerec olarak gorur. Yasal ve Yasadisi konum arasinda kurulmuslardir, yasalar; islerine geldigi gibi, ilk iki dilime sira ile yanasip dengeyi bir o yone, bir bu yone cekerek kendi gelirlerini arttirma yoluna giderler.

Doga, boslugu ve dengesizligi sevmez. Dolayisi ile, bir ucuncu dilim ortaya ciktiginda, kisa surede karsisinda diger ucuncu dilimler olusmaya baslar. Boylelikle, yoneten ve yonetilenler arasinda, hic beklenmedik bir anda, dengeyi kendi cikarlari icin kullanabilen yeni bir 'yonetici' kesim olusur.

Bu ucuncu kesim yoneticisi, kesimleri olusur-olusmaz, ilk iki dilimden de onemli kisileri kendi yonlerine cekmeye baslayacaktır. Bu islem sirasinda, her iki kesimden ileri gelenlerin ana inanclari uzerinde de etki gostermeye baslayacak, degerlerin sulandirilmesi yonunde baskiya girilecektir. Bu durum da, yolsuzluklarin basgostermesi ile aciga cikabilecek, insanligin ve toplumun binlerce yillik bilgi birikimi sonucu kurulmus olan duzen kokunden sallanacaktır.

Ucuncu kesimin tek amaci, yarismasiz ve sorunsuz varlik sahibi olmaktır. Bu yonde: ana para, emek ve diger olagan kaynaklari kullanmadan, yatirimsiz ve karsiliksiz gelir saglamaya calismaktan kacinmaz. İlk iki kesimden de kisilerin ucuncu kesim'ce ayartilmasi sonucu, Toplum'un can damarini olusturan kurum ve kuruluslar da derinden asinmaya baslar. İlk kurulus gorevlerini yerine getiremediklerinden, butun ilgili topluluklar, her uc kesim birden buyuk kayiplara ugrarlar.

Dolayisi ile, bu durumlara karsi tek savunma, ucuncu kesimlerin kurulma ve olusmalarinin bastan onlenmesidir. Ancak, uluslararası duzeni etkilemeyi ongoren Toplumlar, ve Yoneticileri, yaristiklari diger Toplumlara karsi (gizli ya da acik) bir ustunluk saglayabilmek icin, ucuncu kesimleri kurar, ya da kurulmalarina yordam verirler.

Bu durumda, dilimlesmelerin tek bir Toplum ya da ulus'a ozgu olmadigini kolaylikla gorebiliriz. Insanlarin olusturdugu butun topluluklar, gecmiste ve gelecekte (ilerde, Ay ve Mars gezegeninde olusturulacak yerlesme alanlarinda bile) dunyanin var olsundan bu yana deneylere dayali olarak gelistirilmis yonetim duzenlerini kullanmak durumundayiz.

Bu duzenlerin disina cikmak icin, belirli Yonetim dilimleri ugraslara girmeye egilimli olabilirler. Bunlar uc baslik altinda toplanabilir: uretimi durdurmak; kaynaklari kurutmak; kisilerin ozlerine degisik acilardan saldirilar. Bir kesim bu uc yonde atilima girdiginde, karsisina aldigi kesimlerden de, adi gecen turde tepkiler alacaktır. Bu tepkilerin de, yonetim duzeyinin olusmasi gibi, binlerce yillik bir gecmisten geldigini unutmamak gerekir. Ustelik, baskaldirmalar basverdiginde, duzenin daha da gevsemesine neden olunacagini dusuncelerimizde bulundurmak yararlidir.⁷¹

Belki de Tengri bu ucuncu kume'yi goz onune almiyor, cunku, Tengri toplum'u bolunmez gorur. Dolayisi ile, olaylari, Tengri butun yonleri ile ele aldigindan, ucuncu kumenin olusmasi bile olasilik disidir. Bu durum, Toplum'un butun gucunun, diger toplumlarla iliskiler ve yarislarda kullanilmasina da yordam verir. Yaratıcı olarak, Tengri'nin hic bir kisi ya da toplum ile kavgasi yoktur. Tengri butun yaratik ve canlilara saygi duyulmasini ister. Tengri, kendi adina kurban istemez. Tengri, butun evreni yoneten, ama baskalarinca yonilemeyen guc'tur. Tengri, Erdem'dir. Tengri, ulu ve kutsaldir, Mar gezegeninin de icinde bulundugu evren'in yoneticisidir.

Her kisi, Tengri'ye katilabilir; bu katilim, 'donmek' icin bir toren de gerektirmez. Tengri'nin Erdem'ini alabilmek icin, evren'i bir arada tutan kurallari, goz kirpmadan oldugunca kucaklamak gerektir. Tengri, uluslarustudur, ve hic bir kisinin diger inanclarina sirt donmesi gerekmez.

---

⁷¹ HB Paksoy, *Identities: How Governed, Who Pays?* (Malaga: Entelequia, 2006) Second Edition. "Five Years on," Pp.3

<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf>

Secilmislik ve Seckinlik

Hasan Bulent Paksoy

"Secilmislik," ve "Seckinlik," bilindigi gibi, en once kisilerin bedensel guclerinin toplum'un diger bireylerinden ustun olmasi nedeni ile idi. Kisa bir süre sonra, guclu bedenliler dusunceleri de uygulamaya basliyerek, seckinliklerini surdurmek istediler. Orneğin, bilgi ve deney yolu ile, daha iyi ok ve yay yapabilenler, bu ok/yay'yi ve kilic'I yaptirtabilenler, o seckinler arasina girdiler.

Roma tug'u sirasinda da, "atli" (*eques*) olmak, hem seckinligin, varliklilara ozgu olmasini gerektirdi. Cerigler arasindaki o "ayirim" dusunmeyi bilen bilgili kisilerin de ortaya cikmasi anlamina geldi. Ancak, dusunmeyi bilen bilgili seckinlerin yonetime girmeleri olasiligi da azalmaya basladi. Baska bir deyim ile bilgili seckinler ile, yonetici seckinler arasina "varlik" ayricaligi girdi. Ancak varlikli olan seckinler yonetici olmaya varliklerini korumaya basladilar. Bu neden ile butun inanc, yasama ve yurutme kurumlarinda bu ayricalik da, gunumuzde de oldugu gibi, gecerlidir.

Eger, bir bilgili ama varliksiz kisi varlikli yoneticilerin is'ine gelir ise, varlikli yapilarak denetim altinda isbasina getirilebilir. Ornek: Ingilterede varlikli olmak, uretim devrimi oncesi toprak agaligi gerektirir idi. Benjamin Disraeli, toprak agasi degil idi. Ingiliz varlikli seckinler, Disraeli'yi hem toprak agasi hem de Kral tarafından 'seckin' yaptirdilar ve karsiliginda istediklerini elde

ettiler.

Roma yönetimi ile, Disraeli'nin 'varlıklı kilinmesi' arasındaki boşlukta, bilgi'nin, kilise eline geçmiş olması nedeniyle, kilise yöneticileri bir yönetici dilimi oluşturdular. Kendilerini Soyluların yerine geçen bir seçkinler kütmesi oluşturdular. "Yeniden Doğuş," bu inancın beylerinin gücünü azaltmaya başladı. Çünkü kilise seçkinlerinden daha yetenekli yazarlar, bilim adamları ve ezgici, yapıcı kişiler yetişti. Karadenizin Kuzeyinde oturanlar ise bu gelişmeleri tüm olarak parasını vererek yanlarına çağırdılar. O nedenle, önce daha önce kökleri olmadığı için Kuzey komşusunun kendine özgün bir düşüncesi ya da yapısı yoktur. 20. yüzyıl da düşüncelerin insanı yapı ve atılımlarına olan katkısı tam olarak anlaşıldığı gibi uygulama yöntemleri de geliştirildi. Gazeteler (baskı yolu) ile ortaya sürülen bilgiler yavaş da olsa toplulukları yönlendirmesini bilenlerin eline geçti. Tam anlamıyla düşünce savaşları başladı.

Bir süre sonra, Çinlilerin bu yöntemleri, Avrupanın okuma-yazma öğrenmesinden önce bildiği de ortaya çıktı. Bakılacak olursa ise, Balasagunlu Yusuf da yönetim'in özelliklerini ve gizemlerini Avrupa'dan önce biliyor idi. O tür bilgilerini bir süre önce baskalarına kaptırmış olan Çin, günümüzde yeterince uyanarak, dünyadaki yerini yeniden almak yolunda.

Ozellikle Cumhuriyet'ten sonra kurulan Şehir Kulüpleri, sonra da o kuruluşlar üzerine oluşan Tüccar Kulüplerinin önemini azımsamamak gerekir. Örneğin, günümüzde İzmir Birinci Kordon'daki NATO binası eski İzmir Tüccar Kulübü idi. İzmir "Fuar"ındaki Tenis Kulübü de o kapsamdadır. Odemis Tüccar Kulübü de.

Şimdi, o Şehir Kulüpleri ve seçkinleri neden artık yok sorusuna gelince: Avrupa ve Asya'daki seçkinlerin neden azaldıkları ve yok olduklarını da bu

soru icinde incelemek gerekir. Bilgi artik yalnız okuma-yazma bilenlerin degil.

Gelismekte olan yontemler ve bilgi birikimi uzmanlasmayi gerektirdi.

Seckinler her seyi yapabilirken, uzmanlar karsisinda hicbirseyi yapamaz duruma dustuler. Ustelik, varlikli da degilseler, artik seckin olma niteliklerini de yitirdiler. Bu arada, varlik da, bilgi uzerine cikmaya basladi; cunku, varlikli olan kisiler, bilgilileri de kendi icin calistirarak, o bilgililerin bilgilerinde yararlanabilir. O yuzden, bilgi edinemeyenler, varlik edinerek, ozlerini toplumun seckinleri olduguna inandirmaya calistilar.

Cozum ne olur?

İki onemli birimin (bilgi ve varlik) kisilerin nitelikleri arasinda dis etkenler ile (yeni bir yontem gelistiren'e, tug sandigindan para vererek) bulusmalarini saglamak ile mi? Bu tur, cok bilgili ve varlikli kisilerin arttirilmesine calismak mi? Bilgili ve varlikli kisiler, yalnızca kendi oz cikarlari icin calisacaklar ise, icinde yasadiklari toplum'a karsi gorevleri ne olur? Bu gorevleri yerine getirmezler ise, ne gibi sorusturma'ya yanit vermek durumunda kalirlar?

Almanlar bu sorunlari cozmek icin "bilim adamlarinin" daha cok kitap yazmalarini saglamak icin, kitap basina ek odemeler yapmaya basladilar. Kisa surede, yazilan kitaplarin iceriklerinin degeri cok dustu. Fransizlar, belirli uretim kurumlarini tug sandigindan desteklediler. Pek cok uretim kol'u o yuzden tam anlami ile tug yonetiminde. Ingilizler de once butun uretim yontemlerini tug sandiginin parasi ile alidilar; sonra da, Thatcher surecinde hepsini sattilar.

ABD ise sarkac gibi, tam parasalcilik ile tug yoneticiligi arasinda sallaniyor. Ama, seckinleri de tam anlami ile varlikli ve bilgili olarak iki'ye ayrilmis durumda.

Ve, varliklilar da, degisik dusunce akimlarinin ardindan kosturur iken en on'e cikabilme yarisini kazanmaya calisiyorlar. Bu acidan, butun gelmis-gecmis butun ilkeleri cignemekte de sakinca gormuyorlar.

Ulke yonetiminin iki temel diregi vardir:

- a) ulke'nin var olmasindan dolayi karni doyacaklar;
  - b) inanclarini on'e surerek diger ulkelerde karin doyurmaya calisanlar.
- Bu iki ilke, guc kullanarak ulke yonetimini elde tutmaya calisanlarin var olmasi ile de degismez.

Ve, bu kurallar, kurumlara ve ailelere kadar indirilebilir. Bu kurallar Amerikan 1776 Baskaldirmasinda acikca gorulur. En yeni Amerikan secimlerinde de.

Ancak, bilim ve ogrenim ilerledikce, Toplum'un da bu ileri duzeydeki bilgilere ayak-uydurmasi gereklidir. Yoksa, bilmeyen ve ogrenmeyenin giderleri arasinda, birakin seckinligin yok olmasini, en alt duzeydeki ozgurluklerini ve varliklarini yitirmek de vardir. Asagidaki bolum, belirtilen kitaptan.⁷² Bu noktada, birkac alt basligi goz'den gecirmek is'e yarayabilir.

---

⁷² HB Paksoy *IDENTITIES: How Governed, Who Pays?* (Lawrence: Carrie, 2001)

Chapter 11. Technological and Future Identities

Second Edition (Malaga: Entelequia, 2006)

<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf>

Turkce cevirisini: *ETNIK VE TOPLUMSAL KIMLIKLER NASIL OLUSUR?*

Osman Karatay, Ceviren. (Çorum: KaraM, 2005) ISBN:975-6467-09-6

Bilimsel ve Gelecekteki Kimlikler

Tasarimcilar ve uygulayicilar birlikte calisarak, ileri basamaktaki yeni bilgisayar duzenleri ve yazimlmlari gelistirmekteler. Bu yeni duzenler de, ileride `insan yerine` konulabilecek *karabaslar*⁷³ tasarliyacaktalar. Bu karabaslar da, ileride birbirleri ile, "insanlarinin" yetenekleri uzerine yarismalara girebilecekler, insanlari ile ogunebilecekler.

Daha da kotusu, bu karabaslar, birbirleri ile degusebilecekler, savasabilecekler, butun dogal ve digger kaynaklari denetim altına almaya calisabilecekler. Ne de olsa, onlari yaratan insanlarin niteliklerini tasiyacaktalar, insanlarin zayifliklarini da buyutebilecekler.

Bu karabaslarin yazilimlari, dogal ye yama engelleri asabilecek yetenektedir. Ancak, tasarimcilar, bu karabaslara bir de `duygu` vermeye calisiyorlar. Basardiklarinda, verilen duygu hangi toplumun yararina ise, o toplum'a yordam vermeye baslayacaklar. Hem de acikmadan, susamadan, yorulmadan.

Duygu kazanmis olan karabaslar ile, duygulu karabaslara karsi karabas tasaranalr arasindaki yarisma cok daha buyuyecek, insanligin butun aksakliklari yeni karabaslarin belleklerine unutulmamasinca yerlestirilecek.

---

⁷³ HB Paksoy, "Sun is also Fire" in **Central Asian Monuments** (Istanbul: Isis, 1992), Dipnotu 50. "FN 2. servant." See Tekin, "qara," (passim). DLT (P. 543) uses both "servant" and "slave" to explain karabash. Dipnotu 51. Bey -- master, noble, leader of men, commander. See Tekin (P. 311 et passim) "Bag, Bay." Also Clauson (Pp. 326-7 and 329). http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-2/

Dusunce Isverenlerinin⁷⁴ bu konulari da oncelikle arilastirip, gelecege donuk atilimlarinda goz onunden ayirmamasi gereklidir. Cunku, tasarimcilar, toplumun onundeki butun sorunlari cozebileceklerini varsayarlar. Ancak, her cozulen sorun, genellikle, yeni ve onceden gorulmeyen sorunlarin ortaya cikmasina neden olur. Bu da, sorunlara cozum uretenlerin, cozum'u gereginden daha da karisik bicimde cozmesinden olusur.

Bu nedenlerle, Tasarimcilar ile Dusunce Isverenleri arasinda her surecte surturmeler yer alir. Cunku, birbirleri ile konusmadiklari gibi, konusmak isteseler de, bilgi ve deneylerinin kaynaklari birbirlerinden oldukca uzaktir; ortak payda cok dusuktur. Tasarimcilarin genel bilgileri sinirlidir; Dusunce Isverenleri ise, Tasarimcilarin dunyasini tanimazlar. Boylelikle bu iki kimlik birbirlerinin dunyasini anlamakta cok gucluk cekerekler.

Yonetim Katlari ise, Tasarimcilar ve Dusunce Isverenlerinin birbirleri ile anlasmasina yordam vermeyi dusunmezler. Ama, baglanmis olan Tug'un cozulmemesi icin, bu isbirligi kacinilmaz.

Pek cok toplum, bu tur insanligin zayifliklari nedeni ile yikilip dunyadan yok olmuslardir. Ozellikle, egitim duzenlerindeki bu gucsuzluk (Tasarimcilar ile Dusunce ISverenleri arasindaki yabancilik), buyuk giderlerin bos'a kullanildigini, hava'ya atildigini gosterir. Toplumun sorunlarini cozebilmek icin her iki yonden de birlikte calisma istegi kacinilmazdir.

Ogrenim kuruluslari arasindaki nicelik ve nitelik ayrimlari da ortaya ciktiginda, hem Tasarimcilar, hem de Dusunce Isverenleri dunya

---

⁷⁴ "Dusunce Isvereni," HB Paksoy, *Turk Tarihi, Toplumlarin Mayasi, Uygarlik*

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/turk15.html

(Izmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997) ISBN 975-96079-0-5

duzeyindeki basarilara ulasamaz duruma duserler. Cunku, yalnızca diploma almıs olmak, bilgi kazanmıs olmak degildir. Bu basarisizlik da, uluslararasıdaki diger toplumların Tasarımcılarına ve Dusunce Isverenlerine yenilmek demektir. Bu yenilgi sonucu da, toplum'un tutsak olması kacınılmaz.⁷⁵

Ozunu Tasarımcı ve Dusunce Isvereni gorenler, isbirliğini isteyerek yapmak durumundadırlar.

---

⁷⁵ "Dusuncesel ve Bedensel Tutsaklıklar," HB Paksoy, **Uzaysal Yonetim Beklerken** (Florence: Carrie/European University, 2008)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

Surec Aygiti

Hasan Bulent Paksoy

Surec, sonsuzdur. Baslangici ve bitisi bilinmiyor; uzerinde yalnız tasarımlar yapılıyor. Akisi, savaş yaparak, barış ve anlaşma yaparak, değiştirilebilir, ama surec dış etkenler ile yok edilemez. Dolayısı ile, kişilerin günlük çizelgelerinden, tuğların yaşamlarına kadar her türlü girişim, tek bir surec izinden okunabilir.

Ancak, surecin tersine gidebilmek, örneğin, dünyayı yeniden yaşamak, günümüze kadar gerçekleştirilememiş bir gerçektir. Sasmamak gerekir ki, içinde bulunduğumuz surecten ileri'ye gitmek de olanak dışıdır. Surec, kendi kuralları içinde işler.

Surec'in, günümüzden önceki gün ve yıllarına gitmek neden özlenir? Eğer, bu geri'ye yolculuk gerçekleştirilebilir ise, bir kişi surec aygiti'na binip, geri giderek, yaptığı yanlışları düzeltebilir mi? Örneğin, iki ictikten sonra, araba kullanırken kaza yapıp bir kişi'yi öldürmüş ise, geri gibip, iki ictikten sonra araba kullanmak yerine, toplu taşıt aracına binip, kaza'yi ve ölüm'ü önleyebilir mi?

Bu özlem sonucu olsa gerek, bir surec aygiti ile geri'ye, geçmiş'in derinliklerine gitmeye çalışan kurgubilim yazıcılarına da denk gelinir. Ama,

yazdiklari, bugun'e dek, bir dus'ten ileri gitmemistir. Bununla birlikte, kurgubilim, pek cok yapim ve yaptirimlerin gerceklemesine neden olmustur. Ornegin, ay'a gitme istemini yazan Jules Verne'nin goruslerinin, yayinlandigi 1865 den 1969 a kadar, dusunce ve bilim'in olgunlasarak, gerceklemesi ve ay'a insan ayagi basmasi gibi.

Bilim'e yular gereklidir. Yoksa, bilim sapar, insanlik disi isler yapar. Ornegin Ikinci Dunya Savasi sirasinda yer alan, kisiler uzerinde degisik hastaliklarin denenmesi, daha sonra `cali tutusmasi' adi ile yapilan daha kucuk capli savaslarda kullanılan ozel yontemler, bu tur islemlerdir. Bugun kurgubilim olarak gorulebilen, surecin gerisine gidebilmek icin, calismalar yapilmadigini nasil bilebiliriz?

Ustelik, bilim'in gelistirdigi gerecler ve gizemden cikardigi sonuclarin da, tuglar ve kisilerin cikarlarinin tersine kullanilabilegi de unutulmamali. Bir ucagin, hem bir kisinin yasaminin kurtarilmasi icin hastahaneye goturulmekte, hem de ucaktan atilarak oldurulmesinde kullanildigi gibi.

"Satranc'in tarafsiz oldugunu ileri surmeyi kesin olarak bitirelim. `Satranc'in yalnız satranc icin oldugunu,' ` sanat'in yalnızca sanat icin oldugu' soylentisi gibi, lanetlememiz gerek. Bes yillik bir plan cercevesinde, satranc cevik gucleri kurulmasi ve hemen atilima gecilmesi gerekir."

Bu soylemde de gorulebilecegi gibi, siyaset geregi, nerede ise yapilabilecek her turlu ayrisimciliga girisilebilir. Onemli olan, insanligin son dortbin yil icinde icinden gectigi deneyimleri animsamasi, ve asiriliklara karsi cikabilmesidir.

Dogal olarak, bu tur cikislari `baskaldirma' olarak gorebilen yonetim

duzenleri var, ve baskaldirmalari ezmek icin gorevlendirilmis, istekli kurum ve kisiler de calismalarini surduruyorlar. Bu kurum ve kisiler, bilim'in gelistirdigi yeni gerec ve aygitlari kullandiklari gibi, ellerindeki yuksek duzey varliklari kullanip, insanligi kayitsiz olarak ellerinde tutabilmek icin yeni yontemler gelistirmeyi de destekleyebiliyorlar. Ornek olarak, dusunceleri belirli bir merkez elinde tutabilmek icin, beyinlere yonga yerlestirme yontemleri gosterilebilir. Amac, her turlu karsi cikmayi, baslamadan durdurabilmek. Eger, gunumuzden onceki gun ve yillar'a da gidebilmeyi basarabilirler ise, baskaldirmalari daha baslamadan durdurmayi da tasarlayabilirler. Bugun'e dek, bilinen doga yasalari, bu tasarim'in gercekleşmesini onledi. Ancak, ileride bulunabilecek yasalar, belki de bu tur bir islem'I gerekleştirmeye yordam verebilir mi?

Butun buraya kadar soylenecekler, kurgubilim olarak gorulebilir. Buna karsilik, televizyonlarda konusmalara katilan bilimadamlari, agizbirligi etmiscesine, toplum'a sesleniyorlar: "surec icinde ileri ya da geri yolculuk yapabilecek duruma ve konum'a geldigimizde, soz veriyoruz, olaylari degistirmeyecegiz." Bu 'soz vermek' toplum'u iyi dusundurmeli. Bu konudaki kurgu bilim, gunun birinde gercek olabilir mi? Gercek olur ise, bilimadamlarini, ya da yoneticileri, olaylari degistirmekten nasil alakonulabilir? Kazanilmis bir savas, kaybedilmis durum'a cevrilebilir mi? Bir ulkeyi basari ile yonetmekte olan bir onder'in dogumu onlenip, ulkesi kargasaliga atilabilir mi?

Bir atilim, yarisma acararak, diger yarismacilari da, esit duzeyde bilimsel yollardan yarismaya sokabilir. Eger 'A' ulkesi, surecin gerisine gidip bir olay'I degistirdi ise, 'B' ulkesi de geri gidip o degistiren olayi gene degistirir ise, sonuc ne olur? Eger bir olay, kesinlikle 'yerinde duramaz' ise, toplum durmadan titreyip her saniye degisiklik mi gecirecektir? Kim kazanir, kim kaybolup gider?

Fatih Sultan Mehmet, (oz deyimi ile) 1453 yilinda Konstantiniyye'I kusattiginda, hemen yanibasinda olup, verdigi buyruklari duymak istemeyen

var mi? Bir bolum kisi, yalnızca duygusal olarak orada olmak ister---dunya yasaminin degismesine birinci elden gozlemci olmak istegi ile; digerleri de, belki de Sultan Mehmet'I oldurup, Istanbul'un dusmesini onlemek icin. Bu noktada, neler olabilecek? Nasil bilinebilir? Insanlık nere'ye gidecek?

Simdi, bir 'surec aygiti' ini birakip, Kutluk Veren Bilgi'ye donelim. Once, gecmis olaylardan ogrenmek icin, ne gereklidir? O gecmis olayların, dogru ve tam olarak kayit altına alınmış olmaları, olayları uzun surec icinde gorebilmek icin birinci basamaktır. Sonra da, olaylardan sonuclar cikarabilecek, yetistirilmiş beyinli kisiler gereklidir. Hem de, uygulanmış bilimlerle, insanlık bilimlerinin birbirleri uzerine etkileri ve ortaya cikan sonuclar uzerine bilgili kisiler. Bu kisilerin gorevi, durum'u Toplum'a anlatabilmektir. Bu anlatım'in 'dogru' olup-olmadigini, Toplum nasil anlayabilecekler? Belki bu 'anlatıcı bilgili kisiler,' Topluma soylemedikleri ozel bir gundem'I yerine getirmek icin yaziyor olamazlar mi?

Bu noktada, gunumuzde (genel kavram olarak) adina 'kendini yonetim' denilen yontemlerin, onemli bir dizi yorum'una bakalim:

Thomas Jefferson (ABD'nin Ucuncu Baskani: 1801-1809 ve 1776 Amerikan Devrimi "Baskaldirma Bildirisi" nin yazarı) on Politics & Government

Educating the People

(An enlightened citizenry is indispensable for the proper functioning of a republic. Self-government is not possible unless the citizens are educated sufficiently to enable them to exercise oversight. It is therefore imperative that the nation see to it that a suitable education be provided for all its

citizens. It should be noted, that when Jefferson speaks of "science," he is often referring to knowledge or learning in general.

Thomas Jefferson'un bu soyledikleri, Jefferson'un kurulmasına kisisel olarak yordam verdigi Virginia University sunucusundan alınmistir. Adi gecen yazilar da, o universite'de korunmaktadir)

"I know no safe depository of the ultimate powers of the society but the people themselves; and if we think them not enlightened enough to exercise their control with a wholesome discretion, the remedy is not to take it from them, but to inform their discretion by education. This is the true corrective of abuses of constitutional power." -- Thomas Jefferson to William C. Jarvis, 1820. ME 15:278

"Every government degenerates when trusted to the rulers of the people alone. The people themselves, therefore, are its only safe depositories. And to render even them safe, their minds must be improved to a certain degree." --Thomas Jefferson: Notes on Virginia Q.XIV, 1782. ME 2:207

"The most effectual means of preventing [the perversion of power into tyranny are] to illuminate, as far as practicable, the minds of the people at large, and more especially to give them knowledge of those facts which history exhibits, that possessed thereby of the experience of other ages and countries, they may be enabled to know ambition under all its shapes, and prompt to exert their natural powers to defeat its purposes." --Thomas Jefferson: Diffusion of Knowledge Bill, 1779. FE 2:221, Papers 2:526

"The information of the people at large can alone make them the safe as they are the sole depository of our political and religious freedom." --Thomas Jefferson to William Duane, 1810. ME 12:417

"The diffusion of information and the arraignment of all abuses at the bar of public reason, I deem [one of] the essential principles of our government, and consequently [one of] those which ought to shape its administration." --Thomas Jefferson: 1st Inaugural Address, 1801. ME 3:322

"Though [the people] may acquiesce, they cannot approve what they do not understand." --Thomas Jefferson: Opinion on Apportionment Bill, 1792. ME 3:211

No Freedom Without Education

"If a nation expects to be ignorant and free in a state of civilization, it expects what never was and never will be." --Thomas Jefferson to Charles Yancey, 1816. ME 14:384

"Convinced that the people are the only safe depositories of their own liberty, and that they are not safe unless enlightened to a certain degree, I have looked on our present state of liberty as a short-lived possession unless the mass of the people could be informed to a certain degree." --Thomas Jefferson to Littleton Waller Tazewell, 1805.

"No nation is permitted to live in ignorance with impunity." --

Thomas Jefferson: Virginia Board of Visitors Minutes, 1821. ME 19:408

"Freedom [is] the first-born daughter of science." --Thomas Jefferson to Francois D'Ivernois, 1795. ME 9:297

"Light and liberty go together." --Thomas Jefferson to Tench Coxe, 1795.

"Above all things I hope the education of the common people will be attended to, convinced that on their good sense we may rely with the most security for the preservation of a due degree of liberty." -- Thomas Jefferson to James Madison, 1787. Madison Version FE 4:480

Education and Republican Government

"[I have] a conviction that science is important to the preservation of our republican government, and that it is also essential to its protection against foreign power." --Thomas Jefferson to -----, 1821. ME 15:340

**"There are two subjects, indeed, which I shall claim a right to further as long as I breathe: the public education, and the subdivision of counties into wards. I consider the continuance of republican government as absolutely hanging on these two hooks." -
-Thomas Jefferson to Joseph C. Cabell, 1814. ME 14:84**

"The value of science to a republican people, the security it gives to liberty by enlightening the minds of its citizens, the protection it

affords against foreign power, the virtue it inculcates, the just emulation of the distinction it confers on nations foremost in it; in short, its identification with power, morals, order and happiness (which merits to it premiums of encouragement rather than repressive taxes), are considerations [that should] always [be] present and [bear] with their just weight." --Thomas Jefferson: On the Book Duty, 1821.

"Whenever the people are well-informed, they can be trusted with their own government;... whenever things get so far wrong as to attract their notice, they may be relied on to set them to rights." --Thomas Jefferson to Richard Price, 1789. ME 7:253

"[In a republic, according to Montesquieu in *Spirit of the Laws*, IV,ch.5,] 'virtue may be defined as the love of the laws and of our country. As such love requires a constant preference of public to private interest, it is the source of all private virtue; for they are nothing more than this very preference itself... Now a government is like everything else: to preserve it we must love it... Everything, therefore, depends on establishing this love in a republic; and to inspire it ought to be the principal business of education; but the surest way of instilling it into children is for parents to set them an example.'" --Thomas Jefferson: copied into his Commonplace Book.

"In the constitution of Spain as proposed by the late Cortes, there was a principle entirely new to me:... that no person born after that day should ever acquire the rights of citizenship until he could read and write. It is impossible sufficiently to estimate the wisdom of this provision. Of all those which have been thought of for securing fidelity in the administration of the government, constant reliance to the principles of the constitution, and progressive amendments with the progressive advances of the human mind or changes in human

affairs, it is the most effectual." --Thomas Jefferson to Pierre Samuel Dupont de Nemours, 1816. ME 14:491

"[The] provision [in the new constitution of Spain] which, after a certain epoch, disfranchises every citizen who cannot read and write... is the fruitful germ of the improvement of everything good and the correction of everything imperfect in the present constitution. This will give you an enlightened people and an energetic public opinion which will control and enchain the aristocratic spirit of the government." --Thomas Jefferson to Chevalier de Ouis, 1814. ME 14:130

Government's Responsibility to Educate

"And say, finally, whether peace is best preserved by giving energy to the government or information to the people. This last is the most certain and the most legitimate engine of government. Educate and inform the whole mass of the people. Enable them to see that it is their interest to preserve peace and order, and they will preserve them. And it requires no very high degree of education to convince them of this. They are the only sure reliance for the preservation of our liberty." --Thomas Jefferson to James Madison, 1787. (Forrest version) ME 6:392

"It is an axiom in my mind that our liberty can never be safe but in the hands of the people themselves, and that, too, of the people with a certain degree of instruction. This is the business of the state to effect, and on a general plan." --Thomas Jefferson to George Washington, 1786. ME 19:24

Educate Every Citizen

"A system of general instruction, which shall reach every description of our citizens from the richest to the poorest, as it was the earliest, so will it be the latest of all the public concerns in which I shall permit myself to take an interest." --Thomas Jefferson to Joseph C. Cabell, 1818. FE 10:102

"It is highly interesting to our country, and it is the duty of its functionaries, to provide that every citizen in it should receive an education proportioned to the condition and pursuits of his life." -- Thomas Jefferson to Peter Carr, 1814. ME 19:213

"The mass of our citizens may be divided into two classes -- the laboring and the learned. The laboring will need the first grade of education to qualify them for their pursuits and duties; the learned will need it as a foundation for further acquirements." --Thomas Jefferson to Peter Carr, 1814. ME 19:213

"By... [selecting] the youths of genius from among the classes of the poor, we hope to avail the State of those talents which nature has sown as liberally among the poor as the rich, but which perish without use if not sought for and cultivated." --Thomas Jefferson: Notes on Virginia Q.XIV, 1782. ME 2:206

"Instead of an aristocracy of wealth, of more harm and danger than benefit to society, to make an opening for the aristocracy of virtue and talent, which nature has wisely provided for the direction of the interests of society and scattered with equal hand through all its conditions, was deemed essential to a well-ordered republic." -- Thomas Jefferson: Autobiography, 1821. MW 1:54

"I do most anxiously wish to see the highest degrees of education given to the higher degrees of genius and to all degrees of it, so much as may enable them to read and understand what is going on in the world and to keep their part of it going on right; for nothing can keep it right but their own vigilant and distrustful superintendence." --Thomas Jefferson to Mann Page, 1795. ME 9:30

Importance for Personal Development

"If the children are untaught, their ignorance and vices will in future life cost us much dearer in their consequences than it would have done in their correction by a good education." --Thomas Jefferson to Joseph C. Cabell, 1818. FE 10:99

"If the Wise be the happy man... he must be virtuous too; for, without virtue, happiness cannot be. This then is the true scope of all academical emulation." --Thomas Jefferson to Amos J. Cook, 1816. ME 14:405

"The boys of the rising generation are to be the men of the next, and the sole guardians of the principles we deliver over to them." -- Thomas Jefferson to Samuel Knox, 1810. ME 12:360

"The reflections that the boys of this age are to be the men of the next; that they should be prepared to receive the holy charge which we are cherishing to deliver over to them; that in establishing an institution of wisdom for them, we secure it to all our future generations; that in fulfilling this duty, we bring home to our own bosoms the sweet consolation of seeing our sons rising under a

luminous tuition, to destinies of high promise; these are considerations which will occur to all." --Thomas Jefferson to James Breckinridge, 1821. ME 15:314

Training Republican Statesmen

"Nor must we omit to mention among the benefits of education the incalculable advantage of training up able counselors to administer the affairs of our country in all its departments, legislative, executive and judiciary, and to bear their proper share in the councils of our national government: nothing more than education advancing the prosperity, the power, and the happiness of a nation." --Thomas Jefferson: Report for University of Virginia, 1818.

"Laws will be wisely formed and honestly administered in proportion as those who form and administer them are wise and honest; whence it becomes expedient for promoting the public happiness that those persons whom nature has endowed with genius and virtue should be rendered by liberal education worthy to receive and able to guard the sacred deposit of the rights and liberties of their fellow citizens; and that they should be called to that charge without regard to wealth, birth or other accidental condition or circumstance. But the indigence of the greater number disabling them from so educating at their own expense those of their children whom nature has fitly formed and disposed to become useful instruments for the public, it is better that such should be sought for and educated at the common expense of all, than that the happiness of all should be confined to the weak or wicked." --Thomas Jefferson: Diffusion of Knowledge Bill, 1779. FE 2:221, Papers 2:527

"We are now trusting to those who are against us in position and principle, to fashion to their own form the minds and affections of

our youth... This canker is eating on the vitals of our existence, and if not arrested at once, will be beyond remedy." --Thomas Jefferson to James Breckinridge, 1821. ME 15:315

"The reward of esteem, respect and gratitude [is] due to those who devote their time and efforts to render the youths of every successive age fit governors for the next." --Thomas Jefferson to Hugh L. White, et al., 1810. ME 12:388

Hope for the Improvement of Mankind

"I look to the diffusion of light and education as the resource most to be relied on for ameliorating the conditions, promoting the virtue and advancing the happiness of man." --Thomas Jefferson to Cornelius Camden Blatchly, 1822. ME 15:399

"If the condition of man is to be progressively ameliorated, as we fondly hope and believe, education is to be the chief instrument in effecting it." --Thomas Jefferson to M. A. Jullien, 1818. ME 15:172

"What but education has advanced us beyond the condition of our indigenous neighbors? And what chains them to their present state of barbarism and wretchedness but a bigoted veneration for the supposed superlative wisdom of their fathers and the preposterous idea that they are to look backward for better things and not forward, longing, as it should seem, to return to the days of eating acorns and roots rather than indulge in the degeneracies of civilization?" --Thomas Jefferson: Report for University of Virginia, 1818.

"I feel... an ardent desire to see knowledge so disseminated through

the mass of mankind that it may, at length, reach even the extremes of society: beggars and kings." --Thomas Jefferson: Reply to American Philosophical Society, 1808.

Nasreddin Hoca'nin dedigi gibi, "Bilenler Bilmeyenlere Soylesinler." Surec Aygit'I ile surec icinde gezilebildiginde, bu ilkeler degistirilebilir mi?

KAYNAKLAR

Nikolai V. Krylenko, People's Commissar for Justice (of RFSFR, later of USSR), speaking at a 1932 Congress of Chess Players, as quoted p. 575 of Boris Souvarine' s "**Stalin**," published London, 1939

"We must finish once and for all with the neutrality of chess. We must condemn once and for all the formula 'chess for the sake of chess,' like the formula 'art for art's sake.' We must organize shock-brigades of chess-players, and begin the immediate realization of a Five-Year Plan for chess."

Hasan Bulent Paksoy, "Katharlar" T O G E Ç » BUNLARI BİLİYOR MUYDUNUZ? » DİN (Teoloji) » [Kathar'lar](#)

Hasan Bulent Paksoy, "Kutluk Veren Bilgi ve 26 Agustos'a a Giden Yol" **Dusuncelerin Kokenleri** (Florence: European University, 2006)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf

Hasan Bulent Paksoy, "Leviathan*: Identity Interactions between Society and Technology" Lectures on Central Asia (Malaga: Entelequia, 2010) 2nd Ed.

<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b014.pdf>

Thomas Jefferson

<http://etext.virginia.edu/jefferson/quotations/jeff1350.htm>

Tutuculuk ve Ilericilik

Hasan Bulent Paksoy

Bir toplum'un icine donmesi, diger uluslardan kopmasidir. Bu da, uluslararası ortamdan kopması anlamına gelir. Uluslararası ortamdan kopmak ise, toplum'un basına geleceklerin, koru-korune yer almasını sağlar. Para'nin degerinin beklenmedik duzende dusmesi ve iliskili olarak alim gucunun yok olması; cikan bir savasin ortasına dusmek; cevrenin buyuk olcude disaridan gelen atiklarla kirlenmesi. Bunlar yalnızca birkaç örnek.

Tengri'nin degismez bir kurali: yasayanların olmeleri dir. Bu olenlerin artiklarından yeni varlıklar dogacaktır. Ama, Tengri'nin çok daha ince bir kurali daha var: yasayanların `biraz' olması ile, yasamlarını uzatmaları, rahatlığa kavusmaları. Bu `biraz' olum nasıl olur? Belirli surelerde, çok calismak ile. Bir toplum icin, bu çok calisma, diger uluslar ile iliskilerini ve bilgi toplamayı surdurmek olarak da el'e alınabilir. Bilgi toplama, diger toplumlari tanımaktır. Diger toplumların, mayalarını nasıl koruduklarını ogrenmektir. Bu bilgileri de, kendi mayasını korumak icin kullanmaktır.

Yasam, belirli dongulerden gecer. Tutuculuk, elde edilmiş varlığın, elde edilmiş olduğu gibi kalmasına cabalamaktır. Elde edilmiş varlık, atalarca elde edilmiş olabilir. Ya da, tutucu olmak isteyen kişinin yasamının baslarında kazanılmıştır. Amerika'da gecerli bir atasozu: "Bir erkek, gencliginde bourbon icer, Demokrat Parti uyesidir, Methodist kilisesinde

tapinir; Para kazandiginda, iskoc icmeye baslar, Cumhuriyetci Parti uyesidir, Anglican Kilisesinde tapinir.” Bu ikilem, Roma imparatorlugundaki *Populares* (toplumcular) ve *Optimates* (en iyiler) e kadar geri gider. *Optimates*, Roma senato uyelerini ve ailelerinin bireylerini icerir idi. *Populares* ise, yeni yetismekte olan siyasileri.

Bu duzende, 'soylular' tutucudur. Soylulara karsi olanlar, ilerici. Soylular, atalarindan gelen soyluluklarini---daha dogru olarak, kendi soyluluklarinin kurucusu olan bir tek kisinin anisini---yasatmak icin, tutucudurlar. Ilericiler ise, belki kendi baslarina baska bir soylulugu yaratabileceklerdir. Bu bir dus'tur, cunku, belki besbin atilimcidan anca bir'I soyluluk kurabilir. O da, olamayacak isleri yapabildigi kadar. Ama, bu dus oldukca gucludur.

Bu tur dalgalanma ve ugraslarin icinde yer aldigi toplum'un basi uzerinde, soyluluk verebilecek bir kisi ya da kurum yok ise, olaylar sokak kavgasina donusur. Ne de olsa, konu, belirli bir Toplum'dan onur almak ve cikar elde etmektir. Bir toplum da, sinirlari bilinen bir toprak uzerinde kurulmustur. Bu sinirlar ve topluluk korunmalidir. Yoksa, diger toplumlarin ilericileri olaylara karisarak, kendi oz toplumlarindan soyluluk almak icin, birinci toplumu ortadan kaldirmaya calisacaklardir.

Bu soyluluk, yonetim duzeni dinlemeden her turlu toplumda, degisik adlarda, vardir. Nazi Almanyasinda, Nazi soylulugu icin, Roma tug'undan alinma, degisik onur kerteleri yaratilmistir. Bu durum, gecmiste elde edilmis soylulugu surdurenlerce uygun gorulmemis, istenmemistir. O denli ki, eski soylular Nazi duzenini yikmaya, basindakini de oldurmeye bile kalktilar. Sovyetler de, Naziler gibi degisik onur kerteleri yarattilar. Sovyet duzeni kendi agirligi altinda cokunce, o onur kerteleri de kendiliginden dagildi. Ingiliz soylulugu da, gunumuzde, ilericilik ile el-ele tutusmak yolunda. Bu duzen ile, soylulugun bir evrimden gecmesi beklenebilir; soylulugu, ancak, yeni elde ettikleri basarilar ile surdurebilmek ilkesi ortaya cikabilir.

Asya soylulugu, yazili belgelerin baslangicindan bu yana, bir onder'in cevresine toplayabildigi kisilerce belirlenir. Genellikle, bir kol gucu ve para denklemi ile ozetlenebilir. Ornegin, Timur Bey, dunyanin ikinci buyuk imparatorlugu kurmayi basardi. Basladiginda birkac at'I ve birkac kilici ile bir seyis'I var idi. Girdigi vuruslardan basari ile cikinca, cevresine katilmak isteyenler oldu. Timur Bey, bu kisilerin girdikleri vuruslarda ne denli basarili olduklarini iyi gozledi. Basarilarini odullendirdi. Bu cok onemlidir; hic kimse bir cekar saglamadan, kellesini koltuguna almaz. Kisa surede, Timur Bey'in basarilari, kendi oz boy'unun sinirlarini asti, ve yasami boyunca, bilgisini de, varligini da arttirarak, kurdugu topluluga bascilik etti. Timur Bey 1405 yilinda yeni bir savas'a gider iken, Turkistan'in Dogusunda, Otrar'da, ogullari ve torunlarini goremeden ilerlemis yas'ta Tanri katina varmis idi. Timur Bey, bagladigi Tug'unu, toprak üzerindeki sinirlar ile belirlemis idi. Semerkant, cok sevdiği Baskent'i idi. Ogullari ve torunlari ise, Timur Bey'in geriye biraktigi bu dunyaligi aralarinda us'lu duzende paylasamadilar. Toprak üzerinde anlasmalara varamadilar. Birbirleri ile vurusmaya girdiler, her biri kendine yandas cekmeye, kardes ve amcalarindan on'e cikmaya calisti. Sonucunda, Timur Bey'in kurdugu birlik, bu ayrismaya dayanamadi, bir kusak icinde eriyip gitti.

Bu noktada, eski bir deyim'i animsamak gerekir: "Para'yi dede kazanir; ogul saklar, torun savurur." Soyluluk da bu duzeyde gecerli olan bir kavramdir. Eger: "onder, bilgi, ortam" uclu sacayagi bu denge'yi degistirmez ise. Ornegin, Cecil Rhodes (5 Temmuz 1853 – 26 Mart 1902), Timur Bey'in yaptiklarini bildigi icin, kendine, once bir buyuk alis-veris kurulusu olusturdu, De Beers adi altinda bu kurulus gunumuzde de calismakta. Sonra da, bu kurulus'un elmas madenlerini korumak icin, Ingiltere'ye bagli Cape Colony adli bir somurge kurdu, basbakanligini yapti. Uzun yillar sonra bile, kendi aldi ile Rhodesia olarak bilinen bir ulke kuruldu. Ancak, Rhodesia'nin ya da Cape Colony'nin temelinde ulusculuk olmadigi icin, yasam'Iari uzun surmedi. 1965–1979 arasinda yasadiktan sonra adlari, sinirlari ve yapilari degistirildi. *Tutuculuk mu, Ilericilik mi?*

Uclu Sacayagi, bir toplumun tug baglamasinda ve yasamasinda buyuk acidan onemlidir. Bir onder'in nasil ve nereden cikacagi hic bilinmez. Bilgi, bir kisice de elde edilebilir; ancak, onder bu bilgi'yi kullanabilir mi? Ortam ise, kolay tanitimi yapilamayacak bir olgudur. Ancak, bir onder'ce anlasilabilir. Bu da, bir onder'in, her surecte yararli olacagi anlamina gelmez. Yalniz Yirmici Yuzyildaki onderler ve yaptiklari gozden gecirildiginde, bu gercek daha da aciklik ile ortaya cikar.

Gunumuzde,'cok-mayali' topluluklari ogulerinden gecilmiyor. Ozellikle, bu tur konusmalar ve oneriler, elcilerin yaptiklari konusmalarin altini koyuca ciziyor. Buna karsilik, Bati'ya, Avrupa'ya, o elcilerin geldikleri ulkelere bakildiginda, ulusalcilik basini almis gidiyor. O ulke siyasileri de, secilebilmek icin, toplum'un bu cikislarina bas egmis durumdalar. Bu ulusculuklarini anlatmak icin, gecmis olaylara gonderme yapmaktan da cekinmiyorlar. Aldiklari derslerden biri de Osmanlilardan ogrendikleri gercekler. Ondokuzuncu Yuzyilda bile, 'danslarindaki' yigit erkekler, yenicerilerin yaptigi gibi ceketlerinin sag kolunu giymiyorlar. Ama, yeniceriler gibi de, sag kollari ile kilic sallamiyorlar idi. Bu danslar gunumuzde guzel sanatlar olarak da yasamakta.

Avrupali ulkeler, 1905 yilindan bu yana surup giden, tek uluslu yapilari cok kisa surede ayaga kalkip kendilerini insanustu ari ve yetenekli olduklarini ileri surduklarini unutmus gibiler. Iki buyuk Dunya Savasinda, o yuzden, birbirlerine onlarca milyon yurttaslarini oldurttukleri de yilda bir kez yapilan anma torenleri disinda, unutulmus gibi. Cok uluslu ulkelerin, kendilerine oz sorunlari oldugu bilinir. Ama, tek uluslu ulkelerin sorunlari, ancak cikan savaslar sonrasi anlasilmaya basladi. "Her sey, yalnizca bizim soyumuz icin" sozleri ile ozetlenebilecek bir tutum icine girdiler. Bu tutumlari, *Tutuculuk* mudur, *Ilericilik* mi?

Hacli Seferlerinin cikmasina pek cok kilif-neden gosterilmis idi. Ancak, o surecte (ornegin 11ci Yuzyilda) gecerli olan yonetim duzeni ve yapisal buluslarin insan topluluklarina yaptigi etkiler bilinmeden, ileri surulen kiliflarin gecerlilikleri ya da uygunsuzluklarini anlamak kolay olmayacaktır. Ortacag yonetim duzeni, her kisinin toplum icinde yerini bilmesini gerektiriyordu. Mal sahipligi, soylularin elinde idi. Butun koyluler, bir soylulun mali olabilecek durumda idiler. Dolayisi ile, soylunun mallarinin uretimi icin calisiyorlardi. Bir arabaci, yasamini arabaci olarak surdurecek idi. Eger oglu olursa, o ogul da, babasindan sonra arabaci olacak idi. Pek iyi, uc oglu olursa, diger iki ogul ne yapacak? Ustelik, arabacinin oldugu gibi, ineklere bakicinin, kagicinin, bahcevanin da ucer oglu olursa, neden soylular ter dokmeye baslasin? Cunku, ilk ogul, baba meslegine girecekti. Geri kalan iki ogul ise, issiz olduklari icin, dogal olarak baskaldirmaya yatin olacakti. Bu `artik` ogullari Hacli Seferleri ile olumlerine gondermek, soylularin cikarina idi. Toplumun dengesini bozulmadan koruyabileceklerdi. Dolayisi ile, iki Dunya Savasinin da benzer nedenler ile cikarilip-cikarilmadigi, uzerinde dusunulecek bir konu olabilir.

Bati'nin bu ozetlenen duzeni ve tutumu, *Tutuculuk* mu, *Ilericilik* mi?

Avrupali Ilericilik, deneyli bilimlerin guc kazanmasi ile basladi. O gun'e kadar, yalniz inanarak soylularina bagliliklerini bildirmeleri istenen toplumlar icin, gozlerinin acilmasi anlamina geldi. Bilim gelistikce, inananlarin sayisinda ve niteliklerinde dalgalanmalar yer aldi. Gunumuzde ilericilik `kusaklar` ile de olculur. Genellikle, belirli bir surecte dogmus olanlar, kendilerini yeni olaylar yaratabilecek yetenekte gorur. Yazilar yazarak, sokaklara dokulerek, gundemlerinin butun uluslararası toplumca yururluge konulmasını ister. 1968 yili Pariste baslayan gosteriler, bu olaylarin bir ornek ozetidir. Turkiyede `ilericilik` genellikle `sol` kesimler icinde kullanılan bir deyim olmustur. Bu `sol` nereden gelir? Fransizlari, ic islerindeki bir toplulugun, Paris'in ortasindan akan Seine suyu'nun solunda oturan toplulugun cografi yonunden alinmistir. Ilericilik ile iliskisi nedir? Kralliga karsi ciktiği icin mi? Yoksa, kralligin topladigi vergilerin, vergi verenlerin yararına kullanılmadigi

icin mi?

Uclu sacayagi, belirli din'lerce, bir 'mehdi' yi, inancsal "kurtariciyi" beklemek icin de kullanilmistir. Genellikle, bu gelmesi beklenen kurtaricinin gunu ve saati acik birakilir, cunku o beklemeyi ortaya atanlar da, kesin bir gun veremeyeceklerini, verenlerin yaptiklari yanlislardan ogrenerek agizlarinin pay'ini almislardir. Bilgisiz toplumlar icin gecerli olan bir girisimdir; ara-sira ortaya cikan 'mehdiler' yoneticilerin basini agritir, mehdi'ye inanalar ayaklandiklarinda, bircok inanmisi canından eder.

Nerede ise butun ileri gelen din'ler hep baskaldiran bir 'kurtarici' tarafından kurulmustur. Bu Kurtaricilar, diger dinlere karsi kendi acilarından savas vermislerdir. Hem de, kendi inanclari '*tutuculuk*' oluncaya kadar, '*ilerici*' olduklarini ileri surerek kendi iclerinde bir celiskiye dustuler.

Sonuc: tanimlar yaparak, bu tanimlari birbirlerine carpip-bolerek, bir kavram ortaya cikamaz. Bir kisinin kendi ile satranc oynamasina benzer,. Kisi, bir yon'u secmekten baska bir cikar bulamaz. Secilen yon ise, nerede karni doyacagidir, nereden gogsunu kabartan bilgileri gorecegidir, nereden '*soyluluk*' alacagidir. Butun bunlar, kisinin belleginde gelismis olabilir. Ancak, duslerin de gerceklesmek gibi, bilinmeyen yonleri vardir. *Tutuculuk* ile mi, *Ilericilik* ile mi?

Kitabin Yazari

Hasan Bülent Paksoy. 1948 yilinda Odemis'te dogdu. Gunumuz'e dek, kitaplarinin ondort'u yayinlandi.

Ohio State; Franklin; Massachusetts-Amherst; Central Connecticut State, Baker College Universitelerinde Ogretim Uyelig, Harvard Universitesi Orta Dogu Arastirmalari Merkezinde Arastirmaci olarak calisti.

Altmis'i askin arastirma yazisi, son otuz yil icinde dunyanin butun oturulan kitalarinda cikarilan kirk'i askin bilimsel dergilerde basildi.

Doktorasini, Ingiltere'nin Oxford Universitesinde, Birlesik Krallik (United Kingdom) Universiteleri Rektorler Kurulu bursu ile bitirdi. Bostwick bursu ile ABD'nin Trinity Universitesinden lisans; ikinci askerlik sonrasi da, ABD National Science Foundation arastirma programi destegi ile University of Texas at Dallas'tan Yuksek Lisans diplomalarini aldi.

